

ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ - ΔΙΟΤΙΜΑ

ΝΙΚΗΣ 24 • 105 57 • ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 210-32 44 380 • FAX: 210- 32 27 706 •
E-MAIL: diotima@otenet.gr ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.genderissues.org.gr

Σχέδιο Δράσης: ΦΕΜ-ΑΤΤΙΚΑ

Δράσεις Ενδυνάμωσης, Πρόληψης της Έμφυλης Βίας, Ενίσχυσης της Κοινωνικής/ Εργασιακής (Επαν) ένταξης Ευπαθών Ομάδων Γυναικών.

Συμβουλευτικό Εργαλείο για την Πρωτογενή Πρόληψη της Βίας κατά των Γυναικών

Βουγιούκα Άννα, κοινωνική ανθρωπολόγος – ερευνήτρια

Η πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και από εθνικούς πόρους στο πλαίσιο της κατηγορίας πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Γυναικείων Οργανώσεων)» (Α' & Β' Κύκλου), του Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013»
Δικαιούχος: Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ, ΑΡΧΕΣ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ & ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	6
1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	6
1.1. Τι συνιστά βία κατά των γυναικών/ κοριτσιών ή βία με βάση το φύλο	6
1.2. Αιτίες και συνέπειες	9
1.2.1. Αιτίες	9
1.2.2. Συνέπειες	10
1.3. Το κοινωνικό-οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών	13
2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	15
2.1. Γενικές υποχρεώσεις σχετικά με την πρόληψη	15
2.2. Κατευθυντήριες αρχές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών	17
2.2.1. Υιοθέτηση της προσέγγισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων	18
2.2.2. Λειτουργία στη βάση ηθικών κανόνων	18
2.2.3. Διασφάλιση της ανταπόκρισης με βάση το φύλο (έμφυλη προσέγγιση)	19
2.2.4. Εφαρμογή πολιτισμικά κατάλληλων μέτρων	19
2.2.5. Αντιμετώπιση των ειδικών μορφών βίας και των ειδικών συμφραζομένων στα οποία αναδύονται	20
2.2.6. Ανταπόκριση στη διαφορετικότητα	20
2.2.7. Δρώντας στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου	21
2.2.8. Δουλεύοντας με συνεργασίες και δικτύωση	21
2.2.9. Προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στις επιβιώσασες και την ενδυνάμωσή τους	23
2.2.10. Στήριξη σε υφιστάμενα δεδομένα και αποδείξεις/ τεκμήρια	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ	27
1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	27
1.1. Εισαγωγικά στοιχεία	27
1.2. Παράγοντες κινδύνου και προστατευτικοί παράγοντες	31
2. ΤΟ ΝΕΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	35
2.1. Ανάλυση του νέου εννοιολογικού πλαισίου	37
2.2. Η διαδραστική εκδοχή του πολυεπίπεδου οικολογικού μοντέλου	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ	41
1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	41
1.1. Εισαγωγικά στοιχεία	41
1.1.1. Επένδυση στην ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών	41
1.1.2. Εισαγωγή ή αναθεώρηση της νομοθεσίας	42
1.1.3. Ολιστικές, πολυτομεακές πολιτικές και εθνικά σχέδια δράσης	43
1.1.4. Διασφάλιση πόρων και ένταξη της οπτικής του φύλου στους προϋπολογισμούς (gender budgeting)	44
1.1.5. Ανάπτυξη συντονισμένης ανταπόκρισης σε τοπικό επίπεδο	44
1.1.6. Εμπλοκή και ενίσχυση της συμμετοχής ομάδων - κλειδιών	45
1.1.7. Ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων	46
1.1.8. Έρευνα, συλλογή και ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων	46
1.1.9. Αξιολόγηση και λογοδοσία	47
2. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ	48

(ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ) ΑΛΛΑΓΗΣ	
2.1. Η πρωτογενής πρόληψη της βίας κατά των γυναικών	48
2.1.1. Στρατηγικές	50
2.1.2. Παραδείγματα από Παγκόσμιες Εκστρατείες και Πρωτοβουλίες Κοινωνικής Κινητοποίησης	55
2.1.3. Η τέχνη ως μέσο κινητοποίησης	55
2.1.4. Εμπειρίες και διδάγματα	59
2.1.5. Πηγές για προγράμματα και πρωτοβουλίες πρόληψης της βίας κατά των γυναικών	60
2.2. Οι επτά αρχές της Θεωρίας της Αλλαγής (Theory of Change)	60
2.2.1. Τα συμφραζόμενα έχουν αποφασιστική σημασία	62
2.2.2. Η πολιτεία έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών	64
2.2.3. Ολιστικές και πολυτομεακές προσεγγίσεις	66
2.2.4. Η κοινωνική αλλαγή κάνει τη διαφορά	69
2.2.5. Η οπισθοδρόμηση ή υπαναχώρηση είναι αναπόφευκτη αλλά διαχειρίσιμη	72
2.2.6. Οι γυναικείες οργανώσεις δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αλλαγή και ταυτοχρόνως υποστηρίζουν την αλλαγή	73
2.2.7. Η ενδυνάμωση των γυναικών είναι μέσο και σκοπός	73
2.3. Το Διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών	76
2.3.1. Αξιοποιώντας το Διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής: δύο βήματα μπροστά και τουλάχιστον ένα βήμα πίσω	80
3. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	87
3.1. Γενικά στοιχεία για την αξιοποίηση των θεωριών αλλαγής	87
3.2. Θεωρίες αλλαγής της συμπεριφοράς	90
3.3. Εκστρατείες που βασίζουν την προσέγγισή τους στις θεωρίες αλλαγής της συμπεριφοράς	93
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97
ΠΙΝΑΚΕΣ - ΣΧΗΜΑΤΑ - ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	
ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Παράγοντες που διαιωνίζουν την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών	10
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Επιπτώσεις της Βίας κατά των Γυναικών στην Υγεία	12
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών	14
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με τη σεξουαλική βία και τη βία από ερωτικούς συντρόφους	34
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Επισκόπηση παρεμβάσεων για πρόληψη ΒκΓ και αποτίμηση αποτελεσματικότητας με βάση τη μορφή βίας	54
ΣΧΗΜΑ 1. Οικολογικό Μοντέλο Κατανόησης της Βίας κατά των Γυναικών	30
ΣΧΗΜΑ 2. Αποτελέσματα της κοινωνικής αλλαγής	85
ΣΧΗΜΑ 3. Χαρτογραφώντας την αλλαγή που επιδιώκεται	89
ΣΧΗΜΑ 4. Raising Voices	92
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Νέο Εννοιολογικό Πλαίσιο για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων	36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Το πολυεπίπεδο οικολογικό μοντέλο	40

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν **Συμβουλευτικό Εργαλείο για την πρωτογενή πρόληψη της βίας κατά των γυναικών** συνιστά ένα από τα Παραδοτέα του Σχεδίου Δράσης: ΦΕΜ-ΑΤΤΙΚΑ "Δράσεις Ενδυνάμωσης, Πρόληψης της Έμφυλης Βίας, Ενίσχυσης της Κοινωνικής/ Εργασιακής (Επαν) ένταξης Ευπαθών Ομάδων Γυναικών", που υλοποιεί το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών - Διοτίμα, στο πλαίσιο της κατηγορίας πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Γυναικείων Οργανώσεων)» (Α' & Β' Κύκλου), του Επιχειρησιακού Προγράμματος «ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ 2007-2013» της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων, που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και από εθνικούς πόρους.

Για την εκπόνηση του Συμβουλευτικού Εργαλείου πραγματοποιήθηκε έρευνα γραφείου (*desk research*), ενδελεχής έρευνα στο διαδίκτυο και αξιοποιήθηκαν οι υφιστάμενες μελέτες και το υλικό τεκμηρίωσης συναφών φορέων της χώρας, της ΕΕ και διεθνών οργανισμών, καθώς και η εισροή που προέκυψε στο πλαίσιο του θεματικού και βιωματικού εργαστηρίου για την πρωτογενή και τριτογενή πρόληψη της έμφυλης βίας κατά των γυναικών, το οποίο διοργανώθηκε από το ΚΓΜΕ - Διοτίμα (3 Απριλίου 2013) σε συνεργασία με Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΠΦ, μη κυβερνητικές και γυναικείες οργανώσεις και δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης και συμβουλευτικής σε γυναίκες που έχουν βιώσει βία. Στο πλαίσιο αυτό συγκεντρώθηκε και ταξινομήθηκε η σχετική (ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία), η υφιστάμενη νομοθεσία (εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνής), οι σημαντικότερες στρατηγικές, κατευθύνσεις και οδηγίες για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, ενώ αξιοποιήθηκαν πλήθος συναφών πρωτοβουλιών και εκστρατειών, μελέτες αξιολόγησης, καθώς και οδηγοί ή καλές και πολλά υποσχόμενες πρακτικές που έχουν προκύψει από την υλοποίηση σχετικών πολιτικών και προγραμμάτων δράσης.

Στόχος του Εργαλείου είναι να εμπλουτίσει τον προβληματισμό και να αναβαθμίσει τις μεθόδους πρόληψης της βίας κατά των γυναικών με σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και κατευθύνσεις που αντλούν από την παγκόσμια και ευρωπαϊκή εμπειρία και τεχνογνωσία και στηρίζονται σε καινοτόμες προδιαγραφές και πρότυπα τα οποία συμβάλλουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και της εμπέλειας των πολιτικών και προγραμμάτων για την πρόληψη και εξάλειψη της έμφυλης βίας. Επίσης στόχος του Εργαλείου είναι να συμβάλλει στην αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων (*capacity building*) των επαγγελματιών που εργάζονται στο πεδίο και παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης και συμβουλευτικής στις γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια. Μέσω του Εργαλείου επιδιώκεται επίσης η ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων σχετικά με την ανάγκη ενεργοποίησης και δράσης για την εξάλειψη της έμφυλης βίας, η ενδυνάμωση των γυναικών, η συμβολή στην επίγνωση των δικαιωμάτων τους και η διάχυση των τρόπων με τους οποίους μπορούν να υποστηριχθούν οι γυναίκες που κινδυνεύουν να βιώσουν βία είτε εντός της οικογένειας, είτε στο ευρύτερο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο.

Το Εργαλείο απευθύνεται σε ευρεία γκάμα φορέων αλλά και επαγγελματιών: συμβουλευτικά κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων και των

δήμων της χώρας, μη κυβερνητικές και γυναικείες οργανώσεις που υποστηρίζουν θύματα βίας ή υλοποιούν δράσεις συνηγορίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών, γραφεία κοινωνικής πολιτικής ή ισότητας των φύλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, κέντρα στήριξης γυναικών και ευπαθών ομάδων γυναικών, φορείς εκπαίδευσης, δικαιοσύνης, υγείας, ασφάλειας, κ.λπ., καθώς και σε συμβούλους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, κοινωνιολόγους, κοινωνικούς ανθρωπολόγους, στελέχη της διοίκησης και της αυτοδιοίκησης που συμμετέχουν στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση προγραμμάτων που στοχεύουν στην πρόληψη και εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και στην πολλαπλή υποστήριξη των γυναικών.

Με βάση όσα προαναφέρθηκαν καταβλήθηκε προσπάθεια το Εργαλείο να καλύψει μια όσο το δυνατόν πιο ευρεία διάσταση του φαινομένου. Το Εργαλείο περιλαμβάνει τρία βασικά κεφαλαία, κυρίως αντικείμενο των οποίων είναι αφενός οι **κατευθυντήριες αρχές** (*guiding principles*) για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και ειδικότερα η λειτουργία της πρόληψης στο πλαίσιο του κοινωνικού οικολογικού μοντέλου, και αφετέρου οι **βασικές στρατηγικές** για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών και ειδικότερα **η πρόληψη της βίας κατά των γυναικών στο πλαίσιο δράσης που προτείνεται από την θεωρία της (κοινωνικής) αλλαγής** (*theory of change*). Από την άποψη αυτή το Εργαλείο αξιοποιεί και συνενώνει δύο σύγχρονες, καινοτομικές και πολλά υποσχόμενες με βάση τις σχετικές έρευνες, προσεγγίσεις. Αναλυτικότερα το **Κεφάλαιο 1** περιλαμβάνει βασικές έννοιες, αρχές και κατευθύνσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών με έμφαση αφενός στον ορισμό του φαινομένου και αφετέρου στις υποχρεώσεις του κράτους και της πολιτείας με βάση την αρχή της δέουσας επιμέλειας (*due diligence*) και τις σχετικές διεθνείς συνθήκες. Στο **Κεφάλαιο 2** περιγράφεται αναλυτικά το μοντέλο της κοινωνικής οικολογίας, οι παράγοντες κινδύνου και οι προστατευτικοί παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να ενισχύονται προκειμένου οι πολιτικές για την πρόληψη της βίας να είναι αποτελεσματικές, ενώ περιγράφεται και το νέο εννοιολογικό πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου που έχει προκύψει προσφάτως και αξιοποιείται μεταξύ των άλλων και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στο **Κεφάλαιο 3** περιγράφονται οι βασικές στρατηγικές για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη πρόληψη της βίας κατά των γυναικών όπως αναπτύσσεται στο πλαίσιο της θεωρίας της αλλαγής (*theory of change*), των αρχών που τη διέπουν και του προτεινόμενου διαγράμματος για την περαιτέρω αξιοποίησή της, καθώς και μέσω σχετικών παραδειγμάτων από παγκόσμιες εκστρατείες και πρωτοβουλίες. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με παραδείγματα για τον τρόπο αξιοποίησης των θεωριών αλλαγής στο πλαίσιο εκστρατειών για την πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας. Τέλος, το Εργαλείο περιλαμβάνει εκτενή βιβλιογραφία των πηγών που αξιοποιήθηκαν, καθώς και των συναφών ιστοσελίδων που μπορούν να αξιοποιηθούν για περαιτέρω μελέτη και αναζήτηση πληροφοριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ, ΑΡΧΕΣ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ & ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1.1. Τι συνιστά βία κατά των γυναικών/ κοριτσιών ή βία με βάση το φύλο

Ο ορισμός του τι συνιστά βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών ή βία με βάση το φύλο προκύπτει ως αναγκαιότητα διότι με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να τονίσουμε τη **διασύνδεση ανάμεσα στις μορφές βίας κατά των γυναικών, να κατανοήσουμε τις παραλλαγές της βίας στα διαφορετικά συμφραζόμενα και τα διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και να εμβαθύνουμε τις γνώσεις μας σε σχέση με τις διαστάσεις και τις επιπτώσεις του φαινομένου**. Από την άποψη αυτή ένα χρήσιμο εργαλείο είναι η **εννοιολόγηση της βίας κατά των γυναικών ως ένα συνεχές (continuum) με πλήθος διαστάσεις**. Το συνεχές αυτό μπορεί να εννοιολογηθεί με βάση τη συχνότητα εμφάνισης συγκεκριμένων μορφών βίας σε ποικίλα συμφραζόμενα, με βάση την εμφάνιση της βίας στη διάρκεια του κύκλου ζωής των γυναικών (παιδική ηλικία, εφηβεία, ενήλικη ζωή, κ.λπ.), ή και με βάση το επίπεδο ζωής του νοικοκυριού/ της οικογένειας σε διεθνικά συμφραζόμενα. Κάθε γυναίκα μπορεί να βιώνει το δικό της συνεχές **σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής και οικονομικής κακοποίησης**, με κάποιες να διαφεύγουν όλα τα περιστατικά ή σσνος σημασία και άλλες να υπόκεινται σε επαναλαμβανόμενη κακοποίηση από τον ίδιο ή διαφορετικούς άνδρες. Αυτό το εννοιολογικό εργαλείο μας επιτρέπει να επικεντρωθούμε στις ποικίλες διαστάσεις της βίας, αναλόγως με αυτό που αναλύουμε, ενώ από την άλλη **προωθεί μια πιο ολιστική και περιεκτική προοπτική σε σχέση με την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών**.¹

Αφετηρία των παρεμβάσεων για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών συνιστά η **Διακήρυξη του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας Κατά των Γυναικών του 1993**, η οποία παρέχει ένα εξαιρετικό ευρύ και περιεκτικό πλαίσιο.

Ως «βία κατά των γυναικών» νοείται οποιαδήποτε ενέργεια βίας εξαιτίας του φύλου, η οποία καταλήγει, ή είναι πιθανόν να καταλήξει, σε σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών για τέτοιες ενέργειες, του εξαναγκασμού, ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε συμβαίνει στη δημόσια, είτε στην ιδιωτική ζωή.

¹ UN Division for the Advancement of Women (2006) In depth study on all forms of violence against women, Report of the Secretary-General, A/61/122/Add.1 UN.

Η Διακήρυξη του ΟΗΕ, μέσω αυτού του ορισμού σκιαγραφεί ένα ευρύ φάσμα πράξεων και περιστάσεων στον οποίο συμπεριλαμβάνονται χωρίς περιορισμό τα ακόλουθα:

α) Τη βία που συμβαίνει στην οικογένεια ή την οικιακή μονάδα, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, της σωματικής και πνευματικής επίθεσης, της συναισθηματικής και ψυχολογικής κακοποίησης, του βιασμού και της σεξουαλικής κακοποίησης, της αιμομιξίας, του βιασμού μεταξύ συζύγων, μόνιμων ή περιστασιακών συντρόφων και συγκατοίκων, των εγκλημάτων που διαπράττονται για λόγους τιμής, του ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων (*female genital mutilation*) και άλλων παραδοσιακών πρακτικών επιζήμιων για τις γυναίκες, όπως οι αναγκαστικοί γάμοι.

β) Τη βία που συμβαίνει στην ευρύτερη κοινότητα, συμπεριλαμβανομένου, μεταξύ άλλων, του βιασμού, της σεξουαλικής κακοποίησης, της σεξουαλικής παρενόχλησης και του εκφοβισμού στην εργασία, της εμπορίας γυναικών σε ιδρύματα ή αλλού, με σκοπό τη σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση και τον σεξουαλικό τουρισμό.

γ) Τη βία που διαπράττεται ή παραβλέπεται από την πολιτεία ή τις υπηρεσίες της.

δ) Την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης, ιδιαίτερα την κράτηση ομήρων, την αναγκαστική εκτόπιση, το συστηματικό βιασμό, τη σεξουαλική δουλεία, την αναγκαστική εγκυμοσύνη και διακίνηση για τους σκοπούς της σεξουαλικής και οικονομικής εκμετάλλευσης.²

Η Διακήρυξη αναγνωρίζει ότι **κάποιες ομάδες γυναικών,** όπως για παράδειγμα οι γυναίκες που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, οι πρόσφυγες, οι μετανάστριες, οι γυναίκες που ζουν σε αγροτικές ή απομακρυσμένες κοινότητες, οι φτωχές γυναίκες, οι γυναίκες σε ιδρύματα ή κρατητήρια, τα κορίτσια, οι γυναίκες με αναπηρίες, οι ηλικιωμένες ή και γυναίκες που ζουν σε περιοχές ένοπλων συρράξεων, **είναι ιδιαίτερος ευάλωτες στη βία.** Επίσης μεταγενέστερα διεθνή και πολιτικά εργαλεία που αναπτύχθηκαν τα επόμενα χρόνια διεύρυναν το πλαίσιο αυτό ενσωματώνοντας τη **διακίνηση και την εμπορία γυναικών/σωματεμπορία (*trafficking*), τη σεξουαλική και έμφυλη βία σε συγκρούσεις (εξαναγκασμένη εγκυμοσύνη) και την εκ προθέσεως έκθεση στο HIV/AIDS.**

Ο ορισμός της βίας κατά των γυναικών αποδείχθηκε εξαιρετικά χρήσιμος διότι έχει αναδείξει ότι η βία εμφανίζεται σε ποικίλα συμφραζόμενα και διότι έχει στρέψει την προσοχή και στην οικογένεια. Από την άλλη, μια μάλλον ατυχής και απροσδόκητη συνέπεια ήταν **η παραμέληση για περισσότερο από μια δεκαετία της σεξουαλικής βίας που εμφανίζεται εκτός συμφραζομένων σύγκρουσης ή *trafficking*.** Για παράδειγμα ο βιασμός σε παγκόσμια κλίμακα προκύπτει μεταξύ ανδρών και γυναικών που γνωρίζονται και σε ένα σημαντικό ποσοστό μεταξύ πρώην συντρόφων. Παρά ταύτα, ο βιασμός εντός γάμου δεν ποινικοποιείται σε πολλές χώρες του κόσμου. Η παραμέληση της σεξουαλικής βίας είχε ως συνέπεια τα μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης να υπό-χρηματοδοτούνται σε ακόμα

² ΟΗΕ 1993: Απόφαση 48/104, 20/12/1993 Άρθρο 1. Ο ίδιος ακριβώς ορισμός αναφέρεται και στη Σύσταση No REC (2002) 5 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη για την προστασία των γυναικών κατά της βίας.

μεγαλύτερο βαθμό απ' ό τι άλλοι τομείς, ενώ οι πολιτικές κατά του βιασμού φαίνεται να ενδιαφέρουν λιγότερο από την ενδοοικογενειακή βία και το *trafficking*. Μάλιστα οι έρευνες σε μια σειρά Ευρωπαϊκές χώρες (COE, 2008, 2007 & 2006)³ αποκαλύπτουν ότι ενώ έχουν αυξηθεί αρκετά (αν και όχι σε ικανοποιητικό βαθμό) τα ποσοστά των αναφορών/ καταγγελιών για περιπτώσεις σεξουαλικής βίας και βιασμού σε αρκετές χώρες της Ευρώπης, τα ποσοστά καταδικαστικών αποφάσεων έχουν μειωθεί. **Το γεγονός ότι διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών συνεχίζουν να νομιμοποιούνται και να είναι ανεκτές, καθιστά αναγκαία τη ρητή κατονομασία τους σε όλα τα επίπεδα και τον ορισμό τους ως παραβιάσεων δικαιωμάτων.** Οι υπηρεσίες θα πρέπει να δίνουν στις γυναίκες τη δυνατότητα να κατονομάζουν τις εμπειρίες τους, ενώ η κατεύθυνση προς τη χρήση έμφυλα ουδέτερων (*gender neutral*) εννοιών δεν βοηθά. Για παράδειγμα η σεξουαλική παρενόχληση, η οποία κατονομάστηκε για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1970, έχει σε πολλές δυτικές χώρες αντικατασταθεί με ουδέτερες ως προς το φύλο έννοιες του εκφοβισμού (*bullying*) και της βίας στην εργασία, με αποτέλεσμα να χάνεται η πολυπλοκότητα της σεξουαλικής παρενόχλησης και η σχέση της με την έμφυλη ανισότητα. **Η ενσωμάτωση της βίας κατά των γυναικών στο λόγο και τη συλλογιστική των γενικών ανθρώπινων δικαιωμάτων δεν θα πρέπει να γίνεται σε βάρος των παραβιάσεων που υφίστανται οι γυναίκες στο σώμα, στο νου και την ψυχή τους.**

Την ίδια στιγμή οι συζητήσεις και οι αντιπαραθέσεις για την κατονομασία συγκεκριμένων μορφών βίας κατά των γυναικών και την ανάγκη λήψης συγκεκριμένων μέτρων συνεχίζονται. Για παράδειγμα είναι **τα εγκλήματα τιμής**, ιδιαίτερη μορφή βίας κατά των γυναικών ή απλώς μια μορφή ανθρωποκτονίας σε μέρη όπου οι γυναίκες θύματα έχουν υπερβεί τις εγχώριες προσδοκίες της αποδεκτής θηλυκότητας; Πρέπει να χρησιμοποιούμε τον όρο **ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων** ή τον όρο αποκοπή γεννητικών οργάνων; Επίσης, τόσο οι πιο κρυμμένες, όπως και **οι αναδυόμενες/ νέες μορφές βίας κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των μορφών βίας που διευκολύνονται από την παγκοσμιοποίηση, την πληροφορική και τις τεχνολογίες επικοινωνίας**, όπως για παράδειγμα ο τουρισμός για σεξ και η σεξουαλική εκμετάλλευση μέσω του διαδικτύου, θα πρέπει να τεκμηριώνονται καλύτερα. Η σχέση μεταξύ αιτιών και συνεπειών για όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών θα πρέπει να τονιστούν περισσότερο. Για παράδειγμα η έκταση και επιμονή της βίας κατά των γυναικών ακόμα και σε χώρες με υψηλά επίπεδα τυπικής ισότητας των φύλων αποδεικνύει τη σχετική αυτονομία της βίας ως μηχανισμού για τη διατήρηση της ανδρικής κυριαρχίας και της γυναικείας υποταγής.

---

³ Council of Europe (2008) Analytical study of the results of the 2nd round of monitoring the implementation of Recommendation REC (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states Directorate General of Human Rights Strasbourg, 2008; Council of Europe (2007) Protecting women against violence. Analytical study on the effective implementation of Recommendation REC (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states, Directorate General of Human Rights Strasbourg; Council of Europe (2006) Combating violence against women Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States prepared by Prof. Dr. Carol Hagemann-White with the assistance of Judith Katenbrink and Heike Rabe, University of Osnabrück, Germany.

1.2. Αιτίες και συνέπειες

1.2.1. Αιτίες

Δεν υπάρχει ένας παράγοντας που ευθύνεται για την συνεχιζόμενη βία κατά των γυναικών. Οι πρόσφατες έρευνες επικεντρώνονται ολοένα και περισσότερο στην αλληλοσυσχέτιση ποικίλων παραγόντων που μπορούν να συμβάλλουν στην κατανόηση του φαινομένου σε διαφορετικά πολιτισμικά συμφραζόμενα. Οι παράγοντες που καθιστούν τις γυναίκες ευάλωτες στη βία είναι περίπλοκοι, αλληλοσυνδεόμενοι, θεσμικοί και πολιτισμικοί παράγοντες, οι οποίοι **συνιστούν εκδηλώσεις των ιστορικά ανισότιμων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών**, όπως για παράδειγμα οι κοινωνικό-οικονομικές δυνάμεις, ο θεσμός της οικογένειας όπου επιβάλλονται οι σχέσεις εξουσίας, ο φόβος και έλεγχος της γυναικειάς σεξουαλικότητας, η πεποίθηση περί της εγγενούς ανωτερότητας των ανδρών, οι θεσμικές και πολιτισμικές κυρώσεις που παραδοσιακά αρνούνται ανεξάρτητο νομικό και κοινωνικό στάτους στις γυναίκες και τα παιδιά, κ.λπ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε για την Ελλάδα:

«...διαπιστώνουμε ότι η σεξουαλική βία, σε συνδυασμό με τη σεξουαλική ανικανότητα, βρίσκεται σε κατακόρυφη αύξηση. Η οικονομική κρίση γίνεται αυτόματα κοινωνική και πολιτιστική, κτυπώντας κυρίως το ανδρικό φύλο που έχει ταυτίσει τη ρώμη, το χρήμα και το σεξ σαν απόλυτες δυνάμεις της αρρενωπότητας. Τα παραδείγματα που αξιολογήσαμε ως «ηχηρά και ανησυχητικά» επιβεβαιώνουν τον φόβο ότι **στη χώρα μας έχουν ξυπνήσει πρωτόγονα ένστικτα ταπείνωσης, μέσα από σεξουαλικά υπονοούμενα, αλλά και ναζιστικές συμπεριφορές εξόντωσης»**

Μάιος 2013, Έρευνα της Εταιρείας Μελέτης Ανθρώπινης Σεξουαλικότητας (EMAS) και του Ανδρολογικού Ινστιτούτου, υπό τον τίτλο «Δεν έχω χρήματα, «δεν μπορώ», αλλά... μπορώ να δέρνω».

Πηγή: enet (<http://www.enet.gr/?i=news-room.el&id=365148>)

Στον Πίνακα 1. που ακολουθεί αποτυπώνονται οι βασικοί πολιτισμικοί, οικονομικοί, νομικοί/ θεσμικοί και πολιτικοί παράγοντες που συμβάλλουν ή ευθύνονται για τη διαίωνιση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2000 της UNICEF και του ερευνητικού κέντρου Innocenti⁴ και είναι ενδεικτικά.

⁴ UNICEF, Innocenti Research Centre (2000), Domestic Violence against Women and Girls, Innocenti Digest, No 6, June 2000, Florence.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Παράγοντες που διακωνίζουν την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	• Διαφορετική κατά φύλο κοινωνικοποίηση • Πολιτισμικοί προσδιορισμοί ως προς τους κατάλληλους έμφυλους ρόλους • Προσδοκίες για ρόλους εντός των σχέσεων • Πεποίθηση περί της εγγενούς ανωτερότητας των ανδρών • Αξίες που δίνουν στους άνδρες δικαιώματα κυριότητας έναντι των γυναικών και κοριτσιών • Αντίληψη περί της οικογένειας ως ιδιωτικής σφαίρας και υπό τον έλεγχο του άνδρα • Έθιμα που αφορούν τον γάμο (π.χ. τιμή νύφης /προίκα) • Αποδοχή της βίας ως μέσου για την επίλυση κρίσεων
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	• Οικονομική εξάρτηση γυναικών από άνδρες • Περιορισμένη πρόσβαση σε μετρητά και πίστωση • Νόμοι που δημιουργούν διακρίσεις σε ότι αφορά την κληρονομιά, τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, τη χρήση των κοινών γαιών και την υποστήριξη μετά το διαζύγιο ή τη χηρεία (διατροφή) • Περιορισμένη πρόσβαση στην απασχόληση (και στον τυπικό και στον άτυπο τομέα) • Περιορισμένη πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση και κατάρτιση
ΝΟΜΙΚΟΙ - ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	• Υποδεέστερο θεσμικό στάτους γυναικών μέσω γραπτών νόμων ή/ και πρακτικών • Νόμοι που αφορούν το διαζύγιο, την επιμέλεια παιδιών, τη διατροφή και την κληρονομιά • Νομικοί ορισμοί περί βιασμού και ενδοοικογενειακής βίας / κακοποίησης • Χαμηλό επίπεδο νομικής παιδείας γυναικών • Μεταχείριση γυναικών και κοριτσιών από αστυνομία και δικαστικές αρχές χωρίς την απαιτούμενη ευαισθησία
ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	• Υποαντιπροσώπωση γυναικών στα κέντρα εξουσίας, στην πολιτική, τα ΜΜΕ, τα νομικά και ιατρικά επαγγέλματα • Υποεκτίμηση της ενδοοικογενειακής βίας • Αντίληψη ότι η οικογένεια ανήκει στην ιδιωτική σφαίρα και βρίσκεται πέρα από τον έλεγχο της πολιτείας • Κίνδυνος πρόκλησης του στάτους κβο και των θρησκευτικών νόμων • Περιορισμένη οργάνωση γυναικών ως πολιτικής δύναμης • Περιορισμένη συμμετοχή γυναικών στο οργανωμένο/ δομημένο πολιτικό σύστημα

1.2.2. Συνέπειες

A. Άρνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών

Όπως έχουν δείξει σχετικές έρευνες, οι συνέπειες της βίας κατά των γυναικών συνεπάγονται σημαντικό οικονομικό κόστος για υπηρεσίες υγείας και νομικές υπηρεσίες, εκτός της απολεσθείσας παραγωγικότητας, καθώς και πιο

μακροπρόθεσμα κόστη στην εκπαιδευτική απόδοση των παιδιών. Επίσης, εκτός από το άμεσο οικονομικό κόστος για τα άτομα, τις κοινότητες και τα κράτη, επιφέρει και σημαντικές απώλειες στο κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο.

Ωστόσο, **η πιο καίρια συνέπεια της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών να είναι η άρνηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών** όπως αυτά ορίζονται σε διεθνή εργαλεία όπως είναι:

- η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1948),
- η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW, 1979),
- η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989),

όπου επικυρώνονται οι αρχές των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών όλων των ανθρώπων. Τόσο το CEDAW, όσο και η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποδέχονται μια ευρεία έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εκτείνεται πέρα από τα πολιτικά δικαιώματα σε θέματα όπως η οικονομική επιβίωση, η υγεία και η εκπαίδευση που επηρεάζουν την ποιότητα της καθημερινής ζωής των περισσότερων γυναικών και παιδιών. Και οι δύο συμβάσεις τονίζουν το δικαίωμα για προστασία από την βασισμένη στο φύλο κακοποίηση και παραμέληση. Η ισχύς αυτών των συμβάσεων εναπόκειται στη διεθνή συναίνεση και στη υπόθεση ότι όλες οι πρακτικές που είναι επιβλαβείς για τις γυναίκες και τα κορίτσια, ανεξάρτητα από το πόσο βαθιά εμποδωμένες είναι σε μια κουλτούρα, θα πρέπει να εξαλειφθούν. Συνιστούν δεσμευτικούς νόμους για τις κυβερνήσεις που τις έχουν υπογράψει και επικυρώσει και υποχρεώνουν τις κυβερνήσεις όχι μόνο να προστατεύουν τις γυναίκες από τα εγκλήματα βίας, αλλά και να ερευνούν τις παραβιάσεις προκειμένου οι ένοχοι, οι θύτες να φθάνουν στη δικαιοσύνη. Στη βάση αυτή ισχύει και η **αρχή της δέουσας επιμέλειας (*due diligence*) η οποία ορίζει ότι τα κράτη έχουν την υποχρέωση να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα (δηλαδή να διασφαλίζουν ότι τα ίδια δεν τα παραβιάζουν), να τα προστατεύουν (δηλαδή να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε τρίτοι να μην τα παραβιάζουν) και να τα εκπληρώνουν (δηλαδή να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, οικονομικά, δικαστικά και προωθητικά μέτρα ώστε οι πολίτες τους να απολαμβάνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα).** Η νομική έννοια της δέουσας επιμέλειας όπως εξειδικεύεται και στη Γενική Σύσταση 19 (1992) της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών διασαφηνίζει την αρμοδιότητα των κρατών να λαμβάνουν μέτρα πρόληψης, αποτροπής, παύσης, διερεύνησης των πράξεων βίας, τιμωρίας των θυτών και αποζημίωσης των θυμάτων. Η άσκηση της δέουσας επιμέλειας περιλαμβάνει πράξεις που αφενός αφορούν την αποτροπή και διερεύνηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και αφετέρου τη δίωξη των δραστών μέσα από δίκαιες διαδικασίες. Επίσης προϋποθέτει προβλέψεις για την προστασία των θυμάτων, περιλαμβανομένης της αποζημίωσης, της απονομής δικαιοσύνης και της αποκατάστασης.

B. Υπονόμευση των στόχων περί ατομικής, κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης

Ολοένα και περισσότερο αναγνωρίζεται ότι οι χώρες δεν μπορούν να αναπτύξουν πλήρως τις δυνατότητές τους όσο οι γυναίκες δεν συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Τα δεδομένα για το κόστος που έχει η βία κατά των γυναικών σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο και σε συνάρτηση με την υγεία, καθιστά σαφές ότι

η βία υπονομεύει την πρόοδο και ως προς την ανθρώπινη και ως προς την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Η συμμετοχή των γυναικών συνιστά στοιχείο κλειδί σε όλα τα κοινωνικά - αναπτυξιακά προγράμματα, είτε αφορούν περιβαλλοντικά ζητήματα, είτε αφορούν την καταπολέμηση της φτώχειας και την χρηστή διακυβέρνηση. Οι πραγματικοί δείκτες για τη δέσμευση μιας χώρας στην ισότητα των φύλων θα πρέπει να αναζητούνται κυρίως στις δράσεις για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών σε όλες τις μορφές και τους τομείς της ζωής.

Γ. Συνέπειες που αφορούν την υγεία

Η βία οδηγεί σε σοβαρές σωματικές και ψυχολογικές συνέπειες και αρκετές φορές σε μοιραία αποτελέσματα. Ενώ οι σωματικοί τραυματισμοί συνιστούν μέρος μόνο των αρνητικών συνεπειών στην υγεία των γυναικών και είναι από τις πιο συνήθεις μορφές κακοποίησης και βίας. Στον Πίνακα 2. που ακολουθεί καταγράφονται οι επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών στην υγεία των γυναικών και των κοριτσιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Επιπτώσεις της Βίας κατά των Γυναικών στην Υγεία

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΙΡΑΙΑ (ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΑ)	
Συνέπειες για τη σωματική υγεία	• Τραυματισμοί (από αμυχές, κατάγματα και αιμορραγία εσωτερική) • Μη επιθυμητή εγκυμοσύνη • Γυναικολογικά προβλήματα • Σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες περιλαμβανομένου του HIV/AIDS • Αποβολή • Πυελικές λοιμώξεις • Χρόνιοι πόνοι • Πονοκέφαλοι • Μόνιμες ανικανότητες • Άσθμα • Συμπεριφορές αυτοτραυματισμού (κάπνισμα, σεξ χωρίς προστασία, κλπ) • Κλπ
Συνέπειες για την ψυχική υγεία	• Κατάθλιψη • Φόβος • Άγχος • Χαμηλή αυτοεκτίμηση • Σεξουαλική δυσλειτουργία • Μετατραυματικό στρες • Κ.λπ.
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΟΙΡΑΙΑ	
	• Αυτοκτονία • Ανθρωποκτονία • Μητρική θνησιμότητα • HIV/AIDS

Δ. Συνέπειες της βίας στα παιδιά

Τα παιδιά που έχουν υπάρξει μάρτυρες σε επεισόδια ενδοοικογενειακής βίας ή έχουν τα ίδια υποστεί κακοποίηση εκδηλώνουν προβλήματα υγείας και συμπεριφοράς (π.χ. προβλήματα με το βάρος τους, διαταραχές στη διατροφή και τον ύπνο τους, κ.λπ.). Επίσης είναι πιθανό να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο σχολείο, να τους είναι δύσκολο να αναπτύξουν στενές και θετικές φιλικές σχέσεις. Επίσης είναι πιθανό να επιχειρήσουν να το σκάσουν από το σπίτι ή να έχουν τάσεις αυτοκτονίας.

1.3. Το κοινωνικό-οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών

Ο υπολογισμός του κόστους της βίας αποτελεί στρατηγική παρέμβαση προκειμένου οι σχεδιαστές πολιτικών να κατανοήσουν τη σημασία και την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Σχετικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στον Καναδά, τις ΗΠΑ, την Ελβετία, το Ενωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία υπολογίζουν τα κόστη βάσει διαφορετικών παραμέτρων. Στον **Καναδά** υπολογίστηκε ότι το κόστος της βίας κατά των γυναικών τόσο εντός, όσο και εκτός σπιτιού για την πολιτεία ανέρχεται σε 1 δις δολάρια ετησίως για υπηρεσίες (αστυνομικό και δικαστικό σύστημα, συμβουλευτική υποστήριξη, κατάρτιση, κλπ). Στις **ΗΠΑ** το κόστος κυμαίνεται από 5 έως 10 δις δολάρια ετησίως. Το κόστος αυτό αφορά άμεσο και συναφές με υπηρεσίες κόστος και όχι το ανθρώπινο κόστος της βίας. Το 1991 η **Παγκόσμια Τράπεζα** υπολόγισε ότι στις βιομηχανικές χώρες τα κόστη της ενδοοικογενειακής βίας και των βιασμών που αφορούσαν την υγεία ανερχόταν περίπου στο ένα πέμπτο των συνολικών ετών ανικανότητας (ως έτος ανικανότητας λογίζεται κάθε έτος που χάνεται λόγω πρώιμου θανάτου) που χάνονται για γυναίκες ηλικίας 15 έως 44 ετών⁵.

Για αναλυτικούς λόγους το IDB (Inter American Development Bank) έχει κατηγοριοποιήσει τα κόστη της ενδοοικογενειακής και κοινωνικής βίας σε 4 κατηγορίες:

- 1) Τα άμεσα κόστη** που αφορούν δαπάνες για ψυχολογική υποστήριξη και ιατρική περίθαλψη, τις αστυνομικές υπηρεσίες, τα κόστη για το σύστημα δικαιοσύνης, τους ξενώνες και τα καταφύγια για τις γυναίκες και τα παιδιά, τις κοινωνικές υπηρεσίες.
- 2) Τα μη οικονομικά κόστη** που αφορούν την αύξηση της νοσηρότητας και θνησιμότητας μέσω ανθρωποκτονιών και αυτοκτονιών και την αύξηση της εξάρτησης από ουσίες και αλκοόλ (άυλα κόστη).
- 3) Τα πολλαπλασιαστικά οικονομικά αποτελέσματα** - π.χ. μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, μειωμένη παραγωγικότητα, χαμηλότερες αμοιβές/ εισοδήματα, κ.λπ. Επίσης η επίδραση της ενδοοικογενειακής βίας στη μελλοντική ικανότητα των παιδιών να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Εκτός από την απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου υπάρχουν άμεσα κόστη για το σχολικό σύστημα διότι τα παιδιά που ζουν σε βίαιες οικογένειες συχνά έχουν χαμηλές επιδόσεις και επαναλαμβάνουν τις τάξεις.
- 4) Τα πολλαπλασιαστικά κοινωνικά αποτελέσματα** - που περιλαμβάνουν τη διαγενεακή επίδραση της βίας στα παιδιά, την αποσάθρωση του κοινωνικού

⁵ Βλέπε αναλυτικότερα:

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTHEALTHNUTRITIONANDPOPULATION/EXTPH/AAG/0,,contentMDK:22421973~pagePK:64229817~piPK:64229743~theSitePK:672263,00.html>

κεφαλαίου, τη χαμηλή ποιότητα ζωής και τη μειωμένη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες⁶.

Είναι σαφές ότι όλοι οι τομείς της κοινωνίας επηρεάζονται βαθύτατα και υφίστανται τις συνέπειες της βίας κατά των γυναικών, ενώ απαιτούνται περισσότερες έρευνες για τον υπολογισμό του κόστους της βίας κατά των γυναικών και το σχεδιασμό εθνικών πολιτικών. Επίσης, μεγάλο είναι και το γνωστικό κενό που έχει να κάνει με την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. Στον Πίνακα 3. που ακολουθεί παρουσιάζεται μια ενδεικτική τυπολόγηση του κοινωνικού και οικονομικού κόστους της βίας κατά των γυναικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών

ΑΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ Αξία αγαθών και υπηρεσιών για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας	• Ιατρικές υπηρεσίες • Αστυνομικές υπηρεσίες • Σύστημα δικαιοσύνης • Στέγαση • Κοινωνικές υπηρεσίες
ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	• Αυξημένη νοσηρότητα • Αυξημένη θνησιμότητα μέσω ανθρωποκτονιών και αυτοκτονιών • Χρήση ουσιών (αλκοόλ, ναρκωτικά) • Κατάθλιψη και άλλες διαταραχές λόγω πόνων και δεινών
ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ Μακρο-οικονομικά - Αγορά εργασίας - Επιπτώσεις στη διαγενεακή παραγωγικότητα	• Μειωμένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας • Μειωμένη παραγωγικότητα κατά την εργασία • Χαμηλότερα εισοδήματα • Αύξηση των απουσιών από την εργασία • Επιπτώσεις στη διαγενεακή παραγωγικότητα μέσω της στασιμότητας ή των κακών σχολικών επιδόσεων των παιδιών που ζουν σε βίαιες οικογένειες • Μειωμένη αποταμίευση και επενδύσεις
ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ Επιπτώσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις και στην ποιότητα ζωής	• Διαγενεακή μετάδοση της βίας • Αποσάθρωση του κοινωνικού κεφαλαίου • Μειωμένη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες

⁶ Βλέπε αναλυτικότερα: Morrison and Biehl (eds.), Too Close to Home: Domestic Violence in the Americas. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank

2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

2.1. Γενικές υποχρεώσεις σχετικά με την πρόληψη

Σύμφωνα με τη **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας** (Κεφάλαιο III, Άρθρα 12-17)⁷ αναφέρονται τα εξής σχετικά με τις **γενικές υποχρεώσεις που αφορούν τη πρόληψη** (Άρθρο 12):

- Είναι αναγκαίο να λαμβάνονται μέτρα για την αλλαγή των κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων συμπεριφοράς γυναικών και ανδρών με σκοπό την εκρίζωση προκαταλήψεων, εθίμων, παραδόσεων και άλλων πρακτικών που βασίζονται στην ιδέα της κατωτερότητας των γυναικών ή στους στερεότυπους ρόλους ανδρών και γυναικών.
- Θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα (νομοθετικά και άλλα) για την πρόληψη όλων των μορφών βίας που ασκούνται από οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο.
- Όποια μέτρα λαμβάνονται θα λαμβάνουν υπόψη και θα αντιμετωπίζουν τις ειδικές ανάγκες ατόμων που είναι ευάλωτα και θα τοποθετούν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των θυμάτων στο επίκεντρό τους.
- Θα ενθαρρύνονται όλα τα μέλη της κοινωνίας, ειδικότερα οι άνδρες και τα παιδιά, προκειμένου να συμβάλλουν ενεργά στην πρόληψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών.
- Θα διασφαλίζεται ότι ο πολιτισμός, τα έθιμα, η θρησκεία, οι παραδόσεις και η αποκαλούμενη "τιμή" δεν θα εκλαμβάνονται ως δικαιολογία για οποιοσδήποτε πράξεις βίας κατά των γυναικών.

Επίσης, σχετικά με την **ευαισθητοποίηση** (Άρθρο 13) αναφέρονται τα εξής:

- Θα πρέπει να διεξάγονται σε τακτική βάση και σε όλα τα επίπεδα εκστρατείες ή προγράμματα ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, να υπάρχει συνεργασία με εθνικά ιδρύματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φορείς ισότητας, την κοινωνία των πολιτών και ΜΚΟ, ειδικότερα τις γυναικείες οργανώσεις. Επίσης θα πρέπει να ενισχύεται το αίσθημα ευαισθητοποίησης και κατανόησης του κοινού για τις διαφορετικές εκδηλώσεις όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και των συνεπειών τους στα παιδιά.
- Θα πρέπει να διασφαλίζεται ευρεία διάδοση πληροφοριών για τα μέτρα που είναι διαθέσιμα για την πρόληψη των πράξεων βίας κατά των γυναικών.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην **εκπαίδευση** (Άρθρο 14):

---

⁷ Τον **Μάιο του 2011** υπεγράφη στην Κωνσταντινούπολη η **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας**. Η Ελλάδα είναι ένα από τα πρώτα 13 κράτη που υπέγραψαν τη Σύμβαση.

- Θα πρέπει να λαμβάνονται αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμπεριληφθεί διδακτικό υλικό σε θέματα ισότητας των φύλων, τους μη στερεοτυπικούς έμφυλους ρόλους, τον αμοιβαίο σεβασμό, τη μη βίαση επίλυση των συγκρούσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις, το δικαίωμα στην προσωπική ακεραιότητα, κ.λπ. σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
- Θα πρέπει να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα προκειμένου όσα αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο να περιλαμβάνονται και σε ανεπίσημους εκπαιδευτικούς χώρους, καθώς και σε χώρους άθλησης, πολιτιστικούς χώρους και στα ΜΜΕ.

καθώς και στην **εκπαίδευση των επαγγελματιών** (Άρθρο 15):

- Θα πρέπει να ενισχύεται η κατάλληλη εκπαίδευση των επαγγελματιών των κλάδων που ασχολούνται με τα θύματα ή τους δράστες όλων των πράξεων βίας κατά των γυναικών για την πρόληψη και τον εντοπισμό της βίας, την ισότητα των φύλων, τις ανάγκες και τα δικαιώματα των θυμάτων καθώς και τον τρόπο πρόληψης της δευτερογενούς θυματοποίησης.
- Θα πρέπει να ενθαρρύνεται η εκπαίδευση και να συμπεριλαμβάνει τη συνεργασία, το συντονισμό και τη διασύνδεση των αρμόδιων φορέων και να παρέχεται η δυνατότητα ολοκληρωμένης αντιμετώπισης και παραπομπής στους αρμόδιους φορείς.

Επιπλέον προτείνεται η **προληπτική παρέμβαση και η υλοποίηση θεραπευτικών προγραμμάτων** (Άρθρο 16):

- Θα πρέπει να λαμβάνονται τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την εκπόνηση προγραμμάτων που θα στοχεύουν στο να διδάξουν στους δράστες πώς να υιοθετούν μη βίαση συμπεριφορά στις διαπροσωπικές σχέσεις με σκοπό την πρόληψη της βίας και των αλλαγών των βίαιων συμπεριφορικών προτύπων.
- Θα πρέπει να λαμβάνονται τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να καταρτιστούν προγράμματα θεραπευτικής αντιμετώπισης που αποσκοπούν στο να αποτρέψουν τους δράστες σεξουαλικών αδικημάτων να κατολισθήσουν σε επανάληψη της εγκληματικής τους πράξης.
- Στο πλαίσιο των προαναφερόμενων προτάσεων θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία και υποστήριξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων των θυμάτων που σε κάθε περίπτωση θα αποτελούν πρωταρχικό μέλημα. Επίσης, όπου απαιτείται θα πρέπει τα προγράμματα αυτά να εκπονούνται και να εφαρμόζονται σε στενή συνεργασία με τους φορείς που παρέχουν εξειδικευμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες στα θύματα.

Τέλος προτείνεται η **συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και των μέσων μαζικής ενημέρωσης** (Άρθρο 17):

- Θα πρέπει να ενθαρρύνεται ο ιδιωτικός τομέας, ο τομέας τεχνολογίας, πληροφόρησης και επικοινωνίας καθώς και τα ΜΜΕ, με τον δέοντα σεβασμό στην ελευθερία της έκφρασης και της ανεξαρτησίας, προκειμένου να συμμετάσχουν ενεργητικά στην εκπόνηση και υλοποίηση πολιτικών και πρωτοβουλιών πρόληψης, και να θέτουν κατευθύνσεις, αυτορρυθμιστικά

πρότυπα για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, ενισχύοντας το σεβασμό στην αξιοπρέπεια των γυναικών.

- Θα πρέπει, σε συνεργασία με τους φορείς του ιδιωτικού τομέα, να αναπτυχθούν και να προωθηθούν οι δεξιότητες των παιδιών, των γονέων και των εκπαιδευτικών, για τον τρόπο αντιμετώπισης του πληροφοριακού και επικοινωνιακού περιβάλλοντος που παρέχει πρόσβαση σε ταπεινωτικό και μειωτικό περιεχόμενο σεξουαλικής ή βίαιης φύσης το οποίο θα μπορούσε να καταστεί επιβλαβές.

2.2. Κατευθυντήριες αρχές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ (2006⁸), οι δέκα (10) αρχές που ακολουθούν, θα πρέπει να διέπουν το σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση όλων των πολιτικών, των προγραμμάτων και των υπηρεσιών που στοχεύουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

- Υιοθέτηση της προσέγγισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων
- Λειτουργία στη βάση ηθικών κανόνων
- Διασφάλιση της ανταπόκρισης με βάση το φύλο (έμφυλη προσέγγιση)
- Εφαρμογή πολιτισμικά κατάλληλων μέτρων
- Αντιμετώπιση των ειδικών μορφών βίας και των ειδικών συμφραζομένων στα οποία αναδύονται
- Ανταπόκριση στη διαφορετικότητα
- Δρώντας στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου
- Αξιοποίηση συνεργασιών και δικτύωση
- Προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στις επιβιώσασες (*survivors*) και την ενδυνάμωσή τους
- Στήριξη σε υφιστάμενα δεδομένα και αποδείξεις/ τεκμήρια

Για τις ανάγκες του παρόντος εργαλείου θα αναφερθούμε συνοπτικά στις αρχές αυτές δίνοντας έμφαση στο οικολογικό μοντέλο (βλέπε αναλυτικότερα επόμενο κεφάλαιο).

---

⁸ UN (2006) Integration of the Human Rights of Women and the Gender Perspective: the Due Diligence Standard as a Tool for the Elimination of Violence Against Women. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, (E/CN.4/2006/61). United Nations, New York.

2.2.1. Υιοθέτηση της προσέγγισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων

Η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών συνιστά παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW)⁹ και άλλα διεθνή θεσμικά εργαλεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα πρέπει να αναγνωρίζεται ως φαινόμενο που παραβιάζει την αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και εμμένει λόγω ακριβώς αυτής της ανισότητας. Η προσέγγιση της βίας κατά των γυναικών από τη σκοπιά των δικαιωμάτων, **θέτει ως βασική προϋπόθεση την άρση της έμφυλης ανισότητας** η οποία συνιστά βασική αιτία της βίας κατά των γυναικών.

Επίσης η προσέγγιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων απαιτεί την **ανάπτυξη των ικανοτήτων όσων έχουν ευθύνη και αρμοδιότητα για την εφαρμογή των νόμων** (π.χ. προσωπικού δικαιοσύνης, ασφάλειας, αστυνομίας, υγείας και εκπαίδευσης) για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων, καθώς και την περαιτέρω ανάπτυξη του τρόπου με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν οι σχετικοί νόμοι στο πλαίσιο της βίας κατά των γυναικών. Από την άλλη, η προσέγγιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων απαιτεί επιπλέον την **ανάπτυξη των ικανοτήτων εκείνων που έχουν δικαιώματα** (δηλαδή των γυναικών και των κοριτσιών), προκειμένου να έχουν πρόσβαση και να μπορούν να ασκήσουν τα νόμιμα δικαιώματά τους.

2.2.2. Λειτουργία στη βάση ηθικών κανόνων

Οι παρεμβάσεις και παρεχόμενες υπηρεσίες (π.χ. υποστήριξης, συμβουλευτικής, φιλοξενίας, κ.λπ.) θα πρέπει να θέτουν σε προτεραιότητα και να εγγυώνται τα δικαιώματα των γυναικών και κοριτσιών στην ασφάλεια και την προστασία, στην εμπιστευτικότητα και προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, στην ελεύθερη έκφραση της γνώμης τους και στην αυτονομία λήψης αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων των συναφών διαδικασιών διασφάλισης της υγείας, της προστασίας και της δικαιοσύνης.

Οι έρευνες για τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών θα πρέπει πάντα να ακολουθούν τους δεοντολογικούς κανόνες και τις ηθικές αρχές που διασφαλίζουν την προστασία και τα δικαιώματά τους.¹⁰ Οι προσπάθειες και τα εγχειρήματα για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης δεν θα πρέπει να ξεκινάνε αν δεν έχει προηγουμένως διασφαλιστεί ένα μίνιμουμ υπηρεσιών (υγείας, προστασίας και νομικής στήριξης) - άμεσα παρεχόμενων ή μέσω παραπομπών σε συναφείς υπηρεσίες και δομές - για τις γυναίκες και τα άλλα μέλη της κοινότητας.

⁹ Βλέπε: **N. 2952/2001** Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών και **N. 1342/1983** για την κύρωση της Σύμβασης των Ενωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών. <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c59/>

¹⁰ Βλέπε για παράδειγμα: World Health Organization (2001) Putting Women First: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women. WHO/FCH/GWH/01...1. Distr.: General. Original: English. Geneva, Switzerland. καθώς και World Health Organization (2003) WHO ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women /written by Cathy Zimmerman and Charlotte Watts. Geneva: World Health Organisation.

Σε πολλές περιπτώσεις η δουλειά στο πεδίο ή οι συνεντεύξεις μπορεί να είναι η πρώτη φορά που μια γυναίκα ή ένα κορίτσι μιλάει για την εμπειρία της και ως εκ τούτου απαιτείται η άμεση διαθεσιμότητα συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών που συνάδουν με τα οριζόμενα ηθικά και δεοντολογικά πρότυπα.

2.2.3. Διασφάλιση της ανταπόκρισης με βάση το φύλο (έμφυλη προσέγγιση)

Για να είναι αποτελεσματικές οι παρεμβάσεις για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών έχει ιδιαίτερη σημασία η εξοικείωση και γνώση συγκεκριμένων έμφυλων δυναμικών και κοινωνικό-πολιτισμικών σημείων αναφοράς που προδιαγράφουν τους ρόλους των φύλων σε μια δεδομένη κοινωνία. Αυτό απαιτεί **κοινωνικό-πολιτισμική έρευνα και ανάλυση για την κατανόηση των προτύπων και των προσδοκιών για τα φύλα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, καθώς και του τρόπου που τα υφιστάμενα πρότυπα μπορούν να επηρεάσουν το πρόγραμμα**, προκειμένου οι παρεμβάσεις να σχεδιαστούν αναλόγως. Επίσης έχει σημασία να αποτιμηθεί η αλληλεπίδραση των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων με τις συμπεριφορές και στάσεις της ομάδας στόχου και της ευρύτερης κοινότητας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα αρνητικά στερεότυπα και οι διακρίσεις κατά των γυναικών δεν θα ενισχυθούν μέσω του προγράμματος.

Επιπλέον θα πρέπει να κατανοείται με ποιον τρόπο οι έμφυλες ανισότητες αλληλοδιαπλέκονται για συγκεκριμένες ομάδες γυναικών με άλλα χαρακτηριστικά της ταυτότητας (π.χ. ηλικία, εθνότητα, φυλετική καταγωγή, απασχόληση, σεξουαλικό προσανατολισμό, κ.λπ.), προκειμένου να αναγνωρίζονται τα εμπόδια αυτών των ομάδων κατά την πρόσβαση σε υπηρεσίες και δικαιώματα και προκειμένου να αναπτύσσονται οι κατάλληλες στρατηγικές για την υπέρβασή τους.

Η έμφυλη προσέγγιση απαιτεί επίσης την ενδυνάμωση των γυναικών και τη διασφάλιση ότι γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και ως εκ τούτου μπορούν να διεκδικήσουν πρόσβαση σε δικαιώματα και υπηρεσίες που δικαιούνται.

Τέλος όταν δουλεύουμε με άνδρες και εφήβους, τα προγράμματα θα πρέπει να θίγουν θέματα έμφυλων συμπεριφορών και να προωθούν εναλλακτικές αντιλήψεις περί της αρρενωπότητας.

2.2.4. Εφαρμογή πολιτισμικά κατάλληλων μέτρων

Τα κοινωνικά πρότυπα, η κουλτούρα και οι ισχύουσες πεποιθήσεις ασκούν μεγάλη εξουσία στις ατομικές συμπεριφορές. Τα προγράμματα θα πρέπει να εξετάζουν τα συναφή πολιτισμικά πρότυπα και να τα ενσωματώνουν στο πλαίσιο των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι συμπεριφορές που ανέχονται τη βία ως μια "παραδοσιακή πρακτική" για παράδειγμα, ή ως "εγγενές" στοιχείο μιας κοινότητας, συζητούνται ανοιχτά ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες εμπλεκόμενων - συμπεριλαμβανομένων των ηγετών και των περιθωριοποιημένων ομάδων μιας κοινότητας.

Η κατανόηση αυτών των δυναμικών έχει αποφασιστική σημασία για την ανάπτυξη αποτελεσματικών και κατάλληλων προγραμματικών προσεγγίσεων, αν και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται η κουλτούρα για την αιτιολόγηση των διακρίσεων και της βίας.

Οι παρεμβάσεις θα πρέπει να προσδιορίζουν τα πολιτισμικά συναφή και στρατηγικά "σημεία εισόδου" και τους θεσμούς και να εμπλέκουν τοπικούς, θρησκευτικούς και άλλους ηγέτες. Επίσης μπορούν να συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των πολιτισμικών προοπτικών και να στοχεύσουν στον επηρεασμό της κοινής γνώμης προκειμένου να απορρίψει αξίες και συμπεριφορές που ανέχονται ή διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών.

2.2.5. Αντιμετώπιση των ειδικών μορφών βίας και των ειδικών συμφραζομένων στα οποία αναδύονται

Μερικές φορές τα προγράμματα που στοχεύουν στην καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών τείνουν να αντιμετωπίζουν τη βία με έναν πολύ γενικό και συχνά αόριστο τρόπο. Δεν αναγνωρίζουν για παράδειγμα ότι οι διαφορετικές και ειδικές μορφές της βίας είναι πιθανό να απαιτούν διαφορετικές στρατηγικές (όπως στην περίπτωση της σεξουαλικής παρενόχλησης έναντι της βίας που υφίσταται μια γυναίκα από το σύζυγό της), δεν σχεδιάζονται με βάση τα συγκεκριμένα συμφραζόμενα στα οποία εμφανίζεται η βία (π.χ. στο σπίτι, στο σχολείο, στο δρόμο, σε δημόσιους χώρους, στη δουλειά, σε κέντρα κράτησης, κ.λπ.) και δεν λαμβάνουν υπόψη τον τρόπο με τον οποίο βιώνεται ή επιδρά η βία στις ποικίλες ομάδες πληθυσμού (π.χ. εφήβους, άτομα με ταυτότητα ΛΟΑΤΚ, άτομα με αναπηρία, ομάδες που ζουν σε αγροτικές περιοχές, άτομα που πάσχουν από HIV/AIDS, κ.λπ.).

Οι παρεμβάσεις θα πρέπει να βασίζονται σε μια σαφή κατανόηση (μέσω έρευνας και συλλογής στοιχείων) **για το συγκεκριμένο περιβάλλον στο οποίο εμφανίζεται η βία προκειμένου να είναι αποτελεσματικές.** Για παράδειγμα η σεξουαλική κακοποίηση κατά των γυναικών με αναπηρίες, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, διότι η βία στην περίπτωση αυτή μπορεί να μην καταγράφεται επαρκώς ή να μην καλύπτεται από τους υφιστάμενους νόμους και τις πολιτικές, ενώ είναι πιθανό να μην υφίστανται εξατομικευμένες και ειδικές προσεγγίσεις για αυτήν την ομάδα.

2.2.6. Ανταπόκριση στη διαφορετικότητα

Οι κίνδυνοι και οι εμπειρίες της βίας διαμορφώνονται από πολλαπλούς παράγοντες όπως είναι η ηλικία, η φυλή, η εθνότητα, η εκπαίδευση και η κοινωνικό-οικονομική κατάσταση, η οικογενειακή κατάσταση, η απασχόληση, η θρησκεία, η αναπηρία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, κ.ο.κ. Οι παράγοντες αυτοί θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τις σχετικές πολιτικές και τα συναφή προγράμματα προκειμένου να διασφαλίζεται η κάλυψη των διαφορετικών αναγκών των γυναικών και η αποτελεσματικότητα των όποιων παρεμβάσεων.

Οι πρωτοβουλίες θα πρέπει να στηρίζονται σε έρευνα και ανάλυση των συγκεκριμένων συμφραζομένων (μορφές βίας, περιβάλλον όπου εκδηλώνονται, ομάδες που επηρεάζονται) **και των διαφορετικών μεταβλητών που επηρεάζουν το ευάλωτο μιας ομάδας απέναντι στη βία.** Οι πληροφορίες και τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να καθοδηγούν και να τροφοδοτούν το σχεδιασμό των πολιτικών και των παρεμβάσεων.

Επίσης οι παρεμβάσεις θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές διαφοροποιήσεις ως προς το χαρακτήρα της βίας κατά

των γυναικών, το πλαίσιο πολιτικής και το βαθμό στον οποίο εφαρμόζονται οι δράσεις για την καταπολέμηση της βίας. Για παράδειγμα, στις περιπτώσεις όπου το εθνικό θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένο, η συνηγορία με στόχο την ευαισθητοποίηση και τη δημόσια δέσμευση κατά της βίας κατά των γυναικών είναι ζητήματα κριτικής σημασίας. Αντιθέτως στις περιπτώσεις όπου υφίσταται θεσμικό πλαίσιο στόχος ή προτεραιότητα της συνηγορίας μπορεί να είναι η εφαρμογή και η παρακολούθηση της εφαρμογής των σχετικών νόμων και πολιτικών.

Επιπλέον τα προγράμματα θα πρέπει να επιδιώκουν να αναγνωρίσουν και να αντιμετωπίσουν ισότιμα τις λιγότερο καταγεγραμμένες ή ορατές μορφές βίας κατά των γυναικών οι οποίες επηρεάζουν περιθωριοποιημένες ομάδες πληθυσμού όπως είναι οι οικιακές εργαζόμενες, οι έφηβες, οι μετανάστριες, άτομα με ταυτότητα ΛΟΑΤΚ, κ.λπ. Είναι πιθανό οι ομάδες αυτές να είναι πιο ευάλωτες στη βία και να μην έχουν πρόσβαση σε περίθαλψη, υπηρεσίες υγείας, νομική υποστήριξη ή οικονομικές ευκαιρίες και άλλους πόρους που έχουν αποφασιστική σημασία για την αντιμετώπιση της κακοποίησης. Με δεδομένη την περιθωριακή κοινωνική τους κατάσταση, αυτές οι ομάδες γυναικών αντιμετωπίζουν ζητήματα που είναι λιγότερο ορατά για τη δημόσια και πολιτική ατζέντα.

2.2.7. Δρώντας στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου

Ο σχεδιασμός του προγράμματος θα πρέπει να στηρίζεται στο μοντέλο της κοινωνικής οικολογίας το οποίο συσχετίζει τους παράγοντες κινδύνου στο πλαίσιο τεσσάρων επιπέδων - ατομικό, σχέσεων, τοπικής κοινότητας και κοινωνικό/ θεσμικό - προκειμένου να εκτιμήσει την πιθανότητα να βιώσει βία μια γυναίκα (Heise, 1998).¹¹

Επίσης οι παρεμβάσεις θα πρέπει να αναγνωρίζουν και να ενισχύουν τους προστατευτικούς παράγοντες ή τους παράγοντες που συμβάλλουν στη μείωση των πιθανοτήτων να βιώσει βία μια γυναίκα σε κάθε επίπεδο του οικολογικού μοντέλου. Οι προστατευτικοί παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν την αντίσταση των γυναικών κατά της βίας ενδεικτικά είναι η εκπαίδευση (π.χ. η ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), οι οικονομικοί πόροι, οι ίσες ευκαιρίες ένταξης στην αγορά εργασίας και τα κοινωνικά πρότυπα που προωθούν την ισότητα των φύλων.

Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση του μοντέλου της κοινωνικής οικολογίας βλέπε στη συνέχεια, ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

2.2.8. Αξιοποίηση συνεργασιών και δικτύωση

Τα προγράμματα για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών θα πρέπει να στηρίζονται σε συνεργασίες με διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων όπως είναι η κυβέρνηση, η κοινωνία των πολιτών,

---

¹¹ Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*. 4 (3): 262-290.

τοπικές ομάδες, ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα και ινστιτούτα και κυρίως οι γυναίκες και τα κορίτσια που έχουν βιώσει βία (οι επιβιώσασες/ survivors κατά την πιο σύγχρονη ορολογία). Η διαβούλευση, ο σχεδιασμός και η παρακολούθηση των παρεμβάσεων σε συνεργασία με τις άμεσα εμπλεκόμενες ομάδες (επιβιώσασες, σχεδιαστές πολιτικών, παρόχους υπηρεσιών, κ.λπ.) συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της κατάστασης που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί στο "πεδίο", καθώς και στην κατανόηση των προκλήσεων και ευκαιριών εκ μέρους των ενδιαφερομένων - τι δουλεύει και τι όχι στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα.

Η συνεργασία μπορεί επίσης να αυξήσει την βιωσιμότητα της παρέμβασης διότι συμβάλλει στην αξιοποίηση διαφορετικών ικανοτήτων, γνώσεων και δεξιοτήτων που προέρχονται από τις διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων, στο συντονισμό των προσπαθειών, στη διευκόλυνση της επικοινωνίας και στη διάχυση της γνώσης που προκύπτει την υλοποίηση μιας πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι εξής ομάδες ενδιαφερομένων:

- Σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο **όλες οι κρατικές υπηρεσίες** που είναι αρμόδιες για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών (π.χ. Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας, υπηρεσίες δικαιοσύνης, υγείας, εκπαίδευσης, εσωτερικών, ασφάλειας, εργασίας, κοινωνικής πρόνοιας, κ.λπ.). Επίσης, ρόλο - κλειδί στη συστηματοποίηση της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων μπορούν να διαδραματίσουν οι υπηρεσίες της στατιστικής αρχής, ενώ τα γραφεία των συνηγόρων και τα θεσμικά όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να συμβάλλουν στην παρακολούθηση της εφαρμογής των νόμων.
- Εταίροι - κλειδιά είναι επίσης **οι βουλευτές/ βουλευτρίες** ως εκπρόσωποι των πολιτών που λαμβάνουν αποφάσεις και είναι σε θέση να επηρεάσουν την κοινή γνώμη και να κινητοποιήσουν την πολιτική υποστήριξη για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.¹²
- **Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, γυναικείες/φεμινιστικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις** που βρίσκονται στην εμπροσθοφυλακή και έχουν άμεση επαφή με τις γυναίκες και τα κορίτσια - παρέχοντας φιλοξενία, ψυχοκοινωνική και νομική υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες. Η συνεισφορά τους είναι πολύτιμη κατά την κατάρτιση και το σχεδιασμό πολιτικών και προγραμμάτων δεδομένου ότι διαθέτουν τεχνογνωσία, έχουν πρόσβαση σε τοπικά δίκτυα και απολαμβάνουν την εμπιστοσύνη της κοινότητας και ως εκ τούτου μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά σε σχέση με τα κυβερνητικά προγράμματα.
- Η συνεργασία με διαφορετικές και **περιθωριοποιημένες ομάδες πληθυσμού** μπορεί να διασφαλίσει την προσέγγιση ομάδων που βρίσκονται σε κίνδυνο (π.χ. έφηβων μητέρων, φυλακισμένων γυναικών, μεταναστριών, κ.λπ.). Επίσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν **οι γονείς, οι**

---

¹² Βλέπε για παράδειγμα: Συμβούλιο της Ευρώπης (2012) Εγχειρίδιο για Βουλευτές. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) Γραμματεία της Επιτροπής για την Ισότητα και τη Μη Διάκριση, Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Στρασβούργο.

κηδεμόνες και οι εκπαιδευτικοί και θα πρέπει να ευαισθητοποιούνται και να συμμετέχουν στις προσπάθειες πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των κοριτσιών, εφόσον είναι υπεύθυνοι για την ευημερία των παιδιών και τη μετάδοση αξιών, προτύπων και συμπεριφορών που είτε διαιωνίζουν, είτε εξαλείφουν την έμφυλη βία. **Οι θρησκευτικές οργανώσεις, οι ομάδες εφήβων και νέων ανδρών** που υποστηρίζουν την ισότητα των φύλων μπορούν επίσης να συμμετέχουν ενεργητικά ως εταίροι ιδιαιτέρως στο πλαίσιο των εγχειρημάτων για την πρωτογενή πρόληψη της βίας κατά των γυναικών.

- **Τα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κέντρα** μπορούν να συνεισφέρουν εξειδικευμένες γνώσεις και τεχνικές δεξιότητες κατά την προγραμματισμό, ιδιαιτέρως στο πεδίο των ερευνών, της ανάλυσης δεδομένων, της παρακολούθησης, αξιολόγησης, τεκμηρίωσης και διάχυσης των αποτελεσμάτων.
- **Ο ιδιωτικός τομέας** μπορεί να συμβάλλει υποστηρίζοντας διάφορες πρωτοβουλίες μέσω οικονομικών ενισχύσεων ή προσφορών σε είδος (π.χ. χορηγίες για εκδηλώσεις, εκστρατείες στα ΜΜΕ, κ.λπ.). Επίσης ο ιδιωτικός τομέας έχει άμεση εμπλοκή και ρόλο στην καθιέρωση εσωτερικών (ενδοεπιχειρησιακών) πολιτικών και προγραμμάτων για τη σεξουαλική παρενόχληση, παρέχοντας υπηρεσίες υποστήριξης ή παραπέμποντας τις εργαζόμενες που έχουν βιώσει βία στο χώρο εργασίας στις αρμόδιες υπηρεσίες. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι σημαντικοί σύμμαχοι στη διαμόρφωση κοινωνικών προτύπων για τη μη ανοχή της βίας και την προσέγγιση μη παραδοσιακών ομάδων και κοινών (π.χ. εμπορικών ενώσεων, επαγγελματικών οργανώσεων, κ.λπ.).
- **Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης** συνιστούν εξαιρετικά ισχυρούς μηχανισμούς κοινωνικοποίησης και ασκούν μεγάλη επιρροή στην κοινή γνώμη. Η συμμετοχή των μέσων (και των δημοσιογράφων) μπορεί να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση και καταγραφή της βίας κατά των γυναικών από τη σκοπιά των ανθρώπινων δικαιωμάτων, στην αύξηση της καταγραφής των λιγότερο καταγεγραμμένων μορφών βίας και στην ανάδειξη της βίας που βιώνουν οι περιθωριοποιημένες ομάδες, συμβάλλοντας στην προώθηση πιο ισότιμων συμπεριφορών και στη μηδενική ανοχή της βίας, μέσω δημοφιλών πολιτισμικών προτύπων και της ικανότητάς τους να φθάνουν σε μεγάλα ακροατήρια με μεγάλη ταχύτητα.

2.2.9. Προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στις επιβιώσασες και την ενδυνάμωσή τους

Οι παρεμβάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας θα πρέπει να ενσωματώνουν και να τροφοδοτούνται από τις εμπειρίες των γυναικών και των κοριτσιών. Οι προσεγγίσεις που είναι επικεντρωμένες στις επιβιώσασες (survivors) έχουν ουσιαστική σημασία για την προστασία και την προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων των γυναικών και των κοριτσιών και την ενδυνάμωσή τους. Μια τέτοια προσέγγιση συνεπάγεται:

- Σεβασμό στην αυτονομία και το δικαίωμα των γυναικών να παίρνουν αποφάσεις (για παράδειγμα αναφορικά με το κατά πόσο θα αναφέρουν/

καταγγείλουν ένα περιστατικό στην αστυνομία ή θα έρθουν σε επαφή με το θύτη στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας).¹³

- Φροντίδα για την οικογένεια της γυναίκας και το κοινωνικό περιβάλλον όταν παρέχονται υπηρεσίες υγείας και προστασίας (π.χ. όταν οι επιβιώσασες εξοστρακίζονται από τις οικογένειές τους ή δεν μπορούν να επιστρέψουν στο σπίτι τους).
- Διαρκής επιμόρφωση και νομικός "αλφαριθμητισμός" για τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών, τα οποία συμβάλλουν αποφασιστικά στην ενδυνάμωση όλων των γυναικών/κοριτσιών, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων βίας.
- Παροχή υπηρεσιών για την κάλυψη των άμεσων αναγκών (π.χ. ιατρική φροντίδα, ασφάλεια, ψυχολογική και νομική υποστήριξη) καθώς και παροχή μακροχρόνιας κοινωνικό-οικονομικής ενίσχυσης (π.χ. διαρκής θεραπεία και ιατρική φροντίδα, πρόσβαση σε εισόδημα, επαγγελματική ασφάλεια, στέγαση, κ.λπ.) για τις επιβιώσασες και τα εξαρτώμενα μέλη (π.χ. παιδιά και ηλικιωμένους συγγενείς).¹⁴

2.2.10. Στήριξη σε υφιστάμενα δεδομένα και αποδείξεις/ τεκμήρια

Τα προγράμματα θα πρέπει να σχεδιάζονται με βάση την υφιστάμενη γνώση για ότι λειτουργεί (ή δεν λειτουργεί) προκειμένου να ανταποκρίνονται και να συμβάλλουν στην πρόληψη της βίας κατά των γυναικών. Οι πληροφορίες για τη βάση τεκμηρίωσης μπορούν να αντλούνται από επίσημες αξιολογήσεις, έρευνες, μελέτες, προτάσεις εμπειρογνομόνων, καταγραφές και εμπειρίες ατόμων που δουλεύουν στο πεδίο και την εισροή από τις επιβιώσασες.

Η εφαρμογή δράσεων χωρίς την εξέταση των υφιστάμενων τεκμηρίων οδηγεί σε σπατάλη πόρων και μειώνει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων ή στη χειρότερη περίπτωση μπορεί να βλάψει τις γυναίκες. Οι παρεμβάσεις μπορούν να αντλούν από τεκμήρια που στηρίζονται:

- Στο υλικό που διατίθεται στο Εικονικό Κέντρο Γνώσης του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών και των Κοριτσιών¹⁵,
- Στην εξέταση της βιβλιογραφίας και των συναφών μελετών σε περιοδικά ή διαδικτυακές μελέτες, όπως για παράδειγμα είναι:
  - ◆ Οδηγός Συμβουλευτικής για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών της ΓΠΦ <http://www.isotita.gr/index.php/publication/c7/?startnum=1>
  - ◆ Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής για τη σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας της ΓΠΦ <http://www.isotita.gr/index.php/publication/c7/?startnum=1>

¹³ UNDAW and UNODC. 2005. "Good practices in combating and eliminating violence against women." Expert Group Meeting Final Report. UN Division for the Advancement of Women (UNDAW) and UN Office on Drugs and Crime (UNODC), Vienna.

¹⁴ UN Division for the Advancement of Women (2006) In depth study on all forms of violence against women, Report of the Secretary-General, A/61/122/Add.1 UN, New York.

¹⁵ Virtual Knowledge Centre to End Violence Against Women & Girls <http://www.endvawnow.org/en/>

- ◆ Ενημερωτικά έντυπα για τα Συμβουλευτικά Κέντρα Γυναικών (Κομοτηνής, Μυτιλήνης, Τρίπολης, Λάρισας, Πάτρας, κ.λπ.) της ΓΓΙΦ <http://www.isotita.gr/index.php/publication/c7/?startnum=1>
- ◆ Κατευθυντήριες Οδηγίες για την προστασία των γυναικών και των κοριτσιών κατά την πρώτη υποδοχή στην Ελλάδα και τη διαδικασία του ασύλου (φυλλάδιο της ΓΓΙΦ, Ιούνιος 2011) <http://www.isotita.gr/index.php/publication/c7/?startnum=21>
- ◆ Έρευνες και μελέτες για την Ελλάδα (2001 - 2006) <http://womensos.gr/ereunes/>
- ◆ Στατιστικά στοιχεία και μελέτες για τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c181/>
- ◆ Gender Based Violence - EIGE Publications <http://eige.europa.eu/content/publications>
- ◆ EWL Barometer: National Action Plans on Violence against Women in the EU (August 2011) <http://www.womenlobby.org/spip.php?article2481&lang=en>
- ◆ Exchange of good practice on awareness - raising on violence against women - European Commission- Justice - Gender Equality http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/tools/good-practices/review-seminars/violence_en.htm
- ◆ Council of Europe - Violence against women http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/index_en.asp
- ◆ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence <http://hub.coe.int/web/coe-portal/event-files/our-events/25-november-domestic-violence?dynLink=true&layoutId=217&dldgroupId=10226&fromArticleId=>
- ◆ National Online Resource Center on Violence against Women <http://www.vawnet.org/>
- ◆ MINCAVA Electronic Clearinghouse (Minnesota Center Against Violence & Abuse) <http://www.mincava.umn.edu/>
- ◆ GBV Bibliography (Reproductive Health Response Consortium) <http://www.rhrc.org/resources/gbv/bib/>
- ◆ Sexual Violence Research Initiative <http://www.svri.org/index.htm>
- ◆ Stop Violence against Women (Advocates for Human Rights) http://www.stopvaw.org/Research_Gateways.html
- ◆ The Bora Laskin Law Library: Women's Human Rights Resource Programme http://www.law-lib.utoronto.ca/Diana/whrr/display_annotation.cfm?ID=57&sister=utl
- ◆ The WHO Violence Prevention Alliance (World Health Organization) <http://www.who.int/violenceprevention/en/>
- ◆ GBV Prevention Network (Raising Voices) <http://www.preventgbvafrica.org/>
- ◆ Men, masculinities and gender politics <http://www.xyonline.net/>

- Στην μελέτη των αξιολογήσεων για τα διάφορα προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών, όπου συχνά περιλαμβάνονται καλές ή πολλά υποσχόμενες πρακτικές από συγκεκριμένες παρεμβάσεις.
- Στην προσφυγή σε εμπειρογνώμονες και οργανώσεις που διαθέτουν πρακτική εμπειρία και τεχνογνωσία.

Προκειμένου να συμβάλλουν στην ενίσχυση της παγκόσμιας γνωστικής βάσης για τη βία κατά των γυναικών, τα προγράμματα θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση:

- Στην πραγματοποίηση ερευνών για την κατάσταση και τις ανάγκες του πληθυσμού και στην παραγωγή δεδομένων πριν την έναρξη μιας παρέμβασης, έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα συγκριτικής αποτίμησης μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης.
- Στην παρακολούθηση και αξιολόγηση των καινοτόμων και εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών εξετάζοντας τις δραστηριότητες από τη φάση σχεδιασμού.
- Στη βελτίωση της ποιότητας της τεκμηρίωσης και της διάχυσης, μέσω διαδικασιών για την πληροφόρηση και την διαχείριση της γνώσης και μέσω πρακτικών καταγραφής των εμπειριών, των μαθημάτων, των προτάσεων από όσους και όσες υλοποιούν και συμμετέχουν στα προγράμματα και των πολλά υποσχόμενων πρακτικών που προκύπτουν.
- Στη χρήση συμμετοχικών και αναστοχαστικών πρακτικών στις οποίες θα συμμετέχει ευρεία γκάμα ενδιαφερομένων, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η μάθηση και η ανάλυση των εμπειριών.
- Στην κινητοποίηση του ενδιαφέροντος για την αναπαραγωγή των πρωτοβουλιών με καταλυτική σημασία, μέσω της εφαρμογής πιλοτικών ή πειραματικών μοντέλων που ενσωματώνουν θεωρίες αλλαγής, μέσω της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και της παραγωγής στοιχείων για θέματα - κλειδιά (π.χ. κόστος, αξιόπιστη εξωτερική αξιολόγηση).
- Στη δημιουργία συνεργασιών με αναγνωρισμένους εμπειρογνώμονες, ερευνητικούς φορείς οι οποίοι μπορούν να εγγυηθούν την παρακολούθηση και αξιολόγηση των δεικτών και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

1.1. Εισαγωγικά στοιχεία

Τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 η κατανόηση της βίας κατά των γυναικών και ιδιαιτέρως της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων (*intimate partner violence*), στηρίχθηκε σε θεωρητικές προσεγγίσεις και έρευνες που αντλούσαν από διακριτές επιστήμες: την εγκληματολογία, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία και τη φεμινιστική θεωρία. Κάθε μία από τις επιστήμες αυτές εξέταζε το φαινόμενο μέσω του δικού της πρίσματος και της δικής της προσέγγισης. Η πατριαρχία, οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, η κοινωνική εκμάθηση που στηρίζεται στο μοντέλο της συμπεριφοράς των γονέων και η ψυχοπαθολογία, θεωρήθηκαν όλα ως οι "πραγματικές" ή οι βασικές αιτίες της βίας κατά των γυναικών. Όπως ήταν αναμενόμενο, προέκυψαν οξύτερες διαμάχες σχετικά με το κατά πόσο συγκεκριμένοι ή ειδικοί παράγοντες - όπως για παράδειγμα η κατάχρηση αλκοόλ, τα έμφυλα πατριαρχικά πρότυπα ή η φτώχεια - συνδέονται αιτιακά με τη βία κατά των γυναικών.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, αρκετοί θεωρητικοί και φεμινίστριες άρχισαν να επιχειρηματολογούν για την ανάγκη μετακίνησης από τις θεωρίες "του ενός παράγοντα, της μοναδικής αιτίας", προκειμένου να αναγνωρίσουμε τον πολυσύνθετο χαρακτήρα της κακοποίησης και της βίας. Ισχυρίστηκαν ότι η βία κατά των γυναικών θα πρέπει να εννοιοποιηθεί ως ένα πολυπρισματικό φαινόμενο που έχει τις αιτίες του στην αλληλεπίδραση ατομικών, περιστασιακών και κοινωνικό-πολιτισμικών παραγόντων. Δεν υπάρχει με άλλα λόγια, ένας παράγοντας που προκαλεί τη βία κατά των γυναικών. Αντιθέτως η βία, κατά το μάλλον ή ήττον, προκύπτει ως αποτέλεσμα σειράς παραγόντων που αλληλεπιδρούν σε διαφορετικά επίπεδα της κοινωνικής οικολογίας. **Το παράδειγμα που προέκυψε στο πλαίσιο αυτής της νέας προσέγγισης έγινε γνωστό ως το "οικολογικό πλαίσιο ή οικολογικό παράδειγμα".**

Σύμφωνα με την Έκθεση για τη Βία και την Υγεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας,¹⁶ **το οικολογικό μοντέλο εισήχθη στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και αρχικά αξιοποιήθηκε για την αντιμετώπιση της βίας και της κακοποίησης παιδιών και εφήβων.** Στη συνέχεια αξιοποιήθηκε για τη μελέτη της βίας κατά των γυναικών και ιδιαιτέρως για τη βία που διαπράττεται από (ερωτικούς) συντρόφους. Στο πλαίσιο αυτό η βία εξετάζεται ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης - η οποία ερευνάται σε όλη της την έκταση και πολυπλοκότητα - ατομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, ενώ μέσω του μοντέλου αναλύεται η σχέση μεταξύ ατομικών και σχετικών με τα συμφραζόμενα παραγόντων, προκειμένου να εξακριβωθούν πιθανές προσαρμογές της συμπεριφοράς.

¹⁶ World Health Organization, 2002, *World Report on Violence and Health*.

Κατά τις Coluccia, Lorenzi & Bianchi (2012:36)¹⁷, και τις σχετικές εκθέσεις εμπειρογνωμοσύνης (Heise 1998¹⁸, Buvinic & Morrison 1999¹⁹), **το οικολογικό μοντέλο παρέχει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για να κατανοήσουμε κάποια δεδομένα - κλειδιά που συμβάλλουν στην αύξηση του κινδύνου ή του ρίσκου να βιώσουν βία οι γυναίκες και τα κορίτσια**. Το μοντέλο ουσιαστικά οργανώνεται σε τέσσερα επίπεδα κινδύνου (ατομικό, σχεσιακό, κοινοτικό/ τοπικό και κοινωνικό) και δίνει έμφαση στη σημασία της κατανόησης της αλληλεπίδρασης των βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών και πολιτικών παραγόντων που αυξάνουν την πιθανότητα των γυναικών και κοριτσιών να βιώσουν βία και την πιθανότητα των ανδρών να διαπράξουν βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

Στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να εφαρμόζονται αποτελεσματικά προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στον τομέα της υγείας, μέσω αναλύσεων ακριβείας για όλους τους παράγοντες που συμβάλλουν στη συνέχιση της βίας, καθώς και μέσω της ανάπτυξης στρατηγικών αναγνώρισης και φροντίδας για τα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο, με στόχο τη μείωση και εξάλειψη του ρίσκου, μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή ευρείας έκτασης προγραμμάτων πρόληψης. Χάρη στο οικολογικό μοντέλο οι φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας μπορούν να μετατοπιστούν από τον εξατομικευμένο, βιοιατρικό προσανατολισμό τους σε μια πιο ολιστική προσέγγιση που δεν στοχεύει αποκλειστικά στις ανάγκες υγείας του ατόμου, **αλλά ταυτοχρόνως ανταποκρίνεται και στην ανάγκη για κοινωνική αλλαγή**.

Ειδικότερα αναφορικά με τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών, σημειώνεται ότι στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου (για την κακοποίηση) **δεν υπάρχει ένας και μοναδικός παράγοντας που "προκαλεί" τη βία κατά των γυναικών**. Σύμφωνα με το κοινωνικό - οικολογικό μοντέλο η πιθανότητα να γίνει επιθετικός και βίαιος ένας άνδρας ή η πιθανότητα μια κοινότητα/ τοπική κοινωνία να εμφανίσει υψηλότερα ποσοστά βίας κατά των γυναικών από μια άλλη, είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων που αλληλεπιδρούν σε διαφορετικά επίπεδα της "κοινωνικής οικολογίας".

Σύμφωνα με Heise (2011:6-8)²⁰, στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, η βία εννοιολογείται με ποικίλους τρόπους, παρά το γεγονός ότι το σύνολο των εννοιολογήσεων **μοιράζεται την έννοια περί των βαθειά εμπεδωμένων διαδρομών της αιτιότητας**. Οι γυναίκες φέρνουν στις σχέσεις τους τα έμφυτα ταλέντα τους, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους και τις εμπειρίες από την παιδική και εφηβική τους ηλικία. Σχετίζονται με άνδρες που επίσης φέρνουν τις προσωπικές τους ιστορίες και στις εγγενείς προδιαθέσεις τους

---

¹⁷ Coluccia Anna, Lorenzi Lore, Bianchi Monica (2012) Violence against women. Assumptions for a model of care for women victims of violence: the "task force". *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, XVII, 1, 2012: 31-44.

¹⁸ Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*. 4 (3): 262-290.

¹⁹ Buvinic, M., & Morrison, A. (1999). *Violence as an obstacle to development*. Washington DC: Inter-American Development Bank

²⁰ Heise, Lori L. (2011) *What works to prevent partner violence? An evidence review*. Report for the UK Department for International Development. London: DFID.

στη σχέση. Το ζευγάρι βρίσκεται με μια σχέση που έχει τις δικές της δυναμικές, κάποιες από τις οποίες αυξάνουν ή μειώνουν τον κίνδυνο κακοποίησης, ενώ η σχέση είναι ριζωμένη σε ένα νοικοκυριό ή μια γειτονιά που επηρεάζει το ενδεχόμενο εμφάνισης/εκδήλωσης της βίας. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις νοικοκυριών με χαμηλά εισοδήματα το πλαίσιο περιλαμβάνει την επιρροή που ασκείται από τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας που αλληλεπιδρούν με το ζευγάρι με τρόπους που άλλοτε αυξάνουν και άλλοτε μειώνουν την πιθανότητα της κακοποίησης. Αντίστοιχα και τα δύο μέλη της σχέσης συμμετέχουν σε ποικίλες "κοινότητες" μέσω της δουλειάς, των φιλικών δικτύων, των θρησκευτικών ομάδων και των κυβερνητικών δομών. Στο αρχικό οικολογικό μοντέλο του αναπτυξιακού ψυχολόγου Bronfenbrenner²¹, το επίπεδο αυτό κατονομάζεται ως μεσο-σύστημα (*mesosystem*). Τέλος, ολόκληρο το σύστημα είναι ριζωμένο σε ένα μακρο-σύστημα που περιλαμβάνει τα πολιτισμικά, οικονομικά και πολιτικά συστήματα τα οποία τροφοδοτούν και δομούν την οργάνωση της συμπεριφοράς στα χαμηλότερα επίπεδα της κοινωνικής οικολογίας.

Το οικολογικό πλαίσιο αποτέλεσε ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα στο πεδίο των μελετών για τη βία (κατά των γυναικών), διότι εννοιολόγησε τα αίτια της βίας ως πιθανολογικά και όχι ως ντετερμινιστικά. Με άλλα λόγια, παράγοντες που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα συνδυάζονται για να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ή πιθανότητες για την εμφάνιση της κακοποίησης. Κανένας μοναδικός παράγοντας δεν είναι επαρκής ή ακόμα και ικανός για οδηγήσει ή να "αιτιολογήσει" την εμφάνιση της βίας κατά των γυναικών. Το πιθανότερο είναι να υπάρχει πλήθος παραγόντων και διαδρομών που συγκλίνουν στην πρόκληση της βίας κάτω από διαφορετικές περιστάσεις. Ομοίως, τα ίδια έμφυτα χαρακτηριστικά, η ίδια προσωπική ιστορία και οι ίδιοι περιστασιακοί παράγοντες (π.χ. κακοποίηση στην παιδική ηλικία, προδιάθεση για παρορμητισμό και υψηλή κατανάλωση αλκοόλ), μπορεί άλλοτε να αρκούν και άλλοτε όχι, για να ωθήσουν έναν άνδρα στη βία σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι η ανταπόκριση ενός άνδρα σε μια "πρόκληση" μπορεί να είναι εντελώς διαφορετική με βάση τις προσδοκίες του για τις έμφυλες σχέσεις, το κατά πόσον οι φίλοι, οι γείτονες και οι τοπικές κοινότητες είναι πιθανό να θεωρήσουν αυτήν την συμπεριφορά "αποδεκτή" ή ντροπιαστική και το κατά πόσον βεβαίως η σύντροφός του έχει την κοινωνική δυνατότητα και τα οικονομικά μέσα προκειμένου να τον εγκαταλείψει, εάν ξεπεράσει τα όρια ή την "κόκκινη γραμμή".

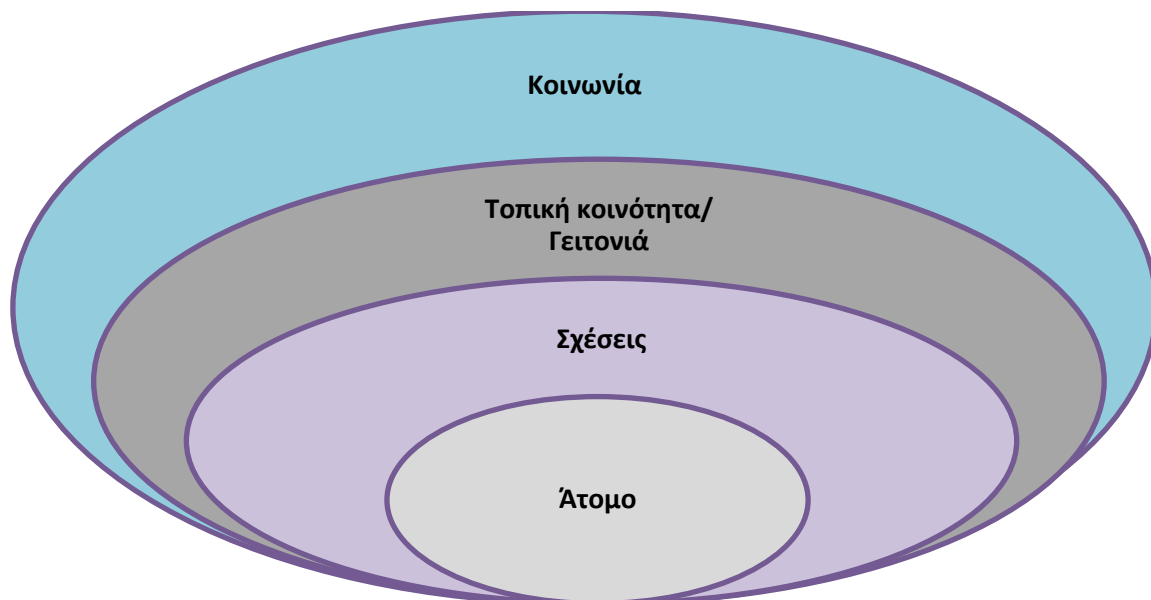
Πολλοί συγγραφείς και θεωρητικοί επιχείρησαν να συνοψίσουν όσα γνωρίζουμε για τους παράγοντες που θεωρούνται βασικοί για την εκδήλωση της έμφυλης βίας στα διαφορετικά επίπεδα του οικολογικού μοντέλου. Η πρώτη προσπάθεια ήταν αυτή της Heise (1998) που αναγκάστηκε ωστόσο να στηριχθεί κυρίως στις μελέτες για τις χώρες με υψηλά εισοδήματα για τον προσδιορισμό των παραγόντων κινδύνου. Στη συνέχεια τα δεδομένα αυτά εμπλουτίστηκαν από εθνογραφικό υλικό και μελέτες περίπτωσης για τη βία μεταξύ (ερωτικών) συντρόφων από χώρες με χαμηλότερα εισοδήματα και αρκετές ποσοτικές μελέτες που επεξεργάζονταν και κωδικοποιούσαν μεταβλητές από εθνογραφικές

---

²¹ Bronfenbrenner Urie (1994) Ecological model of human development. In International Encyclopedia of Education, Vol. 3, 2nd Edition, Oxford: Elsevier. pp 1643 -1647.

περιγραφές για κοινωνίες μικρότερης κλίμακας.²² Η προσέγγιση που προτείνεται στο πλαίσιο του οικολογικού μοντέλου αποτυπώνεται πιο εύγλωττα στο Σχήμα 1. που ακολουθεί.

ΣΧΗΜΑ 1. Οικολογικό Μοντέλο Κατανόησης της Βίας κατά των Γυναικών

Ο σχεδιασμός προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών θα πρέπει να αντλεί από το οικολογικό μοντέλο το οποίο συμβάλλει στην καταγραφή των παραγόντων κινδύνου (*risk factors*) στο ατομικό επίπεδο σε συνδυασμό με παράγοντες κινδύνου εντός των σχέσεων ή της οικογένειας, εντός της κοινότητας και στο ευρύτερο κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο, **προκειμένου να εκτιμηθεί η πιθανότητα να βιώσει βία μια γυναίκα σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα και περιστάσεις** (Heise, 1998).²³

Το μοντέλο της κοινωνικής οικολογίας περιλαμβάνει

- ◆ τις ιστορίες ζωής,
- ◆ τα τραυματικά βιώματα και
- ◆ τους παράγοντες της προσωπικότητας που άνδρες και γυναίκες φέρνουν στις σχέσεις τους, καθώς επίσης και
- ◆ το πλαίσιο και τους περιστασιακούς παράγοντες (*situational factors*) που επηρεάζουν την καθημερινή τους ζωή.

²² Οι μελέτες αυτές αρχειοθετήθηκαν στο Human Area Relations Files του πανεπιστημίου Yale. Βλπε αναλυτικότερα: Levinson, D., (1989) *Family violence in cross-cultural perspective*. Newbury Park, California: Sage Publications, Inc.

²³ Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*. 4 (3): 262-290.

Το μοντέλο περιλαμβάνει επίσης

- ◆ νόρμες/ πρότυπα και
- ◆ μηνύματα που επιβάλλονται ως αρμόζουσα συμπεριφορά για άνδρες και γυναίκες από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και τους κοινωνικούς θεσμούς, συμπεριλαμβανομένης της αποδοχής της βίας σε διαφορετικά συμφραζόμενα.

Αυτά τα πρότυπα και οι προσδοκίες διαμορφώνονται στη συνέχεια από δομικούς παράγοντες - όπως είναι οι θρησκευτικοί θεσμοί, η ιδεολογία και η κατανομή της οικονομικής εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών - που λειτουργούν προκειμένου να προσδιορίσουν τις πεποιθήσεις και τους κανόνες για τη βία και προκειμένου να δομήσουν τις επιλογές των γυναικών σε σχέση με την απόδρασή τους από βίαιες σχέσεις.

1.2. Παράγοντες κινδύνου και προστατευτικοί παράγοντες

Στόχος της οικολογικής προσέγγισης είναι να διασφαλίσει ότι οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις εξετάζουν και λαμβάνουν υπόψη τις συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικά επίπεδα ή πλαίσια (π.χ. ατομικό, οικογενειακό, κοινοτικό και κοινωνικό) και οι οποίες επηρεάζουν ή και διαμορφώνουν τους παράγοντες ρίσκου και τις πιθανότητες να βιώσουν βία οι γυναίκες και τα κορίτσια. Σύμφωνα με το μοντέλο, υπάρχουν βιολογικοί, κοινωνικοί, πολιτισμικοί και οικονομικοί παράγοντες και πρότυπα σε κάθε επίπεδο/ πλαίσιο οι οποίοι δυνητικά συμβάλλουν στην αύξηση του κινδύνου διαιώνισης της βίας εκ μέρους των ανδρών και στην αύξηση της πιθανότητας να βιώσουν βία οι γυναίκες.

Ενδεικτικά οι παράγοντες αυτοί περιλαμβάνουν:

A. ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Παράγοντες που συνδέονται με την ατομική ιστορία ή το προσωπικό προφίλ, οι οποίοι δημιουργούν μεγαλύτερες πιθανότητες βίωσης ή αναπαραγωγής της βίας. Για παράδειγμα, συμπεριφορές και αντιλήψεις που ενισχύουν, αποδέχονται ή ανέχονται τη βία κατά των γυναικών, η ύπαρξη ιστορικού βίας, το να έχει υπάρξει κανείς μάρτυρας κακοποίησης εντός του γάμου ή να έχει κακοποιηθεί ως παιδί. Επίσης το να έχει έναν πατέρα που είναι "απών" ή απορριπτικός, καθώς και η κατάχρηση ουσιών.

Παράδειγμα στρατηγικών πρόληψης

Πρωώθηση συμπεριφορών, δεξιοτήτων, αντιλήψεων και στάσεων που ενθαρρύνουν και ευνοούν τις θετικές σχέσεις συντροφικότητας και άλλες κοινωνικές σχέσεις που στηρίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό, στην ισότητα και την εμπιστοσύνη.

B. ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Παράγοντες που αφορούν τις στενές/ οικείες σχέσεις (π.χ. με συντρόφους, μέλη της οικογένειας, κ.λπ.) και συνδέονται με αυξημένες πιθανότητες θυματοποίησης ή αναπαραγωγής της βίας. Ομάδες ανδρών ομοϊδεατών με αρνητική/σεξιστική στάση, συγκρούσεις εντός του γάμου, έλεγχος του πλούτου και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων της οικογένειας από τους άνδρες, ηλικιακές και μορφωτικές διαφορές είναι μερικά παραδείγματα των παραγόντων κινδύνου στο επίπεδο των σχέσεων.

Παράδειγμα στρατηγικών πρόληψης

Αλλαγή των προτύπων που ενστερνίζονται οι ομάδες των νεαρών και εφήβων τα οποία προωθούν την οικονομική εξάρτηση των γυναικών. Βελτίωση της θέσης των νέων έγγαμων γυναικών εντός του νοικοκυριού.

Γ. ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ / ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

Παράγοντες που συνδέονται με το ευρύτερο πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των χώρων εργασίας και των γειτονιών. Περιλαμβάνουν παράγοντες όπως οι θεσμικές πολιτικές και πρακτικές, οι νόρμες και πεποιθήσεις/ αντιλήψεις για το ρόλο των γυναικών και κοριτσιών οι οποίες ανέχονται ή αιτιολογούν τη βία κατά των γυναικών σε επίπεδο κοινότητας. Επίσης περιλαμβάνουν την έλλειψη οικονομικών ευκαιριών για τους άνδρες, την αρνητική επίδραση των συνομήλικων και την απομόνωση των γυναικών από την οικογένεια και τις συνομήλικες σε επίπεδο κοινότητας ή γειτονιάς.

Παράδειγμα στρατηγικών πρόληψης

Προώθηση θεσμικών ή κοινοτικών προτύπων και πρακτικών ή πολιτικών που ενθαρρύνουν ένα κοινωνικό περιβάλλον που συμβάλλει στην ανάπτυξη του σεβασμού, της ισότητας και της μη βίας.

Δ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Παράγοντες μακρό-επιπέδου που επηρεάζουν την πιθανότητα εκδήλωσης της βίας. Περιλαμβάνουν τις κυβερνητικές πολιτικές και τους νόμους, βαθιά ριζωμένες και ευρέως αποδεκτές πολιτισμικές πεποιθήσεις ή συστήματα πίστης ή ευρέως αποδεκτές νόρμες/ πρότυπα που κάνουν ανεκτή ή αποδέχονται και αιτιολογούν ή ενθαρρύνουν ακόμα τη χρήση βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, ή ανέχονται τον έλεγχο των γυναικών από τους άνδρες και την βία ως μέσο επίλυσης των κρίσεων, καθώς επίσης και τις κοινωνικό-οικονομικές και πολιτικές δομές που υποστηρίζουν ή δικαιωνίζουν την έμφυλη ανισότητα. Επιπλέον περιλαμβάνουν τις αντιλήψεις και έννοιες περί αρρενωπότητας οι οποίες

συνδέονται με την κυριαρχία, την τιμή ή την επιθετικότητα και τους άκαμπτους έμφυλους ρόλους σε κοινωνικό επίπεδο.

Παράδειγμα στρατηγικών πρόληψης

Πρωώθηση κοινωνικών προτύπων, πολιτικών και νόμων που ενισχύουν την ισότητα των φύλων, την οικονομική ισότητα, τη μη βία και τον σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι παρεμβάσεις θα πρέπει επίσης να αναγνωρίζουν και να ενισχύουν **τους προστατευτικούς παράγοντες** (*protective factors*), ή τους παράγοντες που μειώνουν την πιθανότητα να βιώσουν βία οι γυναίκες και τα κορίτσια σε όλα τα επίπεδα που ορίζονται από το οικολογικό μοντέλο. Προστατευτικοί παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν την αντοχή των γυναικών κατά της βίας, είναι για παράδειγμα, η εκπαίδευση (ιδιαίτερως η ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας, υποχρεωτικής εκπαίδευσης), η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων, οι οικονομικοί πόροι και ευκαιρίες ένταξης στην αγορά εργασίας και τα κοινωνικά πρότυπα και οι θεσμοί που προωθούν και ενισχύουν την ισότητα των φύλων.

Τέλος τα προγράμματα θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη για διαφορετικά επίπεδα/ πλαίσια του οικολογικού μοντέλου προκειμένου να επιτύχουν αποτελέσματα, εφόσον κάθε επίπεδο ή πλαίσιο, διασυνδέεται με όλα τα άλλα. Ωστόσο δεν είναι αναγκαίο για ένα πρόγραμμα ή μια παρέμβαση να λειτουργεί ή να απευθύνεται ταυτοχρόνως σε όλα τα επίπεδα. Προτιμότερο είναι να επιλέγονται παρεμβάσεις σε ένα ή περισσότερα επίπεδα οι οποίες θα επηρεάσουν τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες εντός των άλλων επιπέδων. Για παράδειγμα, τα κοινωνικά πρότυπα στο τοπικό ή κοινοτικό επίπεδο επηρεάζουν συμπεριφορές και πρακτικές εντός των νοικοκυριών και εντός των σχέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών. Παρομοίως, η εφαρμογή νόμων και πολιτικών στο κοινωνικό επίπεδο, μέσω της θεσμοθέτησης πρωτοκόλλων και της κατάρτισης, μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση των πολιτικών που στοχεύουν στις επιβιώσασες στο τοπικό επίπεδο και να αποθαρρύνουν τους άνδρες από τη διάπραξη βίας στο σπίτι και στην οικογένειά τους.

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί καταγράφονται οι παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με τη διαίωنيση της βίας από τους άνδρες και στη βίωση της βίας από τις γυναίκες. Οι παράγοντες κινδύνου έχουν οργανωθεί σύμφωνα με το ατομικό, σχεσιακό, τοπικό και κοινωνικό επίπεδο του οικολογικού μοντέλου (βλέπε Σχήμα 1). Κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες μπορούν να αλλάξουν ή να διαφέρουν (π.χ. βλαπτική χρήση αλκοόλ), ενώ άλλοι (π.χ. φύλο και ηλικία) όχι. Οι παράγοντες που έχουν την ισχυρότερη επίδραση ή συγκαταλέγονται μεταξύ των παραγόντων κινδύνου που αναδεικνύονται συστηματικά στο πλαίσιο σχετικών μελετών, τονίζονται περισσότερο (σκούρα γραμματοσειρά).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με τη σεξουαλική βία και τη βία από ερωτικούς συντρόφους

Διαίωνιση (άνδρες)

Θυματοποίηση (γυναίκες)

ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Χαμηλό εισόδημα
- **Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο**

ΕΚΘΕΣΗ ΣΕ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

- **Σεξουαλική κακοποίηση**
- Διαγονεϊκή βία (βία μεταξύ των γονέων)

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

- **Αντικοινωνική προσωπικότητα**
- **ΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ**
- **Επιβλαβής χρήση αλκοόλ**
- Χρήση ναρκωτικών ουσιών
- **Αποδοχή της βίας**

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- **Νεαρή ηλικία**
- **Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο**
- Διαζευγμένη/χωρισμένη

ΕΚΘΕΣΗ ΣΕ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

- Διαγονεϊκή βία (βία μεταξύ των γονέων)

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

- Κατάθλιψη
- **ΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ**
- **Επιβλαβής χρήση αλκοόλ**
- Χρήση ναρκωτικών ουσιών
- **Αποδοχή της βίας**

ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΕΣΕΩΝ

- **Πολλαπλοί (ερωτικοί) σύντροφοι/απιστία**
- Μειωμένη αντίσταση στην πίεση των συνομήλικων και φίλων

ΤΟΠΙΚΟ ή ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Αδύναμη/ Περιορισμένη τιμωρία εκ μέρους της κοινότητας
- Φτώχεια
- Αδύναμη/ Περιορισμένη τιμωρία εκ μέρους της κοινότητας
- Φτώχεια

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Παραδοσιακά έμφυλα πρότυπα και κοινωνικά πρότυπα που υποστηρίζουν τη βία
- Παραδοσιακά έμφυλα πρότυπα και κοινωνικά πρότυπα που υποστηρίζουν τη βία

Πηγή: World Health Organization/London School of Hygiene and Tropical Medicine (2010) *Violence prevention: the evidence: Series of briefings on violence prevention*. Geneva, World Health Organization, 2010:21.

2. ΤΟ ΝΕΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Στο Διάγραμμα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται ένα νέο αναθεωρημένο οικολογικό πλαίσιο που συνοψίζει τα δεδομένα που γνωρίζουμε σήμερα για τη βία μεταξύ (ερωτικών) συντρόφων. Σύμφωνα με πρόσφατα εμπειρικά δεδομένα, κάθε ένας από τους παράγοντες που καταγράφονται συνδέεται με τον κίνδυνο της βίας κατά των γυναικών σε χώρες με χαμηλά και μεσαία εισοδήματα. Οι παράγοντες είναι και χρωματικά κωδικοποιημένοι προκειμένου να αποδοθεί η σημασία και η ισχύς των εμπειρικών δεδομένων που σχετίζονται με το συγκεκριμένο κάθε φορά παράγοντα. Οι παράγοντες με γαλάζιο χρώμα είναι εκείνοι για τους οποίους τα δεδομένα είναι ισχυρά, με πράσινο χρώμα είναι οι παράγοντες για οποίους τα δεδομένα είναι μέτριας ισχύος, ενώ με ανοιχτό πορτοκαλί ή ροζ χρώμα απεικονίζονται οι παράγοντες για τους οποίους διαθέτουμε περιορισμένο αριθμό μελετών ή ανεπαρκή στοιχεία σε ότι αφορά το ρόλο που διαδραματίζουν στη βία μεταξύ (ερωτικών) συντρόφων.

Επίσης, σύμφωνα με συστηματικές έρευνες σε διαφορετικά συμφραζόμενα και περιβάλλοντα, οι παράγοντες που συνδέονται με τη γυναίκα αυξάνουν σημαντικά τον κίνδυνο θυματοποίησης των γυναικών. Στις περιπτώσεις των άλλων παραγόντων που καταγράφονται στη συνέχεια έχουμε εμπειρικά στοιχεία ότι αυξάνουν την πιθανότητα διάπραξης βίας εκ μέρους των ανδρών. Πολλοί από τους παράγοντες που συνδέονται με τον άνδρα σύντροφο εμφανίζονται επανειλημμένα σε αναλύσεις διαφορετικών μεταβλητών και σε τομεακές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε χώρες με χαμηλά και μεσαία εισοδήματα σε διαχρονική βάση. Σε αρκετές περιπτώσεις όμως οι έρευνες αυτές προέρχονται αποκλειστικά από περιοχές με υψηλά εισοδήματα.

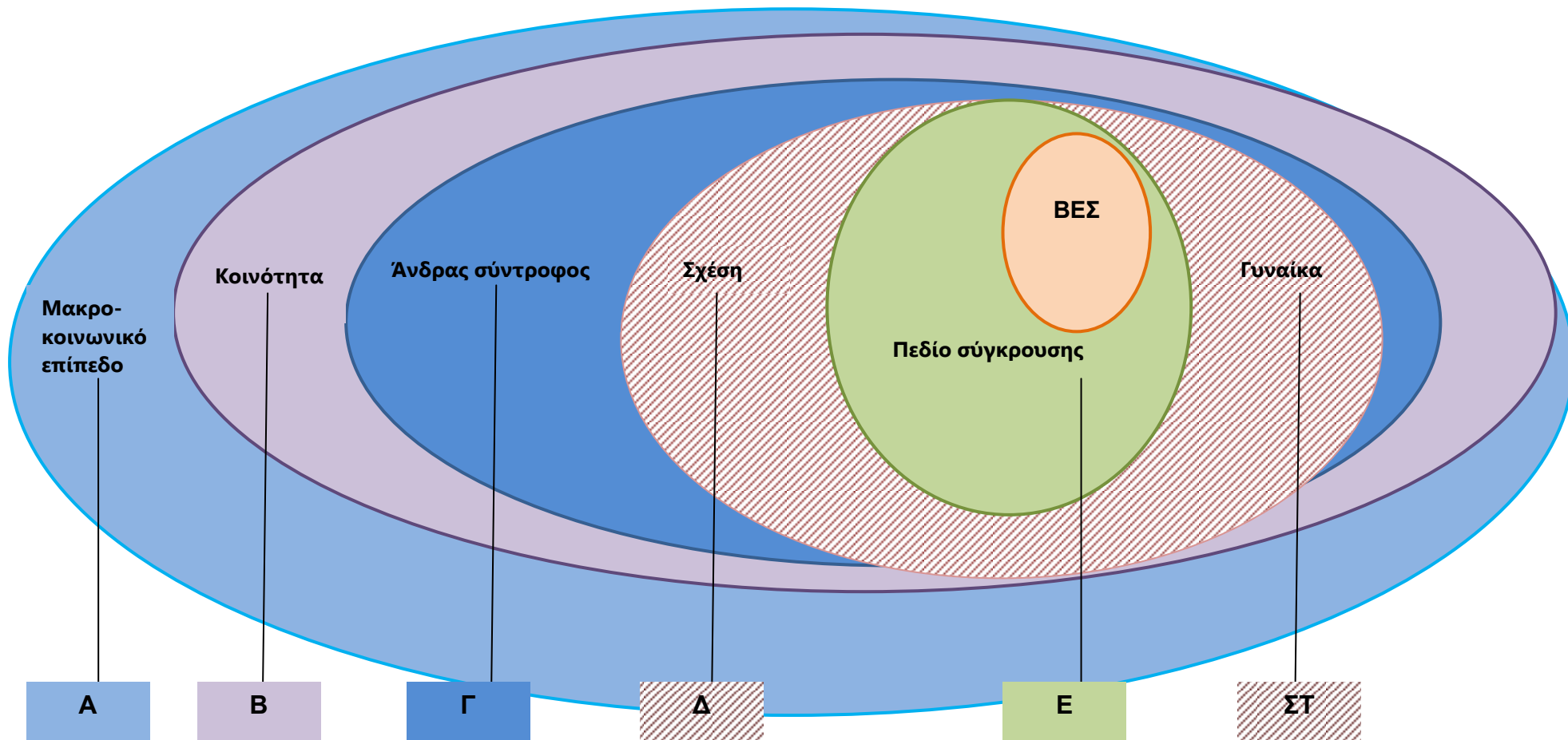
Η χρωματική κωδικοποίηση του διαγράμματος είναι ιμπρεσιονιστική και στηρίζεται στην εμπειρογνωμοσύνη της Heise (2011:28)²⁴ σχετικά με την ισχύ των δεδομένων που αφορούν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην έμφυλη βία. Όπως λέει και η ίδια "...αυτό δεν θα πρέπει να συγχέεται με την ισχύ της επίδρασης που έχουν συγκεκριμένοι παράγοντες στον κίνδυνο της βίας." Η Heise αναφέρεται σε αυτό που οι επιδημιολόγοι και οι κοινωνικοί επιστήμονες ονομάζουν "μέγεθος της επίδρασης" ("*effect size*"). Οι παράγοντες μπορεί να έχουν μεγαλύτερη ή μικρότερη επίδραση στον κίνδυνο της βίας, μια σημαντική απόχρωση που συχνά δεν αποτυπώνεται με σαφήνεια στις γραφικές αναπαραστάσεις του οικολογικού μοντέλου.

Εξαίρεση στα παραπάνω αποτελεί ένα **διαδραστικό διαδικτυακό μοντέλο που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή** (βλέπε Διάγραμμα 2. στο τέλος της παρούσας υποενότητας).

---

²⁴ Όπου παραπάνω.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Νέο Εννοιολογικό Πλαίσιο για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων / ΒΕΣ (με βάση το μοντέλο της κοινωνικής οικολογίας)

2.1. Ανάλυση του νέου εννοιολογικού πλαισίου

A. ΜΑΚΡΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Έμφυλη τάξη/ Κατάσταση πραγμάτων σε σχέση με τα φύλα (*gender order*)

- Απουσία οικονομικών δικαιωμάτων και δικαιοδοσιών για τις γυναίκες
- Οικογενειακό δίκαιο που συντηρεί τις διακρίσεις
- Διευκόλυνση των διαδικασιών έκδοσης διαζυγίου για τις γυναίκες
- Σύνθετα μέτρα για την έμφυλη ανισότητα

Πολιτισμικοί παράγοντες

- Συλλογικές έναντι ατομικιστικών πολιτισμικών προσανατολισμών
- Έμφαση στην τιμιότητα/ αγνότητα των γυναικών και στην τιμή της οικογένειας

Οικονομικοί παράγοντες

- Επίπεδο ανάπτυξης
- Πρόσβαση των γυναικών σε αμειβόμενη απασχόληση εντός της τυπικής αγοράς εργασίας

B. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Πρότυπα/ Νόρμες

- Αποδοχή της σωματικής κακοποίησης και του ξυλοδαρμού των συζύγων
- Δικαίωμα ανδρών να πειθαρχούν και να ελέγχουν τη συμπεριφορά των γυναικών
- Ανοχή της σκληρής σωματικής τιμωρίας των παιδιών
- Στιγματισμός διαζευμένων ή μόνων γυναικών
- Νόρμες που συνδέουν την τιμή των ανδρών με την αγνότητα των γυναικών
- Οικογενειακή ιδιότητα / Προστασία της ιδιωτικότητας της οικογένειας

Απουσία κυρώσεων και ποινών

- Απουσία νομικών ή ηθικών κυρώσεων και ποινών για τη βία
- Οι τρίτοι δεν εμπλέκονται, ούτε παρεμβαίνουν

Γειτονιά/ Τοπική κοινότητα

- Βία σε επίπεδο γειτονιάς ή τοπικής κοινότητας
- Υψηλά ποσοστά ανεργίας
- Χαμηλό/ Περιορισμένο κοινωνικό κεφάλαιο
- Φτώχεια

Γ. ΑΝΔΡΑΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ

Βία κατά την παιδική ηλικία

- Σκληρή σωματική τιμωρία
- Μάρτυρας της γονικής βίας
- Άλλα ψυχικά τραύματα κατά την παιδική ηλικία
- Ψυχολογική δυσλειτουργία
- Αντικοινωνική συμπεριφορά
- Θέματα σύναψης σχέσεων κατά την ενήλικη ζωή

Συμπεριφορές

- Αποδοχή της βίας ως μέσο επίλυσης των συγκρούσεων
- Αποδοχή της βίας μεταξύ (ερωτικών) συντρόφων
- Συμπεριφορές που υποδεικνύουν αποδοχή της έμφυλης ιεράρχησης και της κατωτερότητας του άλλου φύλου

Κατάχρηση αλκόολ

Συγκρουσιακοί έμφυλοι ρόλοι

Συνομιληκοί που έχουν παραβατική συμπεριφορά

Κοινωνικά - δημογραφικά στοιχεία

- Νεαρή ηλικία
- Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο

Δ. ΣΧΕΣΗ

Αλληλεπίδραση

- Ανισότιμες διαδικασίες λήψης των αποφάσεων (μη εξισωτικές)
- Χαμηλό επίπεδο επικοινωνίας
- Υψηλός βαθμός συγκρούσεων εντός της σχέσης

Ε. ΠΕΔΙΟ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Περιστασιακά εναύσματα

- Σεξ/ απιστία
- Χρήμα/ κατανομή των οικογενειακών πόρων
- Παιδιά και συγγενείς (εξ αίματος ή αγχιστείες)
- Κατανάλωση αλκοόλ από τους άνδρες

Πατριαρχικά εναύσματα

- Αμφισβήτηση της ανδρικής κυριαρχίας και εξουσίας εκ μέρους των γυναικών
- Αποτυχία ανταπόκρισης στις προσδοκίες των έμφυλων ρόλων
- Ισχυρισμοί περί της αυτονομίας των γυναικών

ΣΤ. ΓΥΝΑΙΚΑ

Βία κατά την παιδική ηλικία

- Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών
- Άλλα ψυχικά τραύματα κατά την παιδική ηλικία
- Μάρτυρας στην κακοποίηση και τον ξυλοδαρμό της μητέρας

Συμπεριφορές

- Ανοχή της κακοποίησης και του ξυλοδαρμού των γυναικών
- Κοινωνικά και δημογραφικά στοιχεία
- Νεαρή ηλικία (βίωσης της βίας)
- Υψηλές σχολικές επιδόσεις (προστατευτικός παράγοντας)

Χαμηλή κοινωνική υποστήριξη

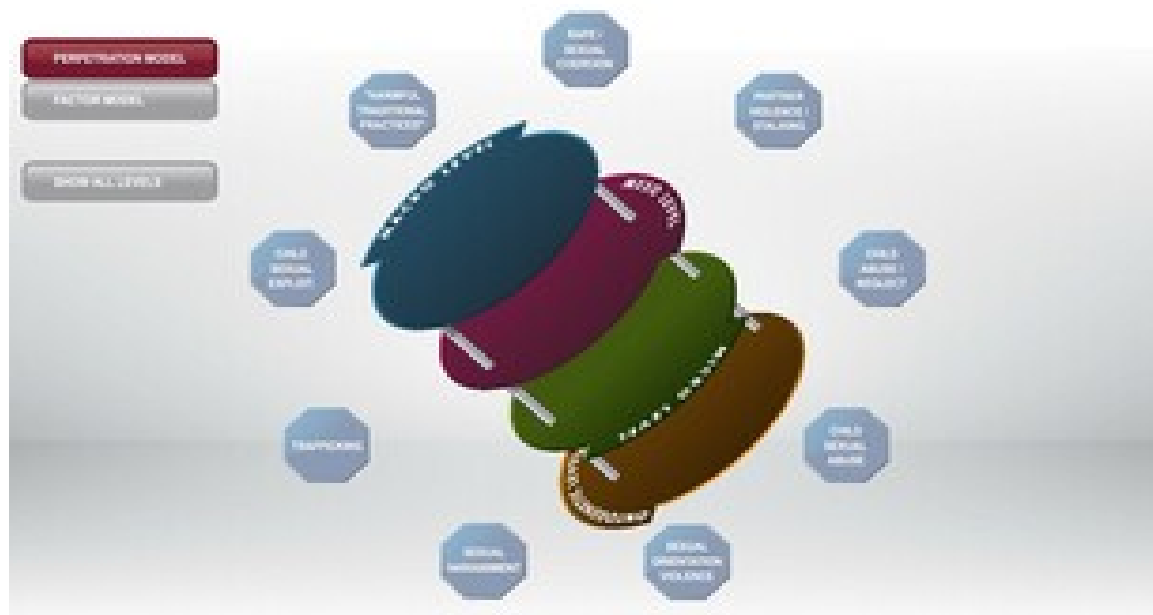
Παράγοντες που λειτουργούν διαφορετικά σε διαφορετικά συμφραζόμενα και περιβάλλοντα:

- Απασχόληση των γυναικών
- Συμμετοχή γυναικών σε προγράμματα πιστώσεων ή άλλα αναπτυξιακά προγράμματα
- Κατοχή περιουσιακών στοιχείων και οικονομικών πόρων από τις γυναίκες

2.2. Η διαδραστική εκδοχή του πολυεπίπεδου οικολογικού μοντέλου

Σχετικά με τους παράγοντες που συμβάλλουν στη διάπραξη της βίας κατά των γυναικών, της βίας κατά των παιδιών και της βίας με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει ένα πολυεπίπεδο διαδραστικό, οικολογικό μοντέλο. Το μοντέλο αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της μελέτης βιωσιμότητας για την εκτίμηση των πιθανοτήτων, ευκαιριών και αναγκών εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας για την έμφυλη βία και της βίας κατά των γυναικών. Στο Διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνεται ένα μοντέλο από την οπτική της διάπραξης της βίας (ενώ ένα δεύτερο μέρος του μοντέλου μας δείχνει τη σχέση ανάμεσα στους διαφορετικούς παράγοντες). Συγκεκριμένα, αποτυπώνονται τέσσερα (4) επίπεδα συντελεστικών παραγόντων (το μακρο, το μέσο, το μικρο και το "οντογενετικό"). Τα επίπεδα αυτά συνδέονται με εννέα (9) μορφές βίας (που αποτυπώνονται αναλυτικότερα στα οκτάγωνα γύρω από το βασικό σχήμα: σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών, επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές, βιασμό και σεξουαλικό καταναγκασμό, κ.λπ.). Πατώντας πάνω σε κάθε οκτάγωνο βλέπουμε "καρφίτσες" που αποδίδουν το μέγεθος της επίδρασης των συγκεκριμένων παραγόντων ρίσκου (π.χ. μικρό, μεσαίο ή μεγάλο).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Το πολυεπίπεδο οικολογικό μοντέλο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή - διαδικτυακή διαδραστική εκδοχή)

Για αναλυτική επεξήγηση της μεθοδολογίας και του τρόπου λειτουργίας του μοντέλου βλέπε στην εξής ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/multi-level-interactive-model/understanding_perpetration_start_unix.html

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

1.1. Εισαγωγικά στοιχεία

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ (2012)²⁵ οι βασικές στρατηγικές για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών είναι οι εξής:

- Επένδυση στην ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών
- Εισαγωγή ή αναθεώρηση της νομοθεσίας
- Ολιστικές, πολυτομεακές πολιτικές και εθνικά σχέδια δράσης
- Διασφάλιση πόρων και ένταξη της οπτικής του φύλου στους προϋπολογισμούς (*gender budgeting*)
- Προώθηση της πρωτογενούς πρόληψης
- Εφαρμογή της θεωρίας της αλλαγής
- Ανάπτυξη συντονισμένης ανταπόκρισης σε τοπικό επίπεδο
- Εμπλοκή και ενίσχυση της συμμετοχής ομάδων - κλειδιών
- Ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων
- Έρευνα, συλλογή και ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων
- Αξιολόγηση και λογοδοσία

Για τις ανάγκες του παρόντος Εργαλείου, από το σύνολο των προαναφερόμενων στρατηγικών θα αναφερθούμε συνοπτικά στις περισσότερες στρατηγικές και αναλυτικότερα μόνο στην προώθηση της πρωτογενούς πρόληψης και στη θεωρία της αλλαγής.

1.1.1. Επένδυση στην ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών

Με δεδομένο ότι η έμφυλη ανισότητα είναι η βασική αιτία της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, οι μακροπρόθεσμες προσπάθειες για τη βελτίωση των δικαιωμάτων των γυναικών, οι ευκαιρίες και οι επιλογές για την ανάπτυξη των γυναικών και η ταυτόχρονη αντιμετώπιση των αρνητικών κοινωνικών προτύπων και αξιών που συνδέονται με τους ρόλους ανδρών και γυναικών στο πλαίσιο μιας κοινότητας, έχουν αποφασιστική σημασία για τη μείωση του κινδύνου να βιώσουν βία οι γυναίκες και να διαφύγουν από την κακοποίηση βραχυπρόθεσμα, καθώς και στην γενικότερη εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Εκτός από τις δράσεις και επενδύσεις που στοχεύουν άμεσα στην πρόληψη ή αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών

²⁵ UN Development Fund for Women - UNIFEM (2013) Ending Violence Against Women & Girls: Programming Essentials, January 2013.

απαιτούνται και ευρύτερες στρατηγικές επενδύσεις σε μακροχρόνια βάση, οι οποίες περιλαμβάνουν:

- Διασφάλιση ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες των γυναικών και των κοριτσιών είναι σεβαστές, προστατεύονται και εκπληρώνονται.
- Βελτίωση της πρόσβασης των κοριτσιών σε ποιοτική και ασφαλή εκπαίδευση και ιδιαιτέρως στη δευτεροβάθμια και ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση.
- Αύξηση της πρόσβασης και του ελέγχου των οικονομικών πόρων εκ μέρους των γυναικών - συμπεριλαμβανομένου του εισοδήματος, της γης και της ιδιοκτησίας.
- Προώθηση μιας κριτικής μάζας γυναικών που μπορούν να ασκήσουν τα πολιτικά τους δικαιώματα και να συμμετάσχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε τοπικό, εθνικό ή και διεθνές επίπεδο.
- Αμφισβήτηση και αλλαγή των κοινωνικό-πολιτισμικών προτύπων και συμπεριφορών που αφορούν τους ρόλους και το στάτους ανδρών και γυναικών στο νοικοκυριό και την κοινότητα, μέσω ολιστικών και πολυτομεακών παρεμβάσεων στις οποίες θα συμμετέχουν παραδοσιακοί, τοπικοί και θρησκευτικοί ηγέτες ή άτομα κλειδιά της κοινότητας που μπορούν να επηρεάσουν τις αρνητικές πρακτικές και αντιλήψεις οι οποίες συντηρούν την ανισότιμη μεταχείριση των γυναικών και διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

1.1.2. Εισαγωγή ή αναθεώρηση της νομοθεσίας

Η νομοθεσία παρέχει το κανονιστικό πλαίσιο για την κοινωνία και τη βάση για τις πολιτικές και τα προγράμματα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών. Εγκαθιδρύει δικαιώματα και δικαιοδοσίες, καθήκοντα και υποχρεώσεις των κυβερνήσεων και λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την παρακολούθηση και πλαίσιο για την λογοδοσία σε εθνικό επίπεδο. Το θεσμικό πλαίσιο καθιερώνει τον ορισμό και τα συμφραζόμενα της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, καθορίζει την αρμοδιότητα του νόμου, τους διαθέσιμους τρόπους αποκατάστασης/ επανόρθωσης και παρέχει οδηγίες για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των νόμων.

Τα εθνικά νομοθετικά πλαίσια και "τα σημεία εισόδου" για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών περιλαμβάνουν:

- το Σύνταγμα
- Θεσμικές ρυθμίσεις στο πλαίσιο διαφορετικών δικαίων (π.χ. ποινικό, αστικό, οικογενειακό, διοικητικό, κ.λπ.)
- Νόμους, τροπολογίες και άρθρα
- Νομολογία
- Διατάγματα, ρυθμίσεις και πρωτόκολλα.

Ανεξάρτητα από το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει, η νομοθεσία για τη βία κατά των γυναικών θα πρέπει να στοχεύει στην πρόληψη της βίας, στην διασφάλιση ότι όλες οι υποθέσεις ερευνώνται, στη διασφάλιση ότι οι δράστες

διώκονται και τιμωρούνται και ότι παρέχεται προστασία και υποστήριξη στα θύματα βίας.

1.1.3. Ολιστικές, πολυτομεακές πολιτικές και εθνικά σχέδια δράσης

Τα κράτη και οι εκάστοτε κυβερνήσεις έχουν υποχρέωση να προλαμβάνουν τη βία κατά των γυναικών, να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες στις επιβιώσασες και να παραπέμπουν τους θύτες στη δικαιοσύνη, αξιοποιώντας πόρους και υφιστάμενες ικανότητες με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η υποχρέωση αυτή είναι γνωστή και ως "δέουσα επιμέλεια" (βλέπε αναλυτικότερα και παρακάτω). Προκειμένου να ανταποκριθούν τα κράτη σε αυτήν την νομική τους υποχρέωση και να προκειμένου να ενισχύουν τη λογοδοσία τους για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, απαιτείται πολυτομεακή προσέγγιση για να διασφαλιστεί ότι η γκάμα των αλληλένδετων αναγκών και δικαιωμάτων των γυναικών καλύπτονται και ότι τόσο η αντιμετώπιση, όσο και η πρόληψη της βίας καλύπτονται από τα υφιστάμενα προγράμματα και τις πολιτικές.

Οι κάτωθι υπηρεσίες και παρεμβάσεις αποτελούν βασικά συστατικά στοιχεία μιας ολοκληρωμένης εθνικής ανταπόκρισης:

- **Δωρεάν εθνικής εμβέλειας γραμμή βοήθειας** (Γραμμή ΣΟΣ) σε 24ωρη βάση, 365 ημέρες το χρόνο²⁶.
- **Ποιοτικές υπηρεσίες πρώτης γραμμής:** δωρεάν ιατρική περίθαλψη, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ασφάλεια και υποστήριξη από την αστυνομία, νομική βοήθεια και υπηρεσίες δικαιοσύνης - που συνιστούν ένα βασικό πακέτο υπηρεσιών για τις επιβιώσασες. Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να παρέχονται μέσω κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, θα πρέπει να είναι πολυτομεακές και συντονισμένες (στο τοπικό επίπεδο μέσω σχετικών δικτύων, εστιακών σημείων ή ισχυρών δικτύων παραπομπής) και να διατίθενται σε εύλογο χρονικό διάστημα ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος και οι επιπλέον βλάβες στα θύματα. Για να αμβλυνθούν οι επιπτώσεις της βίας, είναι βεβαίως ουσιαστικό εκτός από τις υπηρεσίες πρώτης γραμμής, να προβλέπεται μακροχρόνια και πολλαπλή υποστήριξη των γυναικών.
- **Ξενώνες, καταφύγια ή ασφαλή καταλύματα** σε αστικές και αγροτικές περιοχές και διασφάλιση της πρόσβασης σε όλες τις γυναίκες και τα παιδιά τους. Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης (2008)²⁷, προτείνεται η

²⁶ Στην Ελλάδα η γραμμή SOS της ΓΠΦ είναι 15900. Απευθύνεται σε γυναίκες θύματα βίας, είναι πανελλαδικής εμβέλειας, 24ωρης λειτουργίας, 365 μέρες το χρόνο, με αστική χρέωση. Τη γραμμή στελεχώνουν ψυχολόγοι και κοινωνικοί/ές επιστήμονες που παρέχουν άμεση βοήθεια σε έκτακτα και επείγοντα περιστατικά βίας. Η λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής SOS προσφέρει υπηρεσίες ενημέρωσης και τηλεφωνικής συμβουλευτικής σε θύματα όλων των μορφών βίας λόγω φύλου. Ταυτοχρόνως υπάρχει η δυνατότητα ηλεκτρονικής επικοινωνίας μέσω της διεύθυνσης: sos15900@isotita.gr.

²⁷ Council of Europe (2008) Analytical study of the results of the 2nd round of monitoring the implementation of Recommendation REC (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states Directorate General of Human Rights Strasbourg, 2008.

λειτουργία ενός ξενώνα ανά 10.000 κατοίκους, με βάση τα τοπικά συμφραζόμενα και προκειμένου να διασφαλίζεται η ισότιμη κατανομή και πρόσβαση για το σύνολο του πληθυσμού και η εύκολη πρόσβαση των γυναικών σε ασφαλή καταλύματα.

- **Συμβουλευτικές υπηρεσίες, ομάδες αυτοβοήθειας και αλληλοϋποστήριξης** με μίνιμουμ ένα κέντρο ανά 50.000 γυναίκες, καταναμεμένα αναλόγως και τον πληθυσμό και διασφαλίζοντας ότι όλες οι γυναίκες, ακόμα και στις πιο αραιοκατοικημένες περιοχές θα έχουν εύκολη πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες (βλέπε επίσης Συμβούλιο της Ευρώπης, 2008²⁸).

1.1.4. Διασφάλιση πόρων και ένταξη της οπτικής του φύλου στους προϋπολογισμούς (gender budgeting)

Η διασφάλιση πόρων και προϋπολογισμών έχει κεντρική σημασία για την επιτυχία και τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων. Οι πόροι και οι συνεισφορές από ποικίλες ομάδες ενδιαφερομένων μπορεί να είναι οικονομικές ή σε είδος (τεχνικές γνώσεις, χώροι και υποδομές, εξοπλισμός και υλικά, υπηρεσίες, δωρεάν χρόνος στα ΜΜΕ με σκοπό την ενημέρωση για τις δομές υποστήριξης και προστασίας των γυναικών και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, κ.λπ.). Η συνηγορία, ο διάλογος με τους σχεδιαστές πολιτικών και άλλες στρατηγικές για τη διασφάλιση πόρων και μακροχρόνιας χρηματοδότησης, θα πρέπει εξ αρχής να αποτελούν μέρος του προγραμματισμού των συναφών πολιτικών και προγραμμάτων. Από την άλλη, θα πρέπει να είναι πάντα σαφές ότι σε τελική ανάλυση κυρίως υπεύθυνες για τη διασφάλιση επαρκών δημόσιων πόρων για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών είναι οι κυβερνήσεις.

Μια εξαιρετικά σημαντική προσέγγιση σε αυτήν την κατεύθυνση είναι η ένταξη της οπτικής του φύλου στους προϋπολογισμούς (gender budgeting), μια μεθοδολογία και ένα εργαλείο που συμβάλλει στην προώθηση της πιο ισότιμης κατανομής και χρήσης των κυβερνητικών πόρων. Επιπλέον ενθαρρύνει τη λογοδοσία κατά την εφαρμογή των νόμων και των πολιτικών και ως εκ τούτου προωθεί τη δέσμευση υπέρ της πρόληψης και της εξάλειψης της βίας. Η μεθοδολογία αυτή μπορεί να εφαρμοστεί κατά την ανάπτυξη και εκτέλεση των εθνικών ή τοπικών προϋπολογισμών και να διασφαλίσει ότι οι ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών, όπως και οι ανάγκες των γυναικών που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες ομάδες πληθυσμού, καλύπτονται. Επίσης μπορεί να εφαρμοστεί για να αναλυθούν οι πολιτικές και τα κονδύλια που διατίθενται για την αντιμετώπιση της βίας στο πλαίσιο διαφορετικών τομέων πολιτικής ή μέσω ειδικών προϋπολογισμών.

1.1.5. Ανάπτυξη συντονισμένης ανταπόκρισης σε τοπικό επίπεδο

Η συντονισμένη ανταπόκριση της κοινότητας συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγείας, δικαιοσύνης, ασφάλειας & προστασίας, της αστυνομίας, των ξενώνων, των σχολείων και άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των θρησκευτικών ή πολιτισμικών ομάδων και άλλων τοπικών παραγόντων, συνιστά εξαιρετικά

²⁸ Council of Europe (2008), όπου παραπάνω.

σημαντική στρατηγική η οποία διασφαλίζει ότι οι επιβιώσασες, τα παιδιά τους και τα άλλα εξαρτώμενα από αυτές μέλη, θα λάβουν ολοκληρωμένη υποστήριξη εγκαίρως και με την απαιτούμενη ευαισθησία. Η συντονισμένη ανταπόκριση της τοπικής κοινότητας ισοδυναμεί με την εφαρμογή πολυτομεακής προσέγγισης σε τοπικό επίπεδο. Σε πολλές περιπτώσεις οι συμφωνίες που γίνονται σε κεντρικό - εθνικό επίπεδο διασφαλίζουν καταρχήν ότι μπορούν να μεταβιβαστούν στα τοπικά επίπεδα. Οι αντίστοιχες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις συνεργάζονται στο πλαίσιο "ομάδων εργασίας" (στις οποίες συμμετέχουν επαγγελματίες και ειδικοί από τους τομείς υγείας, αστυνομίας, από ξενώνες, κέντρα ψυχικής υγείας, συμβουλευτικά κέντρα, ομάδες αλληλοβοήθειας, κ.λπ.) με στόχο να διασφαλιστεί μια κοινή αντίληψη για το θεσμικό πλαίσιο κατά της βίας και τους υφιστάμενους νόμους, να συντονιστεί η παρέμβαση σε τοπικό επίπεδο και να καθοριστούν με σαφήνεια οι αντίστοιχοι ρόλοι και οι απαιτούμενες διαδικασίες που θα ακολουθηθούν στο πλαίσιο της πολυτομεακής προσέγγισης.

1.1.6. Εμπλοκή και ενίσχυση της συμμετοχής ομάδων - κλειδιών

Η εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών απαιτεί την ενεργητική συμμετοχή όλων των επιπέδων της κοινωνίας. Όλοι και όλες μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο: οι δημόσιοι υπάλληλοι με τις τυπικές τους αρμοδιότητες, οι άνδρες που παραμένουν οι κυρίαρχοι θύτες και εκείνοι που λαμβάνουν τις αποφάσεις, οι μάρτυρες περιστατικών βίας, οι δημοσιογράφοι και το προσωπικό των ΜΜΕ, οι θρησκευτικοί ηγέτες που επηρεάζουν την τοπική κοινωνία, οι νέοι και οι νέες και βέβαια οι γυναίκες και τα κορίτσια που έχουν δικαίωμα σε μια ζωή χωρίς βία.

Οι στρατηγικές ομάδες που από την άποψη της πρόληψης έχουν ιδιαίτερη σημασία είναι οι εξής:

- **Οι έφηβοι και οι έφηβες** (ηλικίας 10 έως 19 ετών) που είναι πιο ανοιχτοί/ανοιχτές σε νέες ιδέες και αλλαγές και συνιστούν στρατηγική ομάδα, καθώς διανύουν μια ηλικία κατά την οποία οι αντιλήψεις, οι αξίες και τα πρότυπα για τα φύλα ενσταλάζονται εφ' όρου ζωής. Επίσης οι έφηβες είναι ευάλωτες και ποικίλες μορφές βίας (π.χ. σεξουαλική κακοποίηση, βιασμό ή και αιμομιξία, επιβεβλημένη σεξουαλική συμμετοχή, βία στο σχολείο, εξαναγκαστικό γάμο, ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων, κ.λπ.) με πολλαπλές και σοβαρές συνέπειες.
- **Αγόρια και άνδρες** οι οποίοι διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, ιδιαιτέρως από την άποψη της αλλαγής των συμπεριφορών, προτύπων και πρακτικών που αναπαράγουν τον έλεγχο και την εξουσία των ανδρών πάνω στις γυναίκες και ενισχύουν την ανοχή της βίας κατά των γυναικών.
- **Παραδοσιακοί ηγέτες θρησκευτικών και πολιτισμικών ομάδων ή οργανώσεων** που έχουν κύρος και τους εμπιστεύονται τα μέλη της κοινότητας, παίζουν εξέχοντα ρόλο στη διαμόρφωση των πεποιθήσεων και έχουν πρόσβαση σε διαφορετικά τμήματα του πληθυσμού.
- **Άτομα που είναι δημοφιλή και αγαπητά σε τοπικό επίπεδο, τα οποία μάχονται υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας των**

φύλων και συνιστούν θετικά μοντέλα, μπορούν να συμμετέχουν ενεργητικά αξιοποιώντας την κοινωνική τους επιρροή και την ικανότητά τους να απευθύνονται σε ευρεία γκάμα πολιτών.

1.1.7. Ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων

Ανάπτυξη ικανοτήτων είναι η διαδικασία μέσω της οποίας άτομα, οργανισμοί και κοινωνίες αποκτούν, ενισχύουν και διατηρούν τις ικανότητες και δεξιότητές τους να θέτουν και να επιτυγχάνουν τους αναπτυξιακούς στόχους που έχουν τεθεί από τους ίδιους σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο. Η ανάπτυξη ικανοτήτων έχει μεγάλη σημασία για τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Αν και συχνά ταυτίζεται με την κατάρτιση η έννοια περιλαμβάνει ευρύτερη γκάμα συστατικών και θεωρήσεων όπως για παράδειγμα είναι:

- Η δημιουργία κοινού οράματος και πλαισίου λειτουργίας (των νόμων, πολιτικών, πρωτοκόλλων, κ.λπ.).
- Η δημιουργία κριτικής μάζας ανθρώπινων πόρων (μέσω της πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού με την κατάλληλη εμπειρία, κατάρτιση, και δεξιότητες).
- Η δημιουργία και εγκατάσταση των κατάλληλων υποδομών (π.χ. εξοπλισμού και προμηθειών) που θα διευκολύνουν την εφαρμογή.
- Η ανάπτυξη ή επέκταση κοινοπραξιών με στόχο τη μεγιστοποίηση των πόρων και της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων, μέσω της συνεργασίας διαφορετικών ομάδων ενδιαφερομένων.
- Η βελτίωση της γνωστικής βάση και η διαρκής μάθηση μέσω της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των παρεμβάσεων.
- Η αύξηση των τεχνικών και οικονομικών πόρων.

1.1.8. Έρευνα, συλλογή και ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων

Η έρευνα, η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων έχουν αποφασιστική σημασία για την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών συνηγορίας, την κινητοποίηση πόρων, την ανάπτυξη προγραμμάτων, την εφαρμογή πολιτικών και την παρακολούθηση των παρεμβάσεων. Δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν για μια σειρά διαστάσεις όπως είναι ο χαρακτήρας και η έκταση (εξάπλωση και αριθμός περιστατικών) της βίας κατά των γυναικών, οι συνέπειες και το κόστος της βίας, η υποστήριξη που αναζητούν οι γυναίκες, ο τρόπος ανταπόκρισης των αρμόδιων υπηρεσιών, οι συμπεριφορές και πρακτικές των διαφόρων ομάδων (π.χ. στελεχών της διοίκησης, παρόχων υπηρεσιών, ανδρών, γυναικών, εφήβων και όσων είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή των νόμων, κ.λπ.). Τα δεδομένα μπορούν να είναι κατά φύλο, τόπο κατοικίας (π.χ. αστική ή αγροτική περιοχή) ή με βάση άλλα χαρακτηριστικά (π.χ. εθνότητα, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, κ.λπ.).

Οι μέθοδοι και τα συστήματα για την τακτική και συστηματική συλλογή δεδομένων μπορούν να αποφασιστούν μέσω συνεργασιών ή κοινοπραξιών μεταξύ

κυβερνητικών οργανώσεων, διεθνών οργανισμών, ινστιτούτων της κοινωνίας των πολιτών και ακαδημαϊκών ή ερευνητικών ιδρυμάτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι συνήθεις μέθοδοι έρευνας και συλλογής δεδομένων για τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών ενδεικτικά περιλαμβάνουν:

- **Ποιοτική έρευνα**, όπως εκτιμήσεις ή σε βάθος μελέτες για τις ομάδες στόχους ή τα άτομα. Η ποιοτική έρευνα δεν συγκεντρώνει μόνο πληροφορίες για την εξάπλωση της βίας, μπορεί επίσης να αναδείξει τις εμπειρίες των γυναικών και να αυξήσει την κατανόηση για τα συμφραζόμενα στα οποία εκδηλώνεται η βία ή τα κενά στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Επίσης η ποιοτική έρευνα τροφοδοτεί την ανάπτυξη πολιτικών και προγραμμάτων και χρησιμοποιείται για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των παρεμβάσεων.
- **Ποσοτική έρευνα**, όπως μελέτες για μια συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα και πληροφορίες για αντιπροσωπευτικά δείγματα πληθυσμού ή μελέτες για ευρύτερα θέματα (π.χ. την υγεία, την εγκληματικότητα, απογραφές, κ.λπ.). Οι στοχευμένες και ευρείας κλίμακας έρευνες αναδεικνύουν τα πραγματικά ποσοτικά επίπεδα της εξάπλωσης και έκτασης της βίας, αλλά απαιτούν περισσότερους (οικονομικούς και τεχνικούς) πόρους.

1.1.9. Αξιολόγηση και λογοδοσία

Οι τακτικές αξιολογήσεις των πολιτικών και προγραμμάτων που υλοποιούνται σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, που είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας της κυβέρνησης με γυναικείες ή μη κυβερνητικές οργανώσεις, συμβάλλουν αποφασιστικά στην αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους και στην ανάδειξη των πεδίων που θα πρέπει να βελτιωθούν. Οι αξιολογήσεις μπορούν να περιλαμβάνουν:

- Ετήσιες εκθέσεις προόδου που υποβάλλονται στο κοινοβούλιο ή στα αρμόδια υπουργεία.
- Δημιουργία εθνικών και τοπικών παρατηρητηρίων.
- Ανεξάρτητους μηχανισμούς επιτήρησης ή εποπτείας όπως για παράδειγμα Συνηγόρους.
- Συνεργασία με τα ΜΜΕ για τη διάχυση των πληροφοριών για την πρόοδο και τις αδυναμίες ή τα μειονεκτήματα των υλοποιούμενων πολιτικών.
- Περιοδικές αξιολογήσεις για την εφαρμογή των νόμων και την υλοποίηση των προγραμμάτων.
- Έρευνες για την εξάπλωση και έκταση της βίας κατά των γυναικών.

Οι πολιτικές και τα προγράμματα κατά της βίας θα πρέπει να έχουν σαφείς στόχους και χρονοδιαγράμματα προκειμένου να είναι εφικτή η μέτρηση και αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους. Επίσης οι εθνικές προσπάθειες παρακολούθησης θα πρέπει να συνδέονται με τις Περιοδικές Εκθέσεις που είναι υποχρεωμένη να υποβάλλει η χώρα στην Επιτροπή CEDAW και τους άλλους διεθνείς οργανισμούς με βάση τις συμβατικές της υποχρεώσεις.

2. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ) ΑΛΛΑΓΗΣ

2.1. Η πρωτογενής πρόληψη της βίας κατά των γυναικών

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (World Health Organization, 2002, *World Report on Violence and Health*) υπάρχουν **τρεις τύποι πρόληψης:**

α) Η πρωτογενής ή πρωτοβάθμια πρόληψη, η παύση δηλαδή της βίας πριν εμφανιστεί (η οποία συνιστά αμιγή πρόληψη) στην οποία περιλαμβάνονται δράσεις που στοχεύουν στον περιορισμό των αιτιών που έμμεσα ή άμεσα προκαλούν το φαινόμενο.

β) Η δευτερογενής πρόληψη ή δευτεροβάθμια παρέμβαση, η οποία έχει να κάνει με την άμεση ανταπόκριση μετά την εμφάνιση του περιστατικού βίας προκειμένου να περιοριστεί η έκταση και οι συνέπειές της (άμεση αντιμετώπιση) και σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα παρέμβασης τις Πολιτείας, και όχι μόνο, κατά τη διάρκεια περιστατικών κακοποίησης και

γ) Η τριτογενής πρόληψη ή τριτοβάθμια παρέμβαση, που αφορά τη μακροχρόνια φροντίδα και υποστήριξη για όσες γυναίκες έχουν υποστεί βία (μακροχρόνια υποστήριξη), καθώς και τις υποστηρικτικές δομές στήριξης και παροχής υπηρεσιών στις γυναίκες που είναι θύματα κακοποίησης.

Επίσης, σύμφωνα με το Αναπτυξιακό Ταμείο του ΟΗΕ για τις Γυναίκες και το UNIFEM²⁹, καθώς και τους Guedes & Bott (2009)³⁰ **η πρωτογενής πρόληψη της βίας πριν την εμφάνισή της είναι η προσέγγιση που έχει τη μεγαλύτερη στρατηγική σημασία για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών για τους εξής λόγους:**

- Υπεραμύνεται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γυναικών και αποτρέπει σημαντικά προβλήματα δημόσιας υγείας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.
- Είναι πάντα προτιμότερο να προλαμβάνει κανείς τα προβλήματα αντί να τα αντιμετωπίζει επιχειρώντας να διαχειριστεί τα ολέθρια κόστη και τις συνέπειές τους.
- Μακροπρόθεσμα οι επιτυχημένες προσπάθειες πρωτογενούς πρόληψης μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης των γυναικών, στη βελτίωση της υγείας τους και στην ευρύτερη κοινωνική τους ευημερία σε παγκόσμια κλίμακα, μέσω
  - ο της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των γυναικών
  - ο της βελτίωσης της κατάστασης υγείας των γυναικών και κοριτσιών
  - ο του μεγαλύτερου σεβασμού και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους
  - ο της μείωσης των σχετικών μορφών βίας (κακοποίηση παιδιών, εφηβική βία) και
  - ο του κόστους για φροντίδα υγείας, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, για δικαιοσύνη, φυλάκιση και προγράμματα για τους θύτες, καθώς και

²⁹ UN Development Fund for Women - UNIFEM (2012) ENDING VIOLENCE AGAINST WOMEN AND GIRLS: PROGRAMMING ESSENTIALS, January 2012.

³⁰ Guedes and Bott (2009). Primary Prevention Module. End Violence against Women and Girls Virtual Knowledge Centre.

του κόστους που συνεπάγονται οι μειωμένες εκπαιδευτικές επιδόσεις και η απώλεια της παραγωγικότητας των γυναικών.

Η πρόληψη συνεπάγεται την **εργασία σε διαφορετικά επίπεδα της κοινωνίας με σκοπό να αλλάξουν οι θεσμοί και να υλοποιηθούν στοχευμένες παρεμβάσεις για ειδικές ομάδες, καθώς και πιο συνολικές προσεγγίσεις για τον ευρύτερο πληθυσμό** (π.χ. εκστρατείες, ευαισθητοποίηση των ΜΜΕ, πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης, κ.λπ.). Οι παρεμβάσεις που στοχεύουν σε ευρύτερα πεδία, ενδεικτικά περιλαμβάνουν:

- **Επηρεασμό των κυβερνητικών πολιτικών και της νομοθεσίας** προκειμένου να ασκήσουν πρωτογενή πρόληψη κατά της βίας κατά των γυναικών.
- **Αλλαγή των οργανωτικών πρακτικών** ώστε να καταστούν πιο ευαίσθητες ως προς το φύλο και να θέσουν σε εφαρμογή συγκεκριμένες προληπτικές πολιτικές για τη μηδενική ανοχή της βίας κατά των γυναικών.
- **Ενθάρρυνση για τη δημιουργία συνασπισμών και δικτύων κατά της βίας κατά των γυναικών.**
- **Κινητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων, εκπαίδευση και κοινωνικό μάρκετινγκ** (*social marketing*³¹).
- **Έμπρακτη αμφισβήτηση της ατομικής γνώσης και των ατομικών συμπεριφορών:** απεύθυνση σε νέους άνδρες και εμπλοκή των ανδρών και των αγοριών στην πρόληψη ως συμμάχων.
- **Κοινωνική και οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών.**

Από την άλλη, η **γνωστική - εμπειρική βάση και η εμπειρογνωμοσύνη για τον τρόπο σχεδιασμού αποτελεσματικών στρατηγικών πρόληψης για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, είναι περιορισμένη.** Εξάιρεση αποτελούν κάποιες στρατηγικές ή πρωτοβουλίες από βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες σε τομείς ειδικού ενδιαφέροντος. Κάποιοι ειδικοί θεωρούν ότι τα παγκόσμια εκπαιδευτικά και σχολικά προγράμματα σε συνδυασμό με διαρκείς εθνικές εκστρατείες πρόληψης που ενισχύονται και μέσω της κινητοποίησης σε τοπικό επίπεδο, συνιστούν πολλά υποσχόμενες στρατηγικές όταν συνδυαστούν σε μακροχρόνια βάση.

Επίσης υπάρχουν πολιτικές που σε μακροπρόθεσμη βάση λειτουργούν υπέρ της πρόληψης, αλλά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ή να θεωρηθούν το ίδιο αποτελεσματικές με τις παρεμβάσεις άμεσης πρωτογενούς πρόληψης. Αυτές για παράδειγμα περιλαμβάνουν:

- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε παιδιά που έχουν βιώσει ή έχουν εκτεθεί σε βία (η οποία λειτουργεί προληπτικά προκειμένου να μην γίνουν κακοποιητές/ θύτες τα αγόρια, και θύματα τα κορίτσια).
- Αποτίμηση του κινδύνου για τις επιβιώσασες (και τα παιδιά ή τα άλλα εξαρτημένα άτομα).
- Συστηματική (ποινική) δίωξη και καταδίκες (οι οποίες αποθαρρύνουν τους θύτες ή υποψήφιους θύτες από το να ασκήσουν βία στο μέλλον).

---

³¹ Το κοινωνικό μάρκετινγκ στοχεύει στην ευαισθητοποίηση σε σχέση με ένα κοινωνικό ζήτημα ή και στην αλλαγή συμπεριφοράς του συνολικότερου πληθυσμού και επιδιώκει κατά κύριο λόγο κοινωνικούς σκοπούς και στόχους, σε αντίθεση με το εμπορικό μάρκετινγκ που έχει οικονομικούς ή άλλους στόχους.

Οι προληπτικές παρεμβάσεις δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται χωρίς τις αναγκαίες υποδομές και υπηρεσίες για τις επιβιώσασες οι οποίες θα επιλέξουν να άρουν τη σιωπή τους καθώς θα αυξάνεται η δημόσια προσοχή και θα μειώνεται ο στιγματισμός για το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών.

2.1.1. Στρατηγικές

A) Δημιουργία υποδομών και θεσμών για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών μέσω της αξιοποίησης του οικολογικού μοντέλου για την επίτευξη αλλαγών σε ατομικές, διαπροσωπικές, κοινοτικές/τοπικές και ευρύτερες κοινωνικές συμπεριφορές και πρακτικές. Για παράδειγμα, νομικές / θεσμικές μεταρρυθμίσεις που ορίζουν τα 18 ως την κατώτερη ηλικία γάμου και προωθούν την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τα κορίτσια, μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση των εξαναγκαστικών ή πρώιμων γάμων και της βίας εκ μέρους των ερωτικών συντρόφων που μπορεί να βιώσουν τα νεαρά κορίτσια - νύφες.

B) Προώθηση της ισότητας των φύλων, μέσω της διεύρυνσης των οικονομικών ευκαιριών, της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, της εκπαίδευσης, της κοινωνικής και πολιτικής συμμετοχής των γυναικών και κοριτσιών καθώς και μέσω της άρσης των έμφυλων στερεοτύπων που είναι βλαπτικά για τις γυναίκες και τα παιδιά. Οι αποτελεσματικές παρεμβάσεις συμπεριλαμβάνουν την εκπαίδευση σε θέματα ισότητας των φύλων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή κατά της βίας κατά των γυναικών, σε συνδυασμό με τη χορήγηση οικονομικών και άλλων πόρων για την ενίσχυση των γυναικών (π.χ. μικροπιστώσεις) και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.

Γ) Αλλαγή των διακριτικών συμπεριφορών, προτύπων και πρακτικών που διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών και κοριτσιών μέσω πολυπρισματικών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, κοινωνικής κινητοποίησης και στοχευμένων εκστρατειών. Τα παραδείγματα περιλαμβάνουν σχολικά προγράμματα για παιδιά και ενήλικες, "εκπαιδευτική ψυχαγωγία" ("edutainment") για την ισότητα των φύλων, εκπαιδευτικά μηνύματα κατά της βίας που προβάλλεται στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο ή άλλες δημοφιλείς μορφές διασκέδασης για νέους ενήλικες και κινητοποίηση των δικτύων συνομήλικων ή εκστρατείες που στοχεύουν στις συμπεριφορές και στους ρόλους των ανδρών.

Δ) Ανάπτυξη προγραμμάτων και παρεμβάσεων που στηρίζονται σε συμπεριφορικές προσεγγίσεις και σε θεωρίες αλλαγής και απευθύνονται στη σχολική και στον τοπική κοινότητα.

Με βάση τα παραδείγματα που ακολουθούν, μπορείτε να στοχαστείτε ή να προτείνετε σχετικές δράσεις ή παρεμβάσεις:

Ένα γλωσσικό και συμβολικό παράδειγμα της στρέβλωσης της ματιάς μας

Πρόκειται για ένα παράδειγμα που μας βοηθάει να σκεφτούμε πώς φτάνουμε να "απαλλάξουμε" τον άνδρα (το θύτη) και να ασχοληθούμε αποκλειστικά με τη γυναίκα (το θύμα), λες και η βία κατά των γυναικών συνιστά ένα ζήτημα που αφορά μόνο τις γυναίκες.

- Ο Γιάννης κακοποιεί / χτυπάει τη Μαρία
- Η Μαρία κακοποιήθηκε από τον Γιάννη
- Η Μαρία κακοποιήθηκε
- Η Μαρία είναι μια κακοποιημένη γυναίκα

Σιγά - σιγά φεύγει από το κάδρο, τη συζήτηση και την συνολικότερη προσέγγιση ο Γιάννης και μένει μόνο η Μαρία. Οι ερωτήσεις αφορούν αποκλειστικά τη συμπεριφορά και τη στάση της Μαρίας (τι έκανε, τι φορούσε, αν ήπια, αν γύρισε μόνη της στο σπίτι εκείνο το βράδυ, γιατί έμεινε στη σχέση, γιατί δεν αντιστάθηκε, κ.λπ.). Και ενώ έχουμε το δικαίωμα να ρωτήσουμε τη γυναίκα, τι συνέβη, τι συμβαίνει, ταυτοχρόνως έχουμε υποχρέωση να απευθύνουμε ερωτήσεις και στους άνδρες. Ειδικά αν θέλουμε να συμβάλλουμε στην πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, τα ερωτήματά μας θα πρέπει να στραφούν και στους θύτες.

Ποιες είναι λοιπόν οι ερωτήσεις που πρέπει να ρωτήσουμε:

- Γιατί χτυπάει τη Μαρία ο Γιάννης;
- Γιατί αποτελεί τόσο σοβαρό ζήτημα η βία κατά των γυναικών σε όλον τον κόσμο;
- Τι συμβαίνει; Γιατί τόσοι πολλοί άνδρες κακοποιούν συναισθηματικά, ψυχικά, σωματικά, λεκτικά τις γυναίκες, τα κορίτσια ή και τα νεαρά αγόρια;

Ο Jackson Katz στην παρουσίασή του εξηγεί με ποιον τρόπο μπορούμε να περάσουμε από την προσέγγιση του θεατή (the bystander's approach) στην ενεργητική και πρωτογενή πρόληψη της βίας (gender violence prevention) κατά των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών. Θεατής σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση είναι όποιος ή όποια σε μια δεδομένη περίπτωση ή σε ένα περιστατικό βίας, δεν είναι ούτε θύτης, ούτε θύμα.

Δείτε αναλυτικότερα: Violence & Silence: Jackson Katz, Ph.D at TEDxFiDiWomen
<http://tedxtalks.ted.com/video/Violence-Silence-Jackson-Katz-P>

Αφουγκραζόμενοι τη ντροπή

Η Brené Brown είναι ερευνήτρια και καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Χιούστον, η οποία μελετάει θέματα ευπάθειας, θάρρους, αυθεντικότητας και ντροπής.

Η ντροπή είναι μία σιωπηλή επιδημία, το μυστικό πίσω από διάφορες μορφές διαταραχών στη συμπεριφορά. Η Brené Brown εξερευνά το τι συμβαίνει όταν οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν ευθέως την ντροπή τους.

Στην ομιλία της με θέμα Αφουγκραζόμενοι τη Ντροπή (Listening to Shame), μας ξεναγεί στη ντροπή, αντιμετωπίζει την ευπάθεια ως το λίκνο της δημιουργικότητας και της αλλαγής και αμφισβητεί την ταύτιση ευπάθειας και αδυναμίας.

Το βίντεο έχει ελληνικούς υπότιτλους και διαρκεί 20:38 λεπτά.
http://www.ted.com/talks/brene_brown_listening_to_shame.html

Ε) Στόχευση σε ειδικά προβλήματα που συσχετίζονται με τη βία κατά των γυναικών και κοριτσιών. Για παράδειγμα στις περιπτώσεις κατάχρησης αλκοόλ, οι παρεμβάσεις μπορεί να περιλαμβάνουν ρυθμίσεις για την πώληση αλκοόλ σε αυξημένες τιμές, τον περιορισμό της ποσότητας αλκοόλ που αγοράζεται κάθε φορά ή ακόμα και την ανάπτυξη στοχευμένων προγραμμάτων θεραπείας για άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξάρτησης. Τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης για παιδιά που είναι μάρτυρες ενδοοικογενειακής βίας είναι άλλο ένα εν δυνάμει σημείο εισόδου για τη μείωση της πιθανότητας διάπραξης βίας ή θυματοποίησης σε επόμενη βάση της ζωής των ατόμων.³²

ΣΤ) Εμπλοκή στρατηγικών ομάδων και ιδιαιτέρως εφήβων και ενηλίκων ανδρών, καθώς και εμπλοκή ηγετών και ηγετικών φυσιογνωμιών τοπικών, παραδοσιακών, πολιτισμικών ή θρησκευτικών θεσμών ή ομάδων. Ενίσχυση και ανάπτυξη κοινωνικά δίκαιων και ισότιμων ως προς τα φύλα θεσμών.

Ζ) Δημιουργία ασφαλών πόλεων και κοινοτήτων προκειμένου να βελτιωθεί η ασφάλεια των γυναικών και των κοριτσιών σε δημόσιους χώρους και να προληφθούν οι βιασμοί και η σεξουαλική παρενόχληση.

Η) Οι εκστρατείες συνιστούν σημαντική στρατηγική για την επίτευξη ποικίλων σκοπών που συνδέονται με την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών, με την προϋπόθεση ότι ενισχύουν αλλαγές στο ατομικό, διαπροσωπικό και τοπικό επίπεδο, καθώς και στην ευρύτερη κοινωνία. Οι εκστρατείες μπορεί να αναπτύσσονται προκειμένου να επιτευχθούν διαφορετικοί στόχοι σε σχέση με την πρόληψη και αντιμετώπιση της ΒκΓ, να απευθύνονται σε ποικίλα κοινά/ ποικίλους αποδέκτες και να αξιοποιούν διαφοροποιημένες

³² WHO, 2009.

μεθόδους για να επικοινωνήσουν τα μηνύματά τους. Οι στρατηγικές κοινωνικού μάρκετινγκ που έχουν εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών εν δυνάμει συμβάλλουν στην ενίσχυση του αντίκτυπου των μηνυμάτων και στη διεύρυνση των αποδεκτών. Οι εκστρατείες ενδεικτικά περιλαμβάνουν και αφορούν:

- την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού/ των πολιτών για το θέμα και την προώθηση "της μηδενικής ανοχής της βίας",
- την κινητοποίηση και δέσμευση όσων σχεδιάζουν πολιτικές για την εισαγωγή, μεταρρύθμιση ή εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας και
- την αύξηση της γνώσης και την πληροφόρηση των γυναικών και κοριτσιών για τα νομικά τους δικαιώματα, τους διωκτικούς μηχανισμούς, τη διαθεσιμότητα και την τοποθεσία των υφιστάμενων υπηρεσιών.

Στον Πίνακα 5. που ακολουθεί παρατίθενται διάφορες παρεμβάσεις για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών και επιχειρείται μια πρώτη αποτίμησή τους με βάση διαφορετικές μορφές βίας. Τα στοιχεία προέρχονται από τη σχετική μελέτη του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (2009).³³

---

³³ World Health Organization (2009) Violence prevention: the evidence: overview. World Health Organization, Geneva, Switzerland (2009: 5)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Επισκόπηση παρεμβάσεων για πρόληψη ΒκΓ και αποτίμηση αποτελεσματικότητας με βάση τη μορφή βίας

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	ΜΟΡΦΗ ΒΙΑΣ ³⁴					
	ΚΠ	ΒμΕΣ	ΣΒ	ΒμΕ	ΚΗ	Α
1. Ανάπτυξη ασφαλών και σταθερών σχέσεων φροντίδας μεταξύ παιδιών και γονέων ή όσων φροντίζουν τα παιδιά						
Επιμόρφωση γονέων και επισκέψεις νοσηλευτών/ ειδικών στο σπίτι	•			○		
Προγράμματα για γονείς και παιδιά	○			○		
2. Ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής για παιδιά και εφήβους/ έφηβες						
Προσχολικά προγράμματα				○		
Προγράμματα κοινωνικής ανάπτυξης				•		
3. Περιορισμός της διαθεσιμότητας και της βλαπτικής χρήσης του αλκοόλ						
Ρύθμιση των πωλήσεων αλκοόλ				○		
Αύξηση της τιμής του αλκοόλ				○		
Παρεμβάσεις για προβληματικούς χρήστες αλκοόλ		•				
Βελτίωση περιβάλλοντος όπου καταναλώνεται αλκοόλ				○		
4. Μείωση της πρόσβασης σε όπλα, μαχαίρια και παρασιτοκτόνα						
Αυστηροί όροι για χορήγηση αδειών οπλοκατοχής και οπλοχρησίας και των πολιτικών για την αγορά όπλων				○		○
Απαγόρευση της οπλοκατοχής σε δημόσιους χώρους				○		
Πολιτικές για περιορισμό ή απαγόρευση τοξικών ουσιών						○
5. Προώθηση της ισότητας των φύλων για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών						
Ενδοσχολικά προγράμματα για αλλαγή έμφυλων προτύπων και στάσεων		•	○			
Μικροπιστώσεις σε συνδυασμό με κατάρτιση για θέματα ισότητας των φύλων		○				
Προγράμματα για αναβάθμιση των δεξιοτήτων ζωής		○				
6. Αλλαγή πολιτισμικών και κοινωνικών προτύπων που ανέχονται τη βία κατά των γυναικών						
Κοινωνικές εκστρατείες και διαφημιστικές καμπάνιες για αλλαγή των κοινωνικών προτύπων		○	○			
7. Αναγνώριση θυμάτων, προγράμματα φροντίδας και υποστήριξης						
Υποδοχή, υποστήριξη και παραπομπή σε άλλες υπηρεσίες		○				
Προγράμματα συνηγορίας υπέρ των γυναικών		•				
Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις				○		
Εντολές προστασίας θυμάτων (ασφαλιστικά μέτρα, κ.α.)		○				

Επεξήγηση συμβόλων & συντομογραφιών

- Τεκμηριωμένες αποδείξεις (πολλαπλές δοκιμές με διαφοροποιημένες ομάδες πληθυσμού)
- Αναδυόμενα αποδεικτικά στοιχεία

³⁴ **ΚΠ** - Κακοποίηση παιδιών, **ΒμΕΣ** - Βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων, **ΣΒ** - Σεξουαλική βία, **ΒμΕ** - Βία μεταξύ εφήβων και νέων, **ΚΗ** - Κακοποίηση ηλικιωμένων, **Α** - Αυτοκτονίες και άλλες μορφές βίας κατά του εαυτού

2.1.2. Παραδείγματα από Παγκόσμιες Εκστρατείες και Πρωτοβουλίες Κοινωνικής Κινητοποίησης

- ◆ **UNiTE to End Violence against Women** (United Nations Secretary-General)
<http://www.un.org/en/women/endviolence/>
- ◆ **Say NO – UniTE** (UNIFEM)
<http://saynotoviolence.org/>
- ◆ **Stop Rape Now** (UN Action against Sexual Violence in Conflict)
<http://www.stoprapenow.org/>
- ◆ **The 16 Days of Activism against Gender Violence** (Center for Women's Global Leadership)
<http://16dayscwgl.rutgers.edu/>
- ◆ **Stop Violence against Women** [συμπεριλαμβανομένων των Ασφαλών Σχολείων/ Safe Schools] (Amnesty International)
<http://www.amnesty.org/en/campaigns/stop-violence-against-women/issues/empowerment-women/safe-schools>
- ◆ **The White Ribbon Campaign**
<http://www.whiteribbon.ca/>
- ◆ **End HIV and Violence against Women. Now.** (Women Won't Wait)
<http://www.womenwontwait.org/>
- ◆ **Blue Heart Campaign Against Human Trafficking** (UNODC)
<http://www.unodc.org/blueheart/en/index.html>
- ◆ **VDAY- One Billion Rising**
<http://www.vday.org/home>

2.1.3. Η τέχνη ως μέσο κινητοποίησης

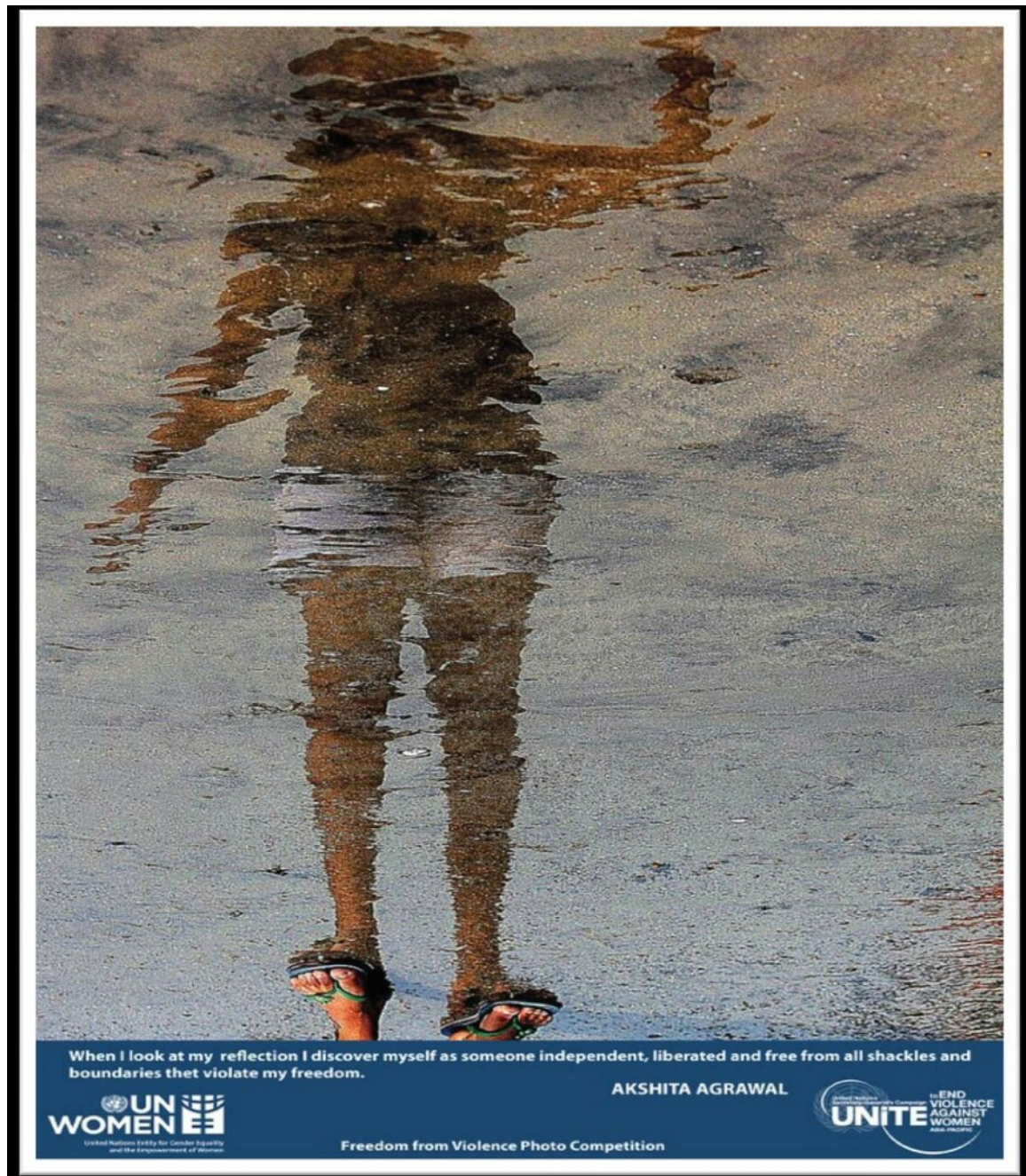
Στη συνέχεια παρατίθενται τρία παραδείγματα για το ρόλο της τέχνης στην ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των πολιτών κατά της βίας κατά των γυναικών. Το πρώτο αφορά ένα διαγωνισμό φωτογραφίας, το δεύτερο την αφήγηση και το χορό και το τρίτο το τραγούδι και το χορό.

A. Η εκστρατεία UNiTE στην Ινδία

Ο διαγωνισμός φωτογραφίας με τίτλο "Freedom from Violence" αποτέλεσε μέρος της ευρύτερης εκστρατείας κατά της βίας κατά των γυναικών στην Ινδία. Μέσω του διαγωνισμού κλήθηκαν νέοι και νέες να υποβάλλουν τις φωτογραφίες τους, συνοδεύοντάς τις με σχετικά σχόλια ή προτάσεις για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών. Οι φωτογραφίες που ακολουθούν προέρχονται από αυτόν τον διαγωνισμό φωτογραφίας.

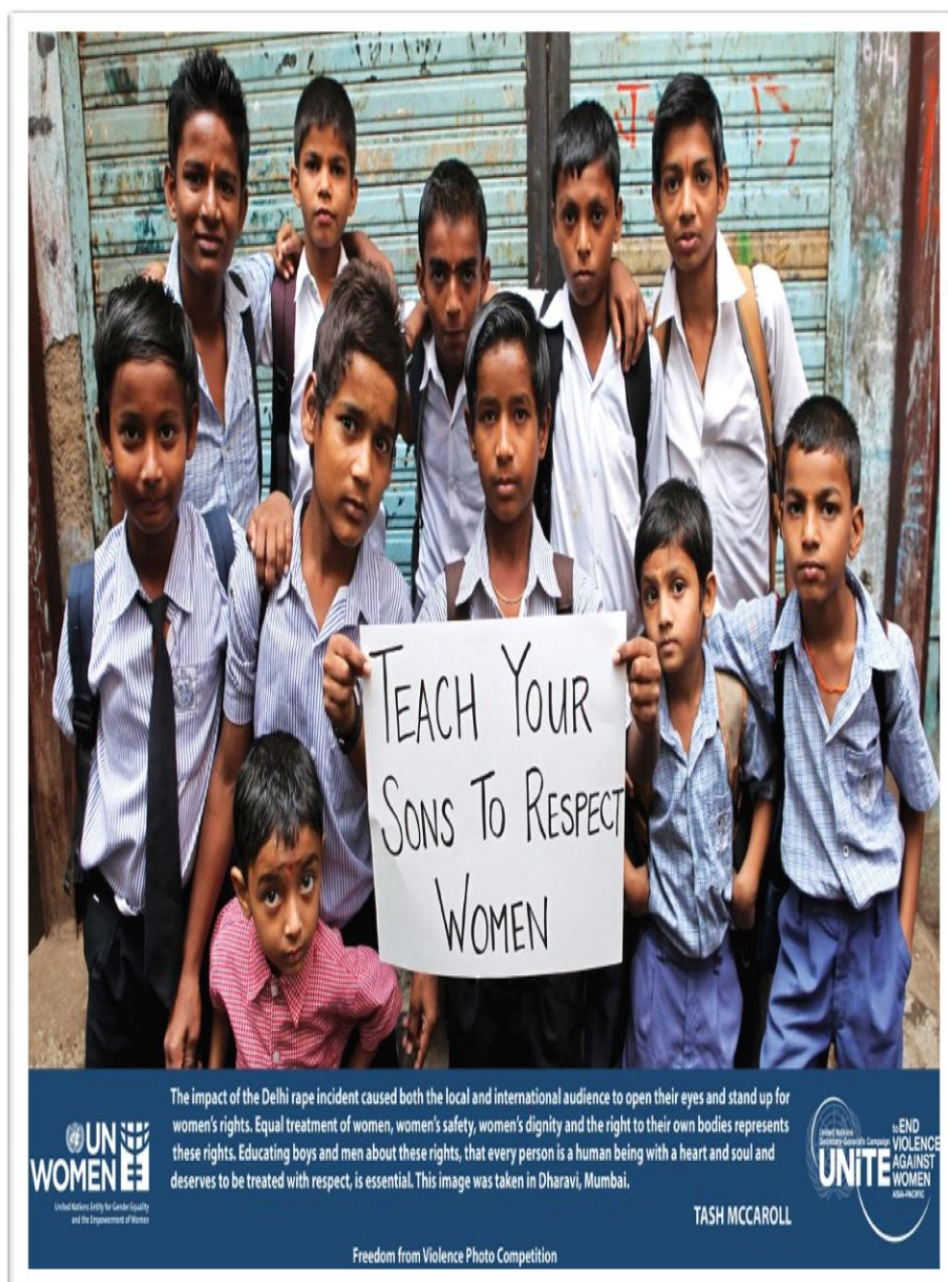
Για να δείτε την Έκθεση Φωτογραφίας: [UN Women India's Facebook page](#)

Akshita Agrawal – Νικήτρια του διαγωνισμού φωτογραφίας του ΟΗΕ με θέμα:
«Freedom from Violence»
Νέο Δελχί, 2013

*«Όταν κοιτάζω την αντανάκλασή μου, ανακαλύπτω τον εαυτό μου.
Αισθάνομαι ότι είμαι ένα ανεξάρτητο, απελευθερωμένο πλάσμα που είναι ελεύθερο
από όλες τις χειροπέδες και τα εμπόδια που παραβιάζουν την ελευθερία μου.»*

Tash McCarroll - Νικητής του διαγωνισμού φωτογραφίας του ΟΗΕ με θέμα: «Freedom from Violence»
Νέο Δελχί, 2013.

«Οι επιπτώσεις του βιασμού στο Δελχί κινητοποίησαν τους πολίτες σε τοπικό και διεθνές επίπεδο προκειμένου να υπερασπίσουν τα δικαιώματα των γυναικών. Η ισότιμη μεταχείριση των γυναικών, η ασφάλεια και η αξιοπρέπεια των γυναικών και το δικαίωμά τους να ορίζουν το σώμα τους, αποτελούν μέρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών. Η εκπαίδευση των αγοριών και των ανδρών για ανθρωπίνια δικαιώματα έχει τεράστια σημασία καθώς αναδεικνύει ότι κάθε άτομο είναι άνθρωπος με καρδιά και ψυχή και γι' αυτό αξίζει τον σεβασμό μας. Η φωτογραφία είναι από το Dharavi, στο Μουμπάι της Ινδίας.»

B. Χορεύοντας αλλάζουμε τον κόσμο

- Η Μαλίκια Σαραμπάι χορεύτρια, ηθοποιός και πολιτικός, διηγείται μια ιστορία μετουσίωσης με καταλύτη το χορό. Υποστηρίζει ότι η τέχνη είναι το πιο ισχυρό εργαλείο πολιτικής, κοινωνικής και προσωπικής αλλαγής. Παρακολουθείστε την ομιλία της Μαλίκια Σαραμπάι στο TEDIndia με τίτλο: "Χορεύοντας αλλάζουμε τον κόσμο".

Το βίντεο έχει ελληνικούς υπότιτλους και διαρκεί 16:52.

http://www.ted.com/talks/mallika_sarabhai.html

Γ. Σπάζοντας τις αλυσίδες

- Στις 14 Φεβρουαρίου 2013, 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι από όλη την υφήλιο ξεγέρθηκαν για να διαμαρτυρηθούν κατά της βίας κατά των γυναικών συμμετέχοντας στην καμπάνια "One Billion Rising." Το σύνθημα της καμπάνιας ήταν: "Αρνούμαι να είμαι θεατής στη βία που βιώνουν περισσότερες από ένα δισεκατομμύριο γυναίκες στον πλανήτη. Συμμετέχω στη V-Day στις 12.02.2013 σε μια παγκόσμια απεργία με αίτημα να σταματήσει η βία κατά των γυναικών."

Παρακολουθείστε τη σύντομη ταινία για την εκστρατεία:

<http://vimeo.com/49860523>

<http://onebillionrising.org/livestream/entry/one-billion-rising-short-film>

Καθώς και το τραγούδι με τίτλο Σπάσε τις Αλυσίδες (Break the Chain):

<http://onebillionrising.org/blog/we-have-an-anthem>

2.1.4. Εμπειρίες και διδάγματα

Η πρωτογενής πρόληψη είναι πιο αποτελεσματική όταν αξιοποιούνται και συνδυάζονται διαφορετικές μέθοδοι και εφαρμόζονται σε διαφορετικά κοινωνικά επίπεδα: για παράδειγμα ενεργοποίηση/ κινητοποίηση της τοπικής κοινότητας, ΜΜΕ και πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης, προσεγγίσεις που στοχεύουν στο σχολείο και αλλαγές στις πολιτικές που εφαρμόζονται.

Οι προσπάθειες για πρωτογενή πρόληψη είναι πιο αποτελεσματικές όταν στοχεύουν ταυτοχρόνως στον μετασχηματισμό των ατομικών και συλλογικών συμπεριφορών, πεποιθήσεων και στάσεων που συνδέονται με τους έμφυλους ρόλους σε μια συγκεκριμένη κοινότητα/ κοινωνία και στην εφαρμογή τοπικών και εθνικών στρατηγικών για την ενδυνάμωση των γυναικών και την εξάλειψη των έμφυλων ανισοτήτων. Εξάλλου οι παρεμβάσεις που στοχεύουν σε αλλαγές στο διαπροσωπικό, σχεσιακό, κοινοτικό και κοινωνικό επίπεδο ή εκείνες που διευκολύνουν την ευρύτερη κοινωνική κινητοποίηση κατά της βίας έχουν ισχυρή επίδραση και στην αλλαγή της ατομικής συμπεριφοράς.

Οι πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις πρωτογενούς πρόληψης απαιτούν μακροχρόνιο σχεδιασμό και σχετικές επενδύσεις (πόρους). Από την άποψη αυτή είναι ρεαλιστικό να αναμένονται κάποιες αλλαγές στο γνωστικό και συμπεριφορικό επίπεδο (*behavioural level*) εντός ενός σύντομου χρονικού πλαισίου, αλλά οι αλλαγές στις στάσεις (*attitudes*) απαιτούν διάστημα τουλάχιστον πέντε ή και επιπλέον ετών.

Οι εκστρατείες στα ΜΜΕ και οι πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης μπορούν να αυξήσουν την ορατότητα του θέματος και να φθάσουν σε μεγάλα ακροατήρια, ιδιαίτερος όταν κινητοποιούν δημοφιλείς προσωπικότητες (π.χ. αθλητές, μουσικούς, ηθοποιούς, κ.λπ.). Ωστόσο έχει μεγάλη σημασία τα άτομα αυτά να συμφωνούν και να ενστερνίζονται τις αξίες της ισότητας των φύλων και της μηδενικής ανοχής της βίας και να τις εφαρμόζουν και στη δική τους συμπεριφορά λειτουργώντας ως πρότυπα προς μίμηση (*role models*).

Οι επικοινωνιακές στρατηγικές κατά της βίας κατά των γυναικών θα πρέπει να αναπτύσσονται μετά από σχετικές έρευνες προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα μηνύματα και οι προσεγγίσεις απηχούν/ περιλαμβάνουν το ευρύτερο κοινό ή τον συγκεκριμένο πληθυσμό στον οποίο στοχεύουν. Σε διαφορετική περίπτωση αυτού του τύπου οι παρεμβάσεις μπορεί να μην έχουν αποτελέσματα.

Η συνεργασία και η δικτύωση με την κοινωνία των πολιτών και τις τοπικές οργανώσεις διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην κινητοποίηση της τοπικής κοινότητας και έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη φερεγγυότητα και υποστήριξη των όποιων δράσεων σχεδιάζονται από το σύνολο της κοινότητας.

Οι στρατηγικές κινητοποίησης σε τοπικό επίπεδο μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικές στη καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών αν δίνουν έμφαση στα πλεονεκτήματα της μη βίας, πραγματοποιούνται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας και συμπεριλαμβάνουν εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, ηγέτες και αιρετούς της τοπικής κοινωνίας, ΜΚΟ και γυναικείες οργανώσεις.

2.1.5. Πηγές για προγράμματα και πρωτοβουλίες πρόληψης της βίας κατά των γυναικών

- ◆ **Intimate Partner and Sexual Violence Prevention Course** (Violence and Injury Prevention and Disability/ World Health Organization). http://www.who.int/violence_injury_prevention/capacitybuilding/courses/intimate_partner_violence/en/index.html
- ◆ **Primary Prevention of Intimate-partner Violence and Sexual Violence: Background Paper** for WHO Expert Meeting (World Health Organization, 2007). http://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/IPV-SV.pdf
- ◆ **Violence Prevention** Website. <http://www.preventviolence.info/>
- ◆ **Violence Prevention Alliance.** Website. <http://www.who.int/violenceprevention/en/>
- ◆ **Prevention Institute** Website. <http://www.preventioninstitute.org/>

2.2. Οι επτά αρχές της Θεωρίας της Αλλαγής (Theory of Change)

Η θεωρία της αλλαγής για την πρόληψη και εξάλειψη της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών **στηρίζεται σε επτά (7) αρχές** και **περιλαμβάνει ένα διάγραμμα** με τις διαφορετικές φάσεις και τα στάδια σχεδιασμού και δράσης για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, καθώς και **προτάσεις για τον τρόπο αξιοποίησης του διαγράμματος**. Προκειμένου να αποτυπωθούν βασικά ορόσημα και έννοιες, το διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής έχει γραμμική μορφή. Στην πραγματικότητα ωστόσο οι διαδικασίες της αλλαγής που αφορούν τη βία κατά των γυναικών είναι περίπλοκες, στηρίζονται σε πολλαπλές κατευθύνσεις και διαφοροποιούνται με βάση τα συγκεκριμένα συμφραζόμενα. Η Θεωρία της Αλλαγής θα πρέπει να αξιοποιείται ως αναλυτικό πλαίσιο που θα πρέπει να εξετάζεται και να προσαρμόζεται στο συγκεκριμένο περιβάλλον (κοινωνικό, πολιτισμικό, οικονομικό, πολιτικό, κ.λπ.), όπου σχεδιάζονται και υλοποιούνται οι δράσεις πρόληψης και αντιμετώπισης της ΒκΓ & Κ³⁵ και όχι ως ένα αυστηρό ρυθμιστικό ή κανονιστικό πλαίσιο. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία με δεδομένο ότι οι διαδρομές και οι μέθοδοι εργασίας για την αλλαγή είναι αλληλεξαρτώμενες, ενώ η "αιτιακή ακολουθία"³⁶

³⁵ Βία κατά των γυναικών και κοριτσιών (ΒκΓ & Κ).

³⁶ Η αμοιβαία εσωτερική συνάφεια αλληπαλλήλων φαινομένων ονομάζεται αιτιακή ακολουθία και χαρακτηρίζεται από μετασχηματισμό ύλης, ενέργειας, κίνησης, δομής και πληροφορίας. Στην αιτιώδη σχέση το ίδιο το αποτέλεσμα αντεπιδρά στο αίτιο του, γεγονός που χαρακτηρίζει τα αναδραστικά και αυτορρυθμιζόμενα συστήματα. Ο μη γραμμικός χαρακτήρας της χρονικής αλληλουχίας της αιτιότητας εκδηλώνεται στα αναπτυσσόμενα συστήματα με τη δυναμική ύπαρξη του αιτιατού στο αίτιο (πριν αυτό καταστεί αίτιο του εν λόγω αιτιατού) με τη δυναμική συνύπαρξη-μετασχηματισμό αιτίου-αιτιατού κατά το γίνεσθαι του δεύτερου και με την εμφάνιση στο ώριμο αιτιατό των προϋποθέσεων του νέου αιτιατού (που θα καταστήσει αίτιο το νέο αιτιατό). Από την άλλη, κοινωνική

("recursive causality") ισχύει σε όλη τη διάρκεια της Θεωρίας της Αλλαγής - υπάρχουν δηλαδή πολλαπλές παλινδρομήσεις και εντός και μεταξύ των διαφορετικών στοιχείων της Θεωρίας της Αλλαγής.

Οι αρχές και το διάγραμμα παρέχουν μια επισκόπηση των παρεμβάσεων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, συνεπειών και δεδομένων που μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση και τελικώς στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών. Με άλλα λόγια, παρέχουν ένα σημείο εκκίνησης για πολιτικές και παρεμβάσεις οι οποίοι στη συνέχεια μπορούν να αναπτύξουν τη δική τους ή τις δικές τους θεωρίες αλλαγής. Σημειώνεται **ότι το Διάγραμμα θα πρέπει να "διαβαστεί" από το τέλος προς την αρχή** (από τη Φάση 1 στη Φάση 7 δηλαδή).

Τέλος, η Θεωρία της Αλλαγής αντλεί από την εμπειρία διαφορετικών φορέων και οργανώσεων που υλοποιούν προγράμματα και παρέχουν υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται γυναικείες οργανώσεις που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των γυναικών και τα ανθρώπινα δικαιώματα εν γένει, φεμινιστικές οργανώσεις, εθελοντικές οργανώσεις, κ.λπ.

Συνοπτικά οι επτά αρχές είναι οι εξής:

- 1η ΑΡΧΗ:** Τα συμφραζόμενα έχουν αποφασιστική σημασία
- 2η ΑΡΧΗ:** Η πολιτεία έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών
- 3η ΑΡΧΗ:** Ολιστικές και πολυτομεακές προσεγγίσεις
- 4η ΑΡΧΗ:** Η κοινωνική αλλαγή κάνει τη διαφορά
- 5η ΑΡΧΗ:** Η οπισθοδρόμηση ή υπαναχώρηση είναι αναπόφευκτη, αλλά διαχειρίσιμη.
- 6η ΑΡΧΗ:** Οι γυναικείες οργανώσεις δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αλλαγή και ταυτοχρόνως υποστηρίζουν την αλλαγή
- 7η ΑΡΧΗ:** Η ενδυνάμωση των γυναικών είναι ταυτοχρόνως μέσο και σκοπός

Αναλυτικότερα οι επτά αρχές της Θεωρίας της Αλλαγής αφορούν στα εξής:

νομοτέλεια είναι η νομοτέλεια που διέπει την πλέον περίπλοκη βαθμίδα αλληλεπίδρασης, συγκρότησης και ανάπτυξης της πραγματικότητας, την ανθρώπινη κοινωνία. Είναι η ουσιώδης, αντικειμενικά υπαρκτή (και εν μέρει επαναλαμβανόμενη) συνάφεια των φαινομένων της κοινωνικής ζωής από την άποψη της διάρθρωσης και της ιστορικής τους ανάπτυξης. Η συνειδητοποίηση της ισχύος και η θεωρητική σύλληψη της κοινωνικής νομοτέλειας συνδέεται άμεσα με τα προβλήματα της διατήρησης ή της μεταβολής του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού συστήματος, της ελευθερίας και της αναγκαιότητας και με τον ρόλο του (ατομικού και συλλογικού) υποκειμένου στην ιστορία.

2.2.1. Τα συμφραζόμενα έχουν αποφασιστική σημασία

Για τη θεωρία της αλλαγής τα συμφραζόμενα έχουν αποφασιστική σημασία διότι ενώ η ανισότιμες σχέσεις εξουσίας των φύλων και τα συναφή κοινωνικά πρότυπα είναι οι βασικές αιτίες της βίας κατά των γυναικών, αυτά εκδηλώνονται με διαφορετικό τρόπο στα διαφορετικά κοινωνικό-πολιτισμικά και πολιτικά συμφραζόμενα ή πλαίσια. Επιτυχημένες είναι οι παρεμβάσεις που είναι προσαρμοσμένες και βασίζονται σε ενδελεχή ανάλυση των συγκεκριμένων παραγόντων που επηρεάζουν τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον. Οι παράγοντες αυτοί συμπεριλαμβάνουν **τον χώρο ή τον τόπο όπου εκδηλώνεται η βία**, (π.χ. περιβάλλον συγκρουσιακό, ανθρωπιστικό ή περιστάσεις όπου υπάρχει πολιτική σταθερότητα), **το επίπεδο στο οποίο εμφανίζεται η βία** (π.χ. μεταξύ ερωτικών συντρόφων ή από το κράτος), **τη μορφή της βίας** (τύπος βίας και προφίλ θύτη - ποιος είναι δηλαδή ο θύτης) και **τον πληθυσμό που επηρεάζεται/ πλήττεται από τη βία** (π.χ. μετανάστριες, χήρες, λεσβίες, έφηβες, γυναίκες που παρέχουν πορνικές υπηρεσίες, γυναίκες με αναπηρίες, γυναίκες που έχουν προσβληθεί από τον ιό HIV, γυναίκες που έχουν εκτοπιστεί ή εξοριστεί, κ.λπ.).

Για παράδειγμα, **οι νομικές κυρώσεις και η θέσπιση κανονιστικών ρυθμίσεων** (για τις προϋποθέσεις και τις προδιαγραφές ή τα ειδικά μέτρα που λαμβάνονται), όπως και η διασφάλιση πόρων για την αντιμετώπιση της βίας, συμβάλλουν στη μείωση της βίας κατά των γυναικών/ κοριτσιών. Από την άλλη, οι νομικές ρυθμίσεις δεν αρκούν από μόνες τους για να προληφθεί η βία και σε κάποιες περιπτώσεις μπορούν να έχουν αρνητικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των γυναικών τα στοιχεία δείχνουν ότι η αλλαγή των κοινωνικών κανόνων και προτύπων (πεποιθήσεων, στάσεων και συμπεριφορών), καθώς και η εμπλοκή τοπικών ηγετών που θέτουν ή συμβάλλουν στη δημιουργία και αναπαραγωγή προτύπων, έχει πιο αποφασιστική επίδραση στην εγκατάλειψη αυτής της πρακτικής, απ' ότι η ύπαρξη σχετικών νόμων. Ομοίως, η ποινικοποίηση των "εγκλημάτων τιμής" έχει σε κάποιες περιπτώσεις υποκινήσει την εμπλοκή ανηλίκων στο να διαπράξουν βίαιες πράξεις κατά των γυναικών, επειδή οι ποινές θα είναι λιγότερο αυστηρές απ' ότι θα ήταν στην περίπτωση που οι θύτες είναι ενήλικες.³⁷ Επίσης, στις περιπτώσεις όπου η νομική βοήθεια είναι περιορισμένη ή δεν υπάρχουν επαρκείς υποδομές (π.χ. σε περιπτώσεις σύγκρουσης, ανθρωπιστικής κρίσης, ή σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές), έχει αποδειχθεί ότι οι παρεμβάσεις που αντιμετωπίζουν τη βία κατά των γυναικών χωρίς να στηρίζονται σε νομική υποστήριξη, συχνά είναι αποτελεσματικότερες.³⁸ Το ίδιο ισχύει και για τους **παράγοντες κινδύνου, οι**

³⁷ Βλέπε επίσης: UN Division for the Advancement of Women and UN Economic Commission for Africa (2009) *Good Practices in Legislation on 'Harmful Practices' Against Women, Expert group meeting organized by United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Africa, Addis Ababa, Ethiopia, 26-29 May 2009*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2009/Report%20EGM%20harmful%20practices.pdf

³⁸ Βλέπε επίσης: 1) Ward, J. and Marsh, M. (2006) *Sexual Violence Against Women and Girls in War and Its Aftermath: Realities, Responses, and Required Resources. A Briefing Paper, Prepared for Symposium on Sexual Violence in Conflict and Beyond, 21-23 June 2006, Brussels*. 2) ActionAid (2010) *Her Stories: Case studies from ActionAid's Violence Against Women project*, Johannesburg: ActionAid. 3) Médecins Sans

οποίοι σε κάποια συμφραζόμενα μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία. Τα στοιχεία για την επίδραση της κατανάλωσης αλκοόλ από τους άνδρες και τη σχέση της με τη συχνότητα και τη σοβαρότητα/ την ένταση της βίας κατά των γυναικών μπορούν να οδηγήσουν στην αντίληψη ότι το αλκοόλ είναι η αιτία της ΒκΓ & Κ. Ωστόσο δεν είναι βίαιοι όλοι οι άνδρες που καταναλώνουν αλκοόλ και ούτε όλοι οι βίαιοι άνδρες/ οι θύτες καταναλώνουν αλκοόλ. Αυτό σημαίνει ότι η επίδραση της κατανάλωσης του αλκοόλ στην εξάπλωση, εκδήλωση, συχνότητα και ένταση της βίας κατά των γυναικών εξαρτάται από τα συγκεκριμένα συμφραζόμενα ακόμα και στην περίπτωση της βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων, όπου αυτός ο παράγοντας κινδύνου έχει καταγραφεί ως σημαντικός. Από την άποψη αυτή, η κατανάλωση αλκοόλ μπορεί να κατανοηθεί ως παράγοντας κινδύνου και όχι ως βασική αιτία της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών. Θα πρέπει δηλαδή να εξετάζεται στο πλαίσιο των συγκεκριμένων συνθηκών και σε συνδυασμό με διεξοδική εκτίμηση όλων των συναφών παραγόντων ρίσκου. Σε συμφραζόμενα όπου η κατανάλωση αλκοόλ δεν συνηθίζεται, θα πρέπει οπωσδήποτε να εξετάζονται άλλοι πιο συναφείς παράγοντες ρίσκου.

Η σημασία των ιδιαίτερων συνθηκών φαίνεται επίσης και στις περιπτώσεις που εργαζόμαστε με άνδρες και αγόρια. Για παράδειγμα, οι κυρίαρχες κοινωνικές κατασκευές (δηλαδή οι πεποιθήσεις και οι ερμηνείες) για τα σεξουαλικά δικαιώματα των ανδρών και την αρρενωπότητα, οι οποίες αναπαράγουν και δικαιώνουν της ΒκΓ & Κ, δεν είναι ίδιες ή κοινά αποδεκτές σε παγκόσμια κλίμακα, διαφέρουν από κοινότητα σε κοινότητα, από κοινωνία σε κοινωνία και πολύ περισσότερο αν μετακινηθούμε σε πιο ευρεία κλίμακα.³⁹

Για όλους τους παραπάνω λόγους, **το πρώτο βήμα** για κάθε πρόγραμμα που στοχεύει στην καταπολέμηση της ΒκΓ & Κ θα πρέπει να είναι **μια διεξοδική ανάλυση της κατάστασης**, συμπεριλαμβανομένης της έμφυλης ανάλυσης της εξουσίας (δηλαδή της ανάλυσης των συγκεκριμένων κοινωνικό-οικονομικών περιστάσεων και συνθηκών ζωής ανδρών και γυναικών) προκειμένου να κατανοηθούν οι ειδικοί και συγκεκριμένοι παράγοντες που επηρεάζουν τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον. **Τα ερωτήματα που θα πρέπει να θέσουμε** είναι για παράδειγμα τα εξής:

- Ποιες είναι οι κυρίαρχες, οι συνήθεις μορφές βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών;
- Ποιές και ποιούς επηρεάζει η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών και με ποιους τρόπους;
- Ποιοι είναι οι βασικοί θύτες, δράστες;
- Πού εμφανίζεται η βία;
- Πώς γίνονται αντιληπτές οι διαφορετικές μορφές βίας, οι αιτίες και οι συνέπειές τους;
- Ποιες είναι οι υφιστάμενες διαθέσιμες και προσβάσιμες υπηρεσίες;

Frontiers (2005) *The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur*, Amsterdam: Médecins Sans Frontiers.

³⁹ Βλέπε για παράδειγμα 1) Greig, A. and Edström, J. (2012) *Mobilising Men in Practice: Challenging Sexual and Gender-based Violence in Institutional Settings*, Brighton: Institute of Development Studies. 2) International Planned Parenthood Federation (IPPF) (2010) *Men are changing: Case study evidence on work with men and boys to promote gender equality and positive masculinities*, London: IPPF, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://ippf.org/resource/Men-are-Changing-Case-study-evidence-work-men-and-boys>

- Ποιο είναι το ποσοστό των γυναικών που αναζητά ενίσχυση και υποστήριξη και από πού, από ποιούς φορείς;

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με τη **Φάση 2: Εμπόδια και Φραγμοί** και τη **Φάση 3: Παρεμβάσεις** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.2.2. Η πολιτεία έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών

Οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν τη νομική δέσμευση την απόλυτη ευθύνη για την εφαρμογή νόμων, πολιτικών και τη δημιουργία υπηρεσιών για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ΒκΓ & Κ και είναι εκείνες που μπορούν να επιτύχουν την αλλαγή σε ότι αφορά τη ΒκΓ & Κ. Επίσης οι κυβερνήσεις μπορούν και θα πρέπει να είναι υπόλογες για όσα πράττουν ή δεν πράττουν.

Όπως προαναφέρθηκε, η υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών και να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες στις (επιβίωσασες) γυναίκες καθιερώθηκε ως αρχή "δέουσας επιμέλειας." Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο το κράτος είναι υπεύθυνο για πράξεις βίας κατά των γυναικών που διαπράττονται από κρατικούς ή μη φορείς και άτομα εντός ή και εκτός της οικογένειας και υποχρεούται να επιδεικνύει τη δέουσα επιμέλεια για την τιμωρία τους. Επίσης, σύμφωνα με τη **αρχή της δέουσας επιμέλειας (due diligence) τα κράτη έχουν την υποχρέωση να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, να τα προστατεύουν και να τα εκπληρώνουν.** Η νομική έννοια της δέουσας επιμέλειας εξειδικεύεται στη **Γενική Σύσταση 19 (1992) της Επιτροπής του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών**, και μεταξύ των άλλων ορίζει πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζεται η έμφυλη ανισότητα που συνιστά αιτία και συμβάλλει στη διαιώνιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

Παρά το γεγονός ότι ο δρόμος είναι ακόμα μακρύς σε ότι αφορά τις νομικές μεταρρυθμίσεις και τις αντίστοιχες πολιτικές που θα πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν (με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε κράτους), σε πολλές περιπτώσεις υφίσταται πλέον το κανονιστικό - θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. Το πρόβλημα είναι στην εφαρμογή αυτών των θεσμικών πλαισίων. **Στην πραγματικότητα κανένα κράτος στον κόσμο δεν εκπληρώνει πλήρως τις υποχρεώσεις του για την πρόληψη της βίας, την προστασία των γυναικών και των κοριτσιών ή την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών στα θύματα βίας.** Οι αιτίες είναι πολλές: η απουσία πολιτικής βούλησης, οι περιορισμένες θεσμικές ικανότητες σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, οι συντηρητικές ιδεολογίες σε κάποιες περιπτώσεις (π.χ. ο "θρησκευτικός φονταμενταλισμός"), καθώς και ο εδραιωμένος θεσμικός σεξισμός, συχνά λειτουργούν ως επιπλέον εμπόδια. Για παράδειγμα, η συστηματική αποτυχία της αστυνομίας, του στρατού και των φορέων που είναι αρμόδιοι για την επιβολή του νόμου σε τοπικό επίπεδο, θέτουν σε κίνδυνο τις γυναίκες και εμποδίζουν την

πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Σε ακραίες περιπτώσεις η βία ασκείται από το ίδιο το κράτος που συμβάλλει στη διαίωνηση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Εκτός από την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει τις γυναίκες στην αποφυγή ή στο φόβο απέναντι στις αρχές και στο κράτος που υποτίθεται ότι είναι τα σημεία πρόσβασης για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και της δικαιοσύνης. Αυτός ο κίνδυνος ισχύει στην περίπτωση των γυναικών που είναι περιθωριοποιημένες ή κοινωνικά αποκλεισμένες (π.χ. γυναίκες που παρέχουν πορνικές υπηρεσίες, λεσβίες, μετανάστριες, χρήστριες ουσιών, κ.λπ.).

Η εμπειρία έχει δείξει πώς η στοχευμένη υποστήριξη όταν δουλεύουμε με το κράτος για να αντιμετωπίσουμε την ατιμωρησία και να βελτιώσουμε την εφαρμογή των νόμων μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά αποτελέσματα. Μέσω διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ φορέων που ανήκουν σε διαφορετικά πεδία πολιτικής, μέσω κοινών εκθέσεων για συναφείς τομείς, συμβουλευτικών φόρουμ και διαδικασιών διαβούλευσης, μπορούν να υπάρξουν προτάσεις για τον εθνικό σχεδιασμό για την πρόληψη και καταπολέμηση της ΒκΓ & Κ και να δημιουργηθούν εργαλεία και μηχανισμοί που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των αρμόδιων φορέων της πολιτείας. Για παράδειγμα, η ένταξη της βίας κατά των γυναικών **στον προγραμματισμό για τη μεταρρύθμιση των τομέων διακυβέρνησης και ασφάλειας**⁴⁰ μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του κράτους και στην αναβάθμιση του τρόπου αναγνώρισης, ανταπόκρισης και αντιμετώπισης της ΒκΓ & Κ. Η ένταξη της βίας κατά των γυναικών **στον προγραμματισμό για την εκπαιδευτική πολιτική**⁴¹ λειτουργεί υποστηρικτικά για τις κρατικές πολιτικές πρόληψης, διαχείρισης και εξάλειψης της βίας κατά των κοριτσιών στα σχολεία. Η ένταξη της βίας κατά των γυναικών **στον προγραμματισμό για τα συστήματα υγείας**⁴² **και για την αντιμετώπιση των ανθρωπιστικών κρίσεων και έκτακτων περιστάσεων**⁴³, συμβάλλει στην παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών για τις επιβιώσασες, στην διάσωση ζώων και στην ενδυνάμωση των γυναικών προκειμένου να συμμετάσχουν ενεργητικά στην εκ νέου ανοικοδόμηση των κοινοτήτων τους.

---

⁴⁰ Βλέπε επίσης: 1) OECD (2009) *OECD DAC Handbook on Security System Reform: Section 9: Integrating Gender Awareness and Equality*, Paris: OECD, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.oecd.org/dataoecd/4/52/42168607.pdf>. 2) Barr, C. (2011) 'Making Connections: Bridging transitional justice and security sector reform to confront conflict-related sexual and gender-based violence'.

⁴¹ Βλέπε επίσης: 1) Tropp, S. and Ellsberg, M. (2005) *Addressing Violence against Women within the Education Sector*, Prepared for the Gender and Development Group, PREM. 2) ActionAid (2009) *Making the grade: A model national policy for the prevention, management and elimination of violence against girls in school*, Johannesburg: ActionAid. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.actionaid.org/assets/pdf/Model_policy_educ.pdf

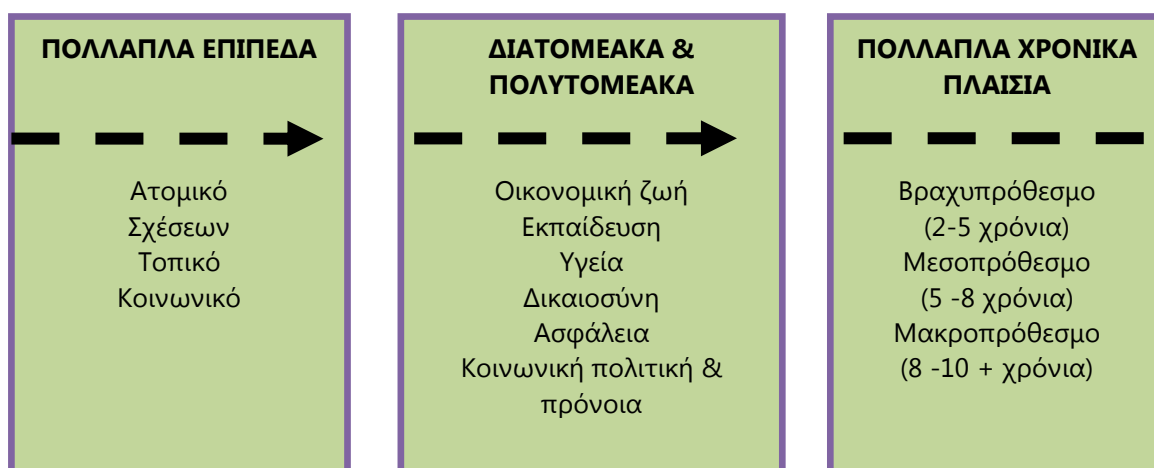
⁴² Βλέπε επίσης: 1) World Health Organisation (2005) *WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*, Geneva: World Health Organisation, 2) Tropp, S. and Ellsberg, M. (2005) *Violence against Women: Health Sector Responses*, Prepared for the Gender and Development Group, PREM, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/Health.pdf>

⁴³ Βλέπε επίσης: 1) International Rescue Committee (2012) *Violence against Women and Girls in Emergencies, Complex Humanitarian Crises & Fragile Settings: Technical Guidance Note for DFID*. 2) Ward, J. (2002) *If Not Now, When? Addressing Gender-based Violence in Refugee, Internally Displaced, and Post-conflict Settings: A Global Overview*, New York: The Reproductive Health for Refugees Consortium, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.rhrc.org/resources/ifnotnow.pdf>

Η άμεση/ απευθείας ενίσχυση των γυναικείων οργανώσεων (φεμινιστικών ή οργανώσεων για τα δικαιώματα των γυναικών), μέσω της παροχής βασικής και μακροχρόνιας χρηματοδότησης, μπορεί επίσης να υποστηρίξει τις προσπάθειες της πολιτείας, διασφαλίζοντας ότι η κοινωνία των πολιτών διαθέτει τους πόρους για να μοιραστεί τις καλές πρακτικές με την πολιτεία, για να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών και τις υφιστάμενες υπηρεσίες, για να αυξήσει την πρόσβαση γυναικών και κοριτσιών στη δικαιοσύνη και να υποχρεώσει το κράτος να λογοδοτήσει, συμβάλλοντας στην άρση της ατιμωρησίας των δραστών και υπευθύνων. Τέλος, όπως αναλύεται και στην συνέχεια, οι προσπάθειες για την ενίσχυση των ολιστικών και πολυτομεακών κρατικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, (π.χ. μέσω Εθνικών Προγραμμάτων Δράσης) είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Από την άποψη αυτή, η ενεργητική συμμετοχή των γυναικείων οργανώσεων (ΜΚΟ και φεμινιστικών οργανώσεων) στην ανάπτυξη, εφαρμογή και παρακολούθηση των Εθνικών Προγραμμάτων Δράσης για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ΒκΓ & Κ έχει μεγάλη προστιθέμενη αξία και μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην παροχή τεχνική υποστήριξης και στη διευκόλυνση της διατομεακής συνεργασίας και αξιολόγησης των υλοποιούμενων παρεμβάσεων.

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με τη **Φάση 2: Εμπόδια και Φραγμοί** και τη **Φάση 3: Παρεμβάσεις** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.2.3. Ολιστικές και πολυτομεακές προσεγγίσεις

Οι ολιστικές και πολυτομεακές προσεγγίσεις είναι εκείνες που έχουν περισσότερες πιθανότητες να φέρουν αποτελέσματα. Πρόκειται να συντονισμένες παρεμβάσεις που λειτουργούν σε πολλαπλά επίπεδα, διατέμνοντας ποικίλους τομείς και υλοποιούμενες σε πολλαπλά και διαφοροποιημένα χρονικά πλαίσια. Μέσω αυτών των προσεγγίσεων αντιμετωπίζονται οι ποικίλες διαστάσεις της ΒκΓ

& K και διασφαλίζεται μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην καταπολέμησή της. Σύμφωνα με το οικολογικό μοντέλο η βία εκδηλώνεται σε κάθε επίπεδο της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, οι παρεμβάσεις που στοχεύουν σε ένα από τα επίπεδα του οικολογικού μοντέλου ή αξιοποιούν μόνο μία μέθοδο παρέμβασης, επιτυγχάνουν περιορισμένα αποτελέσματα. Ένα καλό παράδειγμα είναι οι νομικές μεταρρυθμίσεις. Παρά τους νόμους που ποινικοποιούν το συζυγικό βιασμό στο κοινωνικό επίπεδο⁴⁴, ο βιασμός εντός γάμου είναι μια ευρέως ασκούμενη πρακτική στο επίπεδο των σχέσεων σε μια σειρά χώρες, επειδή τα κοινωνικά πρότυπα για τις έμφυλες σχέσεις δεν έχουν αλλάξει επαρκώς. Γι' αυτό είναι αναγκαίο να επιδιώκονται αλλαγές σε όλα τα επίπεδα - από την οικογένεια και το νοικοκυριό, ως τις εθνικές και διεθνείς δομές και τους θεσμούς.

Περιορισμένα είναι και τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων που επικεντρώνονται σε έναν τομέα. Αντιθέτως οι πολυτομεακές (ή διατομεακές) παρεμβάσεις που αξιοποιούν ποικιλία μεθόδων για να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις αλλαγής, είναι πολύ αποτελεσματικότερες για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, ιδιαιτέρως σε ότι αφορά τις προσπάθειες για την πρωτογενή πρόληψη και την προστασία των γυναικών που κινδυνεύουν να υποστούν βία.⁴⁵ Πιο συγκεκριμένα, είναι αναγκαίο να αναγνωριστεί η διασύνδεση της πρόληψης και των παρεμβάσεων αντιμετώπισης της ΒκΓ & Κ - οι οποίες θα πρέπει να συμπεριλάβουν υπηρεσίες που προστατεύουν τις γυναίκες και τα κορίτσια από επιπλέον βία. Για παράδειγμα, η ενίσχυση των συστημάτων δικαιοσύνης, χωρίς παράλληλη βελτίωση των συστημάτων υγείας, πρόνοιας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, μπορεί να σημαίνει ότι οι επιβιώσασες δεν είναι σε θέση να επιδιώξουν δικαιοσύνη ή προστασία από την αστυνομία, διότι

---

⁴⁴ Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια άρθρα του Ποινικού Κώδικα για Εγκλήματα κατά της Γενετήσιας Ελευθερίας και Εγκλήματα Οικονομικής Εκμετάλλευσης της Γενετήσιας Ζωής (άρθρα 336 - 353): **Άρθρο 336. Βιασμός.** 1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία εξώγαμη ή σε ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης τιμωρείται με κάθειρξη. **Άρθρο 337. Προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας.** 1. Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις, προσβάλλει βάνουσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή. 2. Με φυλάκιση τριών μηνών μέχρι δύο ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι νεότερος από 12 ετών. **Άρθρο 339. Αποπλάνηση παιδιών.** 1. Όποιος ενεργεί ασελγή πράξη με πρόσωπο νεότερο από 15 ετών ή το παραπλανά με αποτέλεσμα να ενεργήσει ή να υποστεί τέτοια πράξη τιμωρείται ως εξής: α) αν ο παθών δεν συμπλήρωσε τα δέκα έτη, με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. β) αν ο παθών συμπλήρωσε τα δέκα, όχι όμως και τα δεκατρία έτη, με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και γ) αν συμπλήρωσε τα δεκατρία έτη, με φυλάκιση. 2. Αν στην περίπτωση του στοιχείου γ' της προηγούμενης παραγράφου ο υπαίτιος όταν τέλεσε την πράξη δεν είχε συμπληρώσει τα 17 έτη, το δικαστήριο μπορεί να του επιβάλλει μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. 1. Αν μεταξύ του υπαιτίου και του παθόντος τελέστηκε γάμος, δεν ασκείται ποινική δίωξη, και αν τυχόν είχε ασκηθεί δεν συνεχίζεται, αλλά κηρύσσεται απαράδεκτη. Η ποινική δίωξη ασκείται ή συνεχίζεται μετά την ακύρωση του γάμου. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Πόρισμα της Ομάδας Εργασίας του ΥΠΕΣΔΔΑ για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά των συνοικούντων προσώπων (ΥΠΕΣΔΔΑ/ΓΠ Αθήνα, 8/7/2005) **υπάρχει νομοθετικό κενό ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων και για το λόγο αυτό η Ομάδα συστήνει την άμεση επεξεργασία αυτοτελούς ειδικού νόμου.**

⁴⁵ Harvey, A., García-Moreno, C. And Butchart, A. (2007) *Primary prevention of intimate-partner violence and sexual violence: Background paper for WHO expert meeting, May 2-3, 2007*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/IPV-SV.pdf

αγωνίζονται να αντιμετωπίσουν τα ψυχικά και συναισθηματικά τραύματα της βίας που έχουν βιώσει.

Τα διαφορετικά είδη αλλαγών απαιτούν διαφορετικά χρονικά πλαίσια προκειμένου να επιτευχθούν. Επομένως είναι προφανές ότι για να προκύψει κοινωνική αλλαγή και αλλαγές στα κοινωνικά πρότυπα (στις συμπεριφορές και πρακτικές) απαιτούνται μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμο να σχεδιάζονται παρεμβάσεις που εκτείνονται σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια. Οι περισσότεροι φορείς συνήθως επικεντρώνονται στον βραχυπρόθεσμο σχεδιασμό δράσεων, επιτυγχάνοντας κάποιες αλλαγές (όπως για παράδειγμα την αύξηση των ποσοστών καταγραφής των περιστατικών βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών). Από την άλλη, είναι μάλλον αμφίβολο κατά πόσον τα αρχικά πολλά υποσχόμενα αποτελέσματα, θα έχουν διάρκεια στο χρόνο, χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και επενδύσεις.⁴⁶ Τα περισσότερα αποτελέσματα και οι αναμενόμενες επιπτώσεις που περιγράφονται από τη Θεωρία της Αλλαγής δεν μπορούν να επιτευχθούν βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα - απαιτούν μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις επειδή ακριβώς συνεπάγονται σύνθετες κοινωνικές αλλαγές στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι αλλαγές των κοινωνικών προτύπων και αντιλήψεων σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και κοριτσιών και το μετασχηματισμό των σχέσεων εξουσίας. Η εμπειρία από τη δουλειά για την κοινωνική αλλαγή έχει δείξει ότι οι μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις είναι εντέλει εκείνες που έχουν ουσιαστική σημασία.⁴⁷ Αν και οι μακροχρόνιες, συντονισμένες και ολιστικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση της ΒκΓ & Κ έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να επιφέρουν βιώσιμες (θετικές) συνέπειες, αυτό δεν σημαίνει ότι ένας εθνικός για παράδειγμα φορέας, θα πρέπει να εργάζεται σε όλα τα επίπεδα και να παρεμβαίνει ταυτοχρόνως σε όλους τους τομείς προκειμένου να διασφαλίσει την επίτευξη ουσιαστικών αποτελεσμάτων. Ένας εθνικός φορέας (π.χ. η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων) μπορεί να διαδραματίσει εξίσου σημαντικό ρόλο ενισχύοντας το συντονισμό των διαφόρων προσπάθειών που σχεδιάζονται ή υλοποιούνται από άλλους φορείς (κρατικούς ή ΜΚΟ) και διευκολύνοντας τις ολιστικές και ολοκληρωμένες πολυτομεακές προσεγγίσεις.

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με τη **Φάση 3: Παρεμβάσεις** (βλέπε αναλυτικότερα *Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω*).

⁴⁶ World Health Organisation (2009) *Violence Prevention: The evidence. Promoting gender equality to prevent violence against women*, Geneva: World Health Organisation, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241597883_eng.pdf

⁴⁷ Michau, L. (2007) 'Approaching Old Problems in New Ways: Community Mobilisation as a Primary Prevention Strategy to Combat Violence Against Women,' *Gender and Development Journal*, 15(1): 95-109.

Τον Ιανουάριο του 2012 η φεμινιστική οργάνωση Nasawiya του Λιβάνου οργάνωσε πορεία στη Βηρυτό για να διαμαρτυρηθεί ενάντια στους νόμους για το βιασμό που δεν αναγνωρίζουν τον βιασμό εντός γάμου ως έγκλημα. Το πανό στη φωτογραφία λέει "Το κράτος που δεν ποινικοποιεί όλες τις μορφές βιασμού είναι αποτυχημένο".

ΠΗΓΗ: Mama Cash Annual Report 2012, Amsterdam, The Netherlands (2012: 48).

http://www.mamacash.org/uploads/File/she%20has%20news/publicaties/Mama%20Cash_AR2_012_23-04-2013_FINAL_web.pdf

2.2.4. Η κοινωνική αλλαγή κάνει τη διαφορά

Κατά τη Θεωρία της Αλλαγής, η κοινωνική αλλαγή συνιστά το αναγκαίο μέσο ενεργοποίησης (*enabler*). Με άλλα λόγια, η (συνεχής) μείωση της ΒκΓ & Κ θα προκύψει μόνο όταν προκύψουν ή ενεργοποιηθούν διαδικασίες που οδηγούν σε σημαντικές κοινωνικές αλλαγές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται **οι αλλαγές στις σχέσεις εξουσίας μεταξύ των φύλων, στις αξίες, τις πεποιθήσεις, τις στάσεις, τις συμπεριφορές και στα κοινωνικά πρότυπα σε όλα τα επίπεδα - από το ατομικό έως το κοινωνικό και το θεσμικό**. Επειδή η έμφυλη ανισότητα και οι ανισόμενες σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι η βασική αιτία της βίας κατά των γυναικών, η κοινωνική αλλαγή που μεταβάλλει ή και ανατρέπει αυτές τις συνθήκες έχει καίρια σημασία για τη μείωση και τελικώς την εξάλειψη της βίας. Στο πλαίσιο αυτό εξαιρετική σημασία έχει η ενδυνάμωση των γυναικών (βλέπε παρακάτω υποενότητα 2.17. όπου παρουσιάζεται αναλυτικά).

Τα κοινωνικά πρότυπα είναι οι κανόνες και συμβάσεις που συνιστούν μέρος των κοινωνικών συμφραζομένων στο πλαίσιο των οποίων τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις. Περιλαμβάνουν αξίες, πεποιθήσεις, στάσεις, συμπεριφορές και πρακτικές, άλλοτε ρητές κι άλλοτε υπονοούμενες, τυπικές ή άτυπες, οι οποίες λειτουργούν σε πολλαπλά επίπεδα. Συχνά γίνεται επίκληση στα κοινωνικά πρότυπα, ιδιαιτέρως όταν είναι κυρίαρχα, προκειμένου να αιτιολογηθεί η βία κατά των γυναικών και κοριτσιών. Τα κοινωνικά πρότυπα δεν είναι ενιαία (ακριβώς τα ίδια για όλα τα άτομα) ή οικουμενικά (δεν γίνονται αποδεκτά από όλα τα άτομα). Για παράδειγμα, είναι σύνηθες για τις γυναίκες να διαπραγματεύονται, να μην συμβιβάζονται και να αντιστέκονται στις κυρίαρχες αντιλήψεις που ανέχονται τη βία κατά των γυναικών. Οι ποινές για την παραβίαση των κοινωνικών προτύπων σε ορισμένες περιπτώσεις είναι εξαιρετικά αυστηρές, όταν για παράδειγμα οι γυναίκες δολοφονούνται επειδή "ατίμασαν ή ντρόπιασαν" την οικογένειά τους, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, η παραβίαση συνιστά κοινό τόπο, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις που οι γυναίκες έχουν σεξ εκτός γάμου σε κοινότητες όπου κάτι τέτοιο δεν είναι ευρέως αποδεκτό. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι κοινωνικές αλλαγές στις σχέσεις εξουσίας και στην ισότητα των φύλων προκύπτουν μέσω αλλαγών στα κοινωνικά πρότυπα. Ωστόσο η κοινωνική αλλαγή δεν περιλαμβάνει μόνο τα κοινωνικά πρότυπα, τα οποία μπορεί να επηρεαστούν από ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές που για παράδειγμα προκύπτουν σε καιρούς σύγκρουσης, περιβαλλοντικών πιέσεων, διατροφικής κρίσης, κ.λπ. Στοιχεία που στηρίζονται σε εμπειρικές γνώσεις αποκαλύπτουν ότι τα κοινωνικά πρότυπα έχουν τεράστια επίδραση στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών και στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί.⁴⁸ Για παράδειγμα, σύμφωνα με σχετικά στοιχεία, τα περιστατικά βιασμών είναι πιο συνήθη σε περιβάλλοντα όπου τα κοινωνικά πρότυπα ανέχονται ή παραβλέπουν την επιθετική συμπεριφορά ή το σεξουαλικό καταναγκασμό των γυναικών εκ μέρους των ανδρών.⁴⁹ Από την άλλη τα στοιχεία δείχνουν ότι η ικανότητα γυναικών και κοριτσιών να αντιστέκονται στη βία και να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη και σε υποστήριξη μετά την εκδήλωση ενός περιστατικού βίας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα κοινωνικά πρότυπα που ισχύουν σε μια κοινότητα.⁵⁰ Για παράδειγμα, οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις συχνά δεν αρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες των γυναικών ακόμα και όταν συνοδεύονται από προγράμματα κατάρτισης για την αστυνομία, σε περιβάλλοντα όπου τα κοινωνικά πρότυπα και οι πρακτικές αποθαρρύνουν ή και εμποδίζουν τις γυναίκες από το να

⁴⁸ Βλέπε αναλυτικότερα: Berkowitz, A.D. (2010) *Fostering Healthy Norms to Prevent Violence and Abuse: The Social Norms Approach*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.alanberkowitz.com/articles/Preventing%20Sexual%20Violence%20Chapter%20%20Revision.pdf>

⁴⁹ Βλέπε αναλυτικότερα: Ricardo, C., Eads, M. and Barker G. (2012) *Engaging Boys and Young Men in the Prevention of Sexual Violence: a Systematic and Global Review of Evaluated Interventions*, South Africa: Sexual Violence Research Initiative, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.svri.org/menandboys.pdf>

⁵⁰ Βλέπε αναλυτικότερα: 1) Batliwala, S. (2008) *Changing Their World: Concepts and Practices of Women's Movements*, Toronto: AWID, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.awid.org/Library/Changing-their-World-Concepts-and-practices-of-women-s-movements-2nd-Edition>, 2) Barker, G., Contreras, M., Heilman, B., Singh, A., Verma, R., and Nascimento, M. (2011) *Evolving Men: Initial Results of the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES)*, Washington, DC: International Center for Research on Women and Rio de Janeiro: Instituto Promundo, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.icrw.org/publications/evolving-men>

καταγγείλουν τα περιστατικά βίας ή να αναζητήσουν υπηρεσίες υποστήριξης. Επομένως είναι σαφές ότι υπάρχει ανάγκη μετασχηματισμού των κοινωνικών προτύπων που αναπαράγουν ή αποδέχονται τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών, προκειμένου η μείωση της βίας να είναι μακροπρόθεσμη.

Η αλλαγή των κοινωνικών προτύπων λειτουργεί και ως μέσο ενεργοποίησης ή διευκόλυνσης για άλλους τύπους αλλαγών όπως είναι οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και οι αλλαγές στις σχεδιαζόμενες πολιτικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.⁵¹ Επίσης, ενώ οι αξίες, οι πεποιθήσεις, οι στάσεις, οι συμπεριφορές και οι πρακτικές, επηρεάζουν η μία την άλλη, οι σχέσεις τους δεν είναι γραμμικές. Για παράδειγμα, είναι εξαιρετικά περιορισμένα τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η αλλαγή στη συμπεριφορά οδηγεί στην αλλαγή της στάσης, και απαιτείται περισσότερη έρευνα για να προσδιοριστεί η σχέση μεταξύ των δύο.⁵² Οι προκλήσεις αναφορικά με την αξιολόγηση του αντίκτυπου των δράσεων πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών παραμένουν με δεδομένο ότι οι αξιολογητές/ αξιολογήτριες συχνά βασίζονται σε αυτό-αναφορικές αλλαγές συμπεριφοράς ως μέσο για την αξιολόγηση της εν γένει αλλαγής. Επιπλέον, τα περισσότερα προγράμματα που στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφορών και στάσεων, στην πλειοψηφία τους δεν έχουν υλοποιηθεί για επαρκές χρονικό διάστημα προκειμένου να αποτιμηθούν οι όποιες αλλαγές έχουν προκύψει.

Οι κοινωνικοί θεσμοί διαδραματίζουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στον επηρεασμό των κοινωνικών προτύπων. Για παράδειγμα οι θρησκευτικοί θεσμοί άλλοτε είναι ουσιαστικοί σύμμαχοι στον αγώνα για το μετασχηματισμό των κοινωνικών προτύπων που αφορούν τη βία κατά των γυναικών, και άλλοτε ευθύνονται για τη βία κατά των γυναικών διότι υποστηρίζουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών. Άλλα παραδείγματα θεσμών που παράγουν πολιτισμικά πρότυπα είναι οι αποκαλούμενοι "παραδοσιακοί", τοπικοί και θρησκευτικοί ηγέτες, συμπεριλαμβανομένων των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή και των γυναικών σε κάποιες περιπτώσεις. Κάθε ένας από αυτούς ασκεί επιρροή και συμβάλλει στην εγκαθίδρυση προτύπων και ως εκ τούτου επηρεάζει την κοινωνική αλλαγή - γι' αυτό και έχει σημασία να εμπλακεί στη διαδικασία της αλλαγής. Όταν σχεδιάζονται παρεμβάσεις είναι σημαντικό να διασφαλίζεται η συνεργασία με εταίρους που δουλεύουν στο πεδίο και με ομάδες ή οργανώσεις που μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή. Εκτός από τους "παραδοσιακούς" τοπικούς ηγέτες, τους θρησκευτικούς ηγέτες και τα μέσα ενημέρωσης, οι συνεργασίες θα πρέπει να συμπεριλάβουν τις γυναικείες και φεμινιστικές οργανώσεις ως κριτικούς παίκτες που διαδραματίζουν ρόλο - κλειδί στην δημιουργία και ενίσχυση κοινωνικών κινημάτων τα οποία μπορούν να

---

⁵¹ Βλέπε αναλυτικότερα: 1) Batliwala, S. and Pittman, A. (2010) *Capturing Change in Women's Realities: A Critical Overview of Current Monitoring & Evaluation Frameworks and Approaches*, Toronto: AWID, 2) Pathways of Women's Empowerment (2012) *Empowerment: A Journey Not a Destination*, Brighton: Pathways of Women's Empowerment, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.pathwaysofempowerment.org/PathwaysSynthesisReport.pdf>

⁵² Governance and Social Development Resource Centre (2011) *Helpdesk Research Report: Impact evaluations of programmes to prevent and respond to violence against women and girls*, 16.09.11, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsdr.org/docs/open/HD789.pdf>

διασφαλίσουν ότι η αλλαγή θα φθάσει στις γυναίκες/στα κορίτσια και θα είναι βιώσιμη.

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με τη **Φάση 4: Εκροές, Συνέπειες και τη Φάση 5: Αποτελέσματα** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.2.5. Η οπισθοδρόμηση ή υπαναχώρηση είναι αναπόφευκτη αλλά διαχειρίσιμη

Η αντίσταση στην αντιμετώπιση της βίας κατά γυναικών και κοριτσιών, που ενδεχομένως περιλαμβάνει αυξημένο ρίσκο για επιπλέον βία κατά των γυναικών και κοριτσιών είναι αναπόφευκτη όπου και όταν αντιμετωπίζονται ή θίγονται οι βασικές αιτίες (*root causes*) της βίας κατά των γυναικών. Ωστόσο η οπισθοδρόμηση αυτή μπορεί και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Στην πραγματικότητα η οπισθοδρόμηση μπορεί να είναι και δείκτης προόδου - σημάδι δηλαδή ότι τίθενται υπό αμφισβήτηση κυρίαρχες δυναμικές της εξουσίας. Θα πρέπει όμως να έχουμε κατά νου ότι κάποιες ομάδες γυναικών κινδυνεύουν περισσότερο σε συγκεκριμένες συνθήκες. Για παράδειγμα, σύμφωνα με σχετικά στοιχεία, οι υπερασπίστριες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη απειλή από τους άνδρες ομολόγους τους, και επειδή είναι γυναίκες και επειδή αμφισβητούν τα έμφυλα πρότυπα, συμμετέχοντας στην πολιτική και τη δημόσια σφαίρα.⁵³ Επίσης οι μορφές βίας κατά των γυναικών που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι έμφυλες, προκειμένου να ενισχύσουν την υποταγή τους ως γυναικών. Για παράδειγμα στοχοποιούνται για βιασμό, σεξουαλικές επιθέσεις και σεξουαλική παρενόχληση.⁵⁴

Επομένως σε όλους τους τύπους των παρεμβάσεων υπάρχει η ανάγκη ενσωμάτωσης της διαχείρισης κινδύνου (*risk assessment*) και του σχεδιασμού μέτρων για την αντιμετώπιση της οπισθοδρόμησης ευθύς εξαρχής, μέσω της διαρκούς (*on going*) παρακολούθησης των δυσμενών αποτελεσμάτων και της παροχής εντατικής υποστήριξης σε όσους και κυρίως όσες εργάζονται στην πρώτη γραμμή (π.χ. υπερασπίστριες ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακτιβίστριες, κ.λπ.). Η σχετική βιβλιογραφία στον τομέα αυτό δίνει έμφαση στα πλεονεκτήματα που έχει

⁵³ Βλέπε για παράδειγμα: Jilani, H. (2002) *Promotion and protection of human rights: human rights defenders: Report submitted by Ms. Hina Jilani, Special Representative of Secretary-General on human rights defenders, pursuant to the Commission on Human Rights resolution 2000/61*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/F40AE5FC19F8B08685256CC900581CF2>

⁵⁴ Βλέπε για παράδειγμα: Sekaggya, M. (2010) *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/A-HRC-16-44.pdf>

η δημιουργία κοινωνικών κινημάτων και η καταγραφή των περιστατικών αντίδρασης.⁵⁵

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με τη **Φάση 4: Εκροές, Συνέπειες και τη Φάση 5: Αποτελέσματα** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.2.6. Οι γυναικείες οργανώσεις δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αλλαγή και ταυτοχρόνως υποστηρίζουν την αλλαγή

Ο πιο αποτελεσματικός μηχανισμός για τη διασφάλιση ότι η αλλαγή που θα προκύψει θα διαρκέσει και θα είναι βιώσιμη, είναι η ενίσχυση των γυναικείων οργανώσεων και των οργανώσεων που μάχονται για τα δικαιώματα των γυναικών, ιδιαιτέρως όσων δουλεύουν στο πεδίο για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών. Στόχος είναι η δημιουργία ισχυρών και ευρείας κλίμακας κοινωνικών κινημάτων, δικτύων και συμμαχιών προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι όποιες αλλαγές προκύψουν στις ζωές των γυναικών και των κοριτσιών θα έχουν διάρκεια στο χρόνο.

Οι γυναικείες οργανώσεις έχουν θέση και κομβικό ρόλο στην υποστήριξη της κοινωνικής αλλαγής, για μια σειρά λόγους μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι δεσμοί και οι σχέσεις τους με τις κοινότητες, τις ομάδες και τις γυναίκες που πλήττονται από τη ΒκΓ & Κ.

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση με **όλες τις Φάσεις (1-7) της Θεωρίας της Αλλαγής** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.2.7. Η ενδυνάμωση των γυναικών είναι μέσο και σκοπός

Η επικέντρωση στα δικαιώματα των γυναικών και η λογοδοσία στις γυναίκες και τα κορίτσια είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την αντιμετώπιση της έμφυλης ανισότητας η οποία είναι η βασική αιτία της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, η έμφυλη

⁵⁵ Για παράδειγμα, βλέπε: 1) Barcia, I. (2011) *Urgent Responses for Women Human Rights Defenders at Risk: Mapping & Preliminary Assessment*, Toronto: AWID, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.awid.org/Library/Urgent-Responses-for-Women-Human-Rights-Defenders-at-Risk-Mapping-and-Preliminary-Assessment>. 2) Barcia, I. and Penchaszadeh, A. (2012) *Ten Insights To Strengthen Responses For Women Human Rights Defenders At Risk*, Toronto: AWID, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.awid.org/content/download/136703/1522035/file/WHRD%20Ten%20Insights%20ENG.pdf>.

ανισότητα αυξάνει τον κίνδυνο της βίας με βάση το φύλο κατά των γυναικών και των κοριτσιών, ενώ η επένδυση στη δημιουργία πόρων και περιουσιακών στοιχείων για τις γυναίκες και η ενίσχυση της εμπρόθετης δράσης τους (*agency*) είναι αποφασιστικής σημασίας για το μετασχηματισμό των ανισότιμων σχέσεων εξουσίας και την πρόληψη της ΒκΓ & Κ.⁵⁶ Για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμη η χρηματοδότηση των ευρύτερων δικαιωμάτων των γυναικών και των πρωτοβουλιών για την ενδυνάμωσή τους που μπορεί να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της βασικής αιτίας εκδήλωσης της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του προγράμματος *Pathways of Women's Empowerment*⁵⁷, διαπιστώθηκε ότι η διαδικασία αμφισβήτησης της βίας μπορεί καθαυτή να ενισχύσει την ενδυνάμωση των γυναικών, διότι μέσω της συμμετοχής, της οργάνωσης και της κινητοποίησης κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών, οι γυναίκες οικοδομούν την πολιτική τους δράση.⁵⁸ Από την άλλη, όπως προαναφέρθηκε, επειδή οι πιθανότητες οπισθοδρόμησης και κινδύνου για τις γυναίκες και τα κορίτσια που θέτουν τη βία υπό αμφισβήτηση είναι αυξημένες, θα πρέπει οι όποιες δράσεις, να σχεδιάζονται προσεκτικά και να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη το ρίσκο εκ των προτέρων.

Η ολοένα και μεγαλύτερη στροφή στις παρεμβάσεις που αφορούν άνδρες και αγόρια, λειτουργούν ταυτοχρόνως ως ευκαιρία και ως πρόκληση, από την άποψη ότι δεν επικεντρώνονται απλώς στα δικαιώματα των γυναικών, αλλά και στην ευθύνη και στη λογοδοσία απέναντί τους. Σύμφωνα με σχετικά στοιχεία τα προγράμματα για άνδρες και αγόρια είναι αποτελεσματικά μόνο όταν στρέφουν την προσοχή τους στο μετασχηματισμό των σχέσεων εξουσίας με όσο το δυνατόν πιο σαφή τρόπο, καθώς και στην προώθηση εναλλακτικών αντιλήψεων/ εννοιών για την αρρενωπότητα.⁵⁹ Αντιθέτως, όταν στα προγράμματα αυτά δεν συμπεριλαμβάνεται η διάσταση της ευθύνης και της λογοδοσίας απέναντι στις γυναίκες, υπάρχει κίνδυνος ενίσχυσης και όχι αποδυνάμωσης των ανισότιμων σχέσεων εξουσίας.⁶⁰

Τέλος, εφόσον η ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών αναγνωρίζεται ως βασική αρχή για την πρόληψη και καταπολέμηση της ΒκΓ & Κ, θα πρέπει να απαντώνται καταρχήν τα εξής ερωτήματα:

---

⁵⁶ Για παράδειγμα βλέπε: 1) World Health Organisation (2009) *Violence Prevention: The evidence. Promoting gender equality to prevent violence against women*, Geneva: World Health Organisation. 2) Governance and Social Development Resource Centre (2009) *Helpdesk Research Report: Violence Against Women Interventions*, 08.10.2009, 3) UNIFEM (2010) *Investing in Gender Equality: Ending Violence against Women and Girls*, New York: UNIFEM, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/genderequality_vaw_leaflet_en_web.pdf.

⁵⁷ <http://www.pathwaysofempowerment.org/>

⁵⁸ Hossain, N. (2011) *Security and the pathways of women's empowerment: Findings from a thematic synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.pathwaysofempowerment.org/Security_Draft_Paper.pdf.

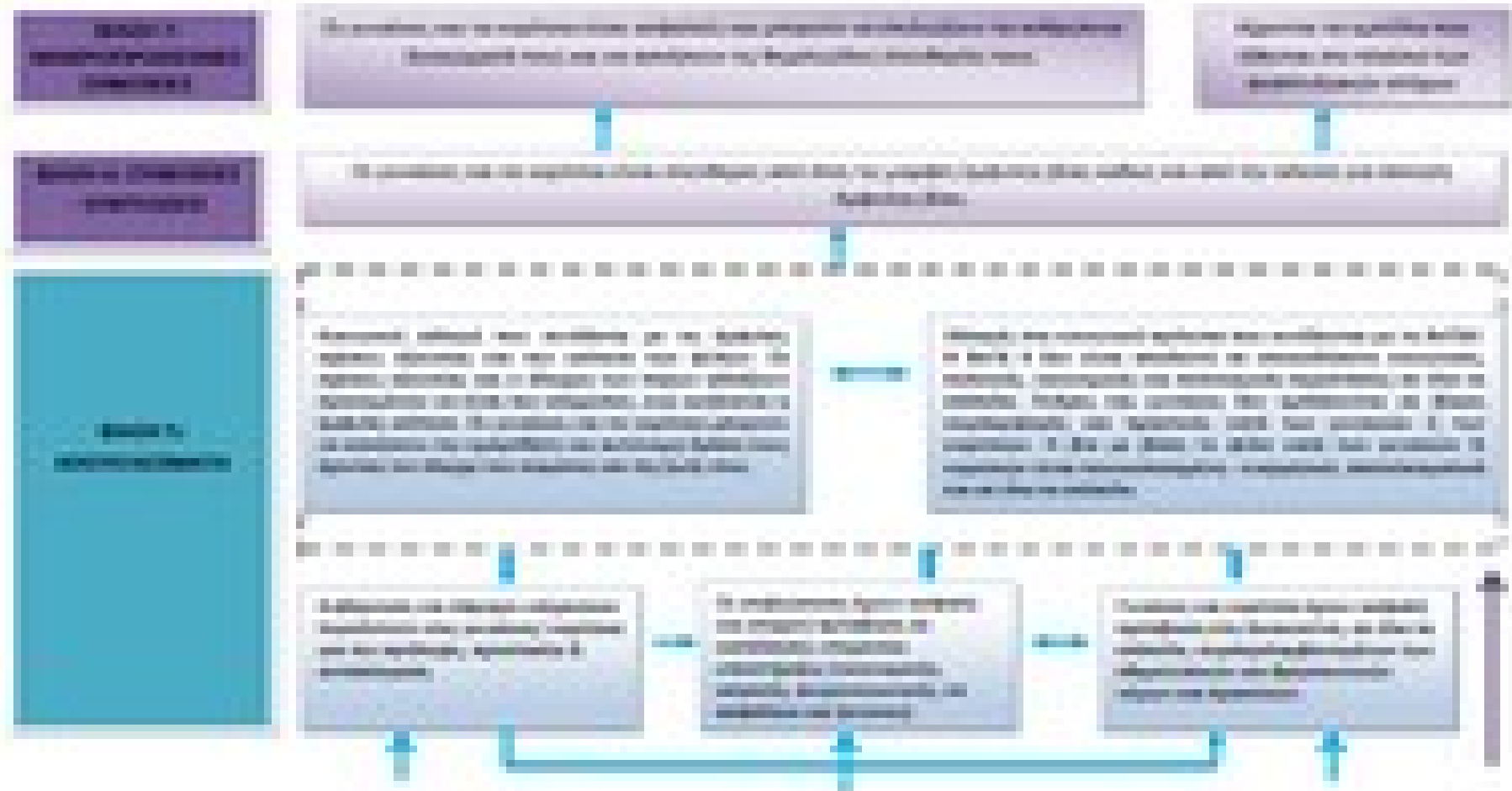
⁵⁹ World Health Organisation (2007) *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*, Geneva: World Health Organisation, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.who.int/gender/documents/Engaging_men_boys.pdf.

⁶⁰ International Rescue Committee (2009) *Part of the Solution: Engaging men as partners to prevent violence against women and girls: Principles and Promising Practice*, London: International Rescue Committee.

- Πώς να επιτευχθεί η ενδυνάμωση των γυναικών στο πλαίσιο της σχεδιαζόμενης παρέμβασης;
- Με ποιον τρόπο θα λειτουργήσει και ως μέσο και ως σκοπός για την ενδυνάμωση των γυναικών η σχεδιαζόμενη παρέμβαση;

Η αρχή αυτή έχει άμεση σχέση **με όλες τις Φάσεις (1-7) της Θεωρίας της Αλλαγής** (βλέπε αναλυτικότερα Διάγραμμα Θεωρίας Αλλαγής, παρακάτω).

2.3. Το Διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών

Struktur des Kerns, Nucleons

Der Kern des Atoms besteht aus Protonen und Neutronen, die durch die starke Wechselwirkung zusammengehalten werden. Die Protonen sind positiv geladen, die Neutronen sind neutral. Die Masse des Nucleons ist etwa $1,67 \times 10^{-27}$ kg.

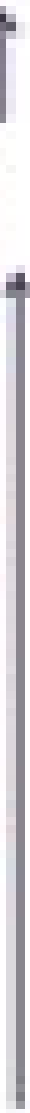
Proton
 Positiv geladen
 Masse: $1,6726 \times 10^{-27}$ kg
 Ladung: $+1,602 \times 10^{-19}$ C
 Spin: $1/2$
 Parität: $+$
 Isospin: $1/2$

Neutron
 Neutral
 Masse: $1,6749 \times 10^{-27}$ kg
 Ladung: 0
 Spin: $1/2$
 Parität: $+$
 Isospin: $1/2$

Quarks
 Bestandteile der Nucleonen
 Proton: uud
 Neutron: udd
 Masse: $2,5 \times 10^{-30}$ kg
 Ladung: $2/3$ oder $-1/3$
 Spin: $1/2$
 Parität: $+$
 Isospin: $1/2$

Leptonen
 Bestandteile der Materie
 Elektron: e^-
 Positron: e^+
 Masse: $9,1 \times 10^{-31}$ kg
 Ladung: $-1,602 \times 10^{-19}$ C
 Spin: $1/2$
 Parität: $-$
 Isospin: 0

Photonen
 Teilchen des Lichts
 Masse: 0
 Ladung: 0
 Spin: 1
 Parität: $-$
 Isospin: 0

ΦΑΣΗ 2: ΕΜΠΟΔΙΑ & ΦΡΑΓΜΟΙ

Απουσία πολιτικής βούλησης και πόρων σε όλα τα επίπεδα (δια)κυβέρνησης

Κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα (αξίες, πεποιθήσεις, συμπεριφορές και πρακτικές) ενισχύουν την πατριαρχία ανέχονται ή παραβλέπουν τη ΒεΓ&Κ και ενισχύουν την απεικονιστικότητα

Ανεπαρκείς υπηρεσίες (εκπαίδευσης, υγείας, δικαιοσύνης, ασφάλειας, κοινωνικής πρόνοιας) για την πρόληψη και προστασία και την αποτελεσματική ανταπόκριση

Η υπερφορτωμένη κοινωνία των πολιτών που δεν έχει επαρκείς πόρους, αναλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της πρόληψης και των προσπαθειών αντιμετώπισης του φαινομένου.

Η απουσία κοινωνικής, νομικής και οικονομικής αυτονομίας γυναικών και κοριτσιών αυξάνουν την ευαλωτότητα στη βία και μειώνουν τη δυνατότητά τους (agency) να αντιδράσουν.

ΦΑΣΗ 1: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η βία με βάση το φύλο κατά των γυναικών και των κοριτσιών (ΒεΓ&Κ) και η απειλή για αυτήν τη βία, ασκείται από άτομα, κοινότητες και θεσμούς με τρόπους τυπικούς και άτυπους και παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών, βάζει εμπόδια/ φραγμούς στις επιλογές και στην εμπρόθετη δράση τους (agency) και έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ικανότητα συμμετοχής τους, στην συμβολή και στα οφέλη που αποκομίζουν από την ανάπτυξη.

Πηγή: Moosa Zohra (2012) *A Theory of Change for Tackling Violence Against Women and Girls*. ActionAid UK, on behalf of the Gender and Development Network Working Group on Violence against Women and Girls. London, November 2012, σελ. 14-15.

2.3.1. Αξιοποιώντας το Διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής: δύο βήματα μπροστά και τουλάχιστον ένα βήμα πίσω

Όπως προαναφέρθηκε, το διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής είναι γραμμικό παρά το γεγονός ότι οι διαδικασίες της αλλαγής που σχετίζονται με την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών είναι πολυσύνθετες, με πολλαπλές κατευθύνσεις και εξαιρετικά εξειδικευμένες με βάση τα συγκεκριμένα συμφραζόμενα (κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά, κ.λπ.).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά σε κάθε στάδιο ή φάση (βλέπε παραπάνω), δίνοντας παραδείγματα σχετικών δεικτών.⁶¹ Θα πρέπει ωστόσο να έχουμε κατά νου ότι η διαδικασία ανάπτυξης δεικτών είναι και η ίδια σύνθετη και συναρτάται με το συγκεκριμένο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο και τα συγκεκριμένα συμφραζόμενα.

ΦΑΣΗ 1: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η βάση της Θεωρίας της Αλλαγής ξεκινάει με το πρόβλημα του ορισμού προκειμένου να προσδιορίσει εξαρχής ότι τόσο η πραγματικότητα (το βίωμα), όσο και απειλή της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών παραβιάζουν τα δικαιώματα των γυναικών, βάζουν εμπόδια/ φραγμούς στις επιλογές και στην εμπρόθετη δράση τους (*agency*) και έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ικανότητα συμμετοχής τους, στην συμβολή και στα οφέλη που αποκομίζουν από την ανάπτυξη.

Παράδειγμα δείκτη:

- ◆ Ποσοστό των γυναικών που έχουν βιώσει βία.
Ο δείκτης αυτός θα πρέπει να εξειδικεύεται με βάση τη μορφή βίας (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, οικονομική, κ.λπ.), την ένταση της βίας (μέτρια/ μεγάλη), τον θύτη (οικείος, συγγενής, άλλο γνωστό άτομο, άγνωστος, κρατική αρχή, κ.λπ.), τον πληθυσμό που πλήττεται (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, αναπηρία, σεξουαλικός προσανατολισμός, μετανάστρια, φορέας HIV, τάξη, εθνοτική καταγωγή, κ.λπ.) τη χρονικό διάστημα (πέρυσι, εφ'όρου ζωής), και τη διάρκεια (μια φορά, μερικές ή πολλές φορές).⁶²

Βάση της Θεωρίας της Αλλαγής είναι ο ορισμός του ΟΗΕ για τη βία κατά των γυναικών που αναγνωρίζει ότι «βία κατά των γυναικών/ κοριτσιών» είναι

⁶¹ Για μια πιο αναλυτική περιγραφή του τρόπου εφαρμογής της προσέγγισης βλέπε: DFID (2012) How to note Violence against Women and Girls, CHASE Guidance Note Series, Guidance Note 2: A Practical Guide on Community Programming on Violence against Women and Girls.

⁶² Με βάση τους δείκτες που προτείνονται από τον ΟΗΕ. Βλέπε αναλυτικότερα: UN Division for the Advancement of Women, UN Economic Commission for Europe and UN Statistical Division (2007) *Indicators to measure violence against women: Report of the Expert Group Meeting Organized by United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Europe, United Nations Statistical Division, 8 to 10 October 2007, Geneva, Switzerland*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/IndicatorsVAW/IndicatorsVAW_EGM_report.pdf.

οποιαδήποτε ενέργεια βίας εξαιτίας του φύλου - οποιαδήποτε μορφή βίας δηλαδή, υφίστανται οι γυναίκες και τα κορίτσια, επειδή είναι γυναίκες ή κορίτσια.⁶³

ΦΑΣΗ 2: ΕΜΠΟΔΙΑ & ΦΡΑΓΜΟΙ

Κατά τη φάση αυτή περιγράφονται πέντε (5) εμπόδια - κλειδιά που δημιουργούν φραγμούς και περιορίζουν την αποτελεσματικότητα της πρόληψης, της προστασίας και της αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

Παραδείγματα δεικτών:

- ◆ Υπηρεσίες για τη φιλοξενία και την υποστήριξη των θυμάτων.
Για παράδειγμα, ο αριθμός των ξενώνων (και θέσεων φιλοξενίας), ανά 10.000 κατοίκους ή το σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών υποστήριξης και συνηγορίας.⁶⁴
- ◆ Δράσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο του συστήματος δικαιοσύνης και υγείας.
Κατά πόσον δηλαδή ανταποκρίνονται οι υπηρεσίες στα πρότυπα και τις προδιαγραφές της Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών (CEDAW) για την έμφυλη βία κατά των γυναικών, το κατά πόσον μειώνεται ο αριθμός των υποθέσεων που εκδικάζονται, οι κατανομές προϋπολογισμών για την ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε γυναίκες και κορίτσια που έχουν υποστεί βία, κ.λπ.⁶⁵
- ◆ Ποσοστό των συνολικών πόρων που διατίθενται για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, σε εθνικό, περιφερειακό ή και τοπικό επίπεδο, καθώς και το ποσοστό σε διεθνές επίπεδο (ανά χώρα).⁶⁶

Τα εμπόδια που περιγράφονται στη Φάση 2 προέρχονται από στοιχεία και τεκμήρια που έχουν προκύψει από γυναικείες, φεμινιστικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Επίσης στο πλαίσιο της Φάσης 2 θα πρέπει να έχουμε κατά νου την καταλυτική σημασία της αρχής ότι η πολιτεία έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών. Η προστασία και υποστήριξη των θυμάτων και των γυναικών που κινδυνεύουν παραμένουν τομείς που υποχρηματοδοτούνται. Την ίδια στιγμή, αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο ότι η ανάγκη για μεγαλύτερες επενδύσεις στον τομέα πρόληψης και

⁶³ Διακήρυξη του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας Κατά των Γυναικών (1993) / UN General Assembly (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

⁶⁴ Βλέπε Walby, S. (2007) *Developing Indicators on Violence Against Women*, Lancaster: Lancaster University Department of Sociology.

⁶⁵ Βλέπε Walby, S. (2007), όπου παραπάνω.

⁶⁶ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε την εκστρατεία: Women Won't Wait campaign (2007) *Show Us the Money: Is violence against women on the HIV&AIDS funding agenda?*, London: ActionAid, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.womenwontwait.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=20&Itemid=72

αντιμετώπισης των βασικών αιτιών της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών είναι όχι μόνο επίκαιρη, αλλά και εξαιρετικά πιεστική.⁶⁷

ΦΑΣΗ 3: ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Περιγράφονται τέσσερις (4) τομείς παρεμβάσεων με παραδείγματα για τις αφετηρίες και τους στόχους που θα μπορούσαν να τεθούν σε κάθε τύπο παρέμβασης.

Παραδείγματα δεικτών:

- ◆ Ποσοστό γυναικών που έχουν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους.
- ◆ Αριθμός προγραμμάτων επιμόρφωσης ή κατάρτισης των εκπαιδευτικών που περιλαμβάνουν τη βία κατά των γυναικών και κοριτσιών στο εκπαιδευτικό υλικό/ πρόγραμμα.⁶⁸
- ◆ Ποσοστό γυναικών που γνωρίζει μια τοπική οργάνωση που παρέχει νομική υποστήριξη στις επιβιώσασες.⁶⁹
- ◆ Ποσοστό καταγεγραμμένων περιστατικών βίας κατά των γυναικών στα οποία παρασχέθηκαν υπηρεσίες υγείας εντός 72 ωρών στο πλαίσιο λειτουργίας εφημεριών νοσοκομείων ή τμημάτων αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών, ανθρωπιστικών κρίσεων, κ.λπ.⁷⁰

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που διευκολύνει και ενδυναμώνει, καθώς και στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων εμποδίων κατά την αντιμετώπιση της ΒκΓ & Κ. Δεν είναι εξαντλητικές με δεδομένο ότι ο αποτελεσματικός σχεδιασμός προγραμμάτων θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε μια σειρά εξειδικευμένους παράγοντες που έχουν στενή συνάφεια με τα εκάστοτε συμφραζόμενα. Για παράδειγμα, σε κάποιες περιπτώσεις η οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών συνιστά παράγοντα - κλειδί, διότι η οικονομική ανεξαρτησία μπορεί να συμβάλλει στην πρόληψη και καταγγελία της βίας, στην αναζήτηση βοήθειας ή και στην έξοδο από την κακοποιητική σχέση.⁷¹ Από την άλλη, υπάρχουν τεκμήρια ότι η αύξηση της οικονομικής ανεξαρτησίας των γυναικών μπορεί σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να οδηγήσει σε κλιμάκωση της βίας, τουλάχιστον σε βραχυπρόθεσμη βάση.⁷² Σε όλες

⁶⁷ Heise, L. (2011) *What Works to Prevent Partner Violence? An Evidence Overview*, London: DFID.

⁶⁸ Βλέπε Bloom, S. S. (2008) *Violence against Women and Girls. A Compendium of Monitoring and Evaluation Indicators*, Chapel Hill, NC: Carolina Population Center, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.cpc.unc.edu/measure/publications/pdf/ms-08-30.pdf>

⁶⁹ Βλέπε Bloom, S. S. (2008), όπου παραπάνω.

⁷⁰ Βλέπε: International Rescue Committee (2012) *Violence against Women and Girls in Emergencies, Complex Humanitarian Crises & Fragile Settings: Technical Guidance Note for DFID*.

⁷¹ Βλέπε: 1) Amnesty International (2010) *'I can't afford justice': Violence against women in Uganda continues unchecked and unpunished*, London: Amnesty International Publications, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_20290.pdf 2) UNIFEM (2010) *Investing in Gender Equality: Ending Violence against Women and Girls*, New York: UNIFEM, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/genderequality_vaw_leaflet_en_web.pdf

⁷² Βλέπε: 1) Bradshaw, S. and Quiroz Viquez, A. (2008) 'Women Beneficiaries or Women Bearing the Cost: A Gendered Analysis of the Red de Proteccion Social in Nicaragua', *Development and Change*, 39(5): 23-44. 2) Molyneux, M. (2008) 'Conditional Cash Transfers: A 'Pathway to Women's Empowerment'?' *Pathways Working Paper 5*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

τις περιπτώσεις όμως και ανεξάρτητα από το είδος της παρέμβασης που αποφασίζεται, θα πρέπει να πραγματοποιείται εκτίμηση του κινδύνου που μπορεί να προκύψει για τις γυναίκες και τα κορίτσια και να εφαρμοστούν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτραπεί ή να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος. Κατά τη Φάση 3 ιδιαίτερη σημασία έχει η αρχή για την οπισθοδρόμηση ή υπαναχώρηση, η οποία είναι αναπόφευκτη, αλλά διαχειρίσιμη.

Τα βέλη διπλής κατεύθυνσης, δηλώνουν την αιτιώδη σχέση μεταξύ των παρεμβάσεων, η οποία ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις εφόσον κάθε διακριτή παρέμβαση μπορεί να επηρεάσει οποιαδήποτε άλλη. Για παράδειγμα, οι παρεμβάσεις για την ενδυνάμωση των γυναικών, μπορούν να ενισχύσουν και να επηρεάσουν τις παρεμβάσεις για την αλλαγή των κοινωνικών προτύπων, τις παρεμβάσεις για την οικοδόμηση πολιτικής βούλησης, τη νομοθετική και θεσμική ικανότητα πρόληψης και αντιμετώπισης, καθώς και τις παρεμβάσεις για την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών υποστήριξης.⁷³

Οι παρεμβάσεις οδηγούν σε έξι (6) εκροές⁷⁴, συνέπειες, ενώ κάθε παρέμβαση μπορεί αυτή καθαυτή να επηρεάσει μία από τις έξι εκροές που περιγράφονται στη Φάση 4.

ΦΑΣΗ 4: ΕΚΡΟΕΣ & ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Κάθε μία από τις έξι (6) εκροές στη Θεωρία της Αλλαγής επηρεάζεται σε κάποιον βαθμό από τις τέσσερις παρεμβάσεις που προαναφέρονται κατά τη Φάση 3.

Παραδείγματα δεικτών:

- ◆ Ποσοστό ατόμων, κατά φύλο, που δηλώνουν ότι η σωματική βία είναι αποδεκτός τρόπος "πειθάρχησης ή τιμωρίας" των συντρόφων τους από τους άνδρες.⁷⁵
- ◆ Ποσοστό ατόμων, κατά φύλο, που θα βοηθούσαν μια γυναίκα που έχει κακοποιηθεί από το σύντροφό της.⁷⁶

<http://www.pathwaysofempowerment.org/PathwaysWP5-website.pdf>. 3) Kabeer, N. (2005) 'Is Microfinance a 'Magic Bullet' for Women's Empowerment? Analysis of Findings from South Asia', *Economic and Political Weekly*, 29 October 29 2005, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

http://www.eledu.net/rrcusrn_data/Is%20Microfinance%20a%20%60Magic%20Bullet%60%20for%20Women%60s%20Empowerment.pdf

⁷³ Για μια πιο εκτενή περιγραφή της ολοκληρωμένης προσέγγισης, στην οποία αναλύεται η διασύνδεση της πρόληψης και των υπηρεσιών ανταπόκρισης και υποστήριξης βλέπε: International Rescue Committee (2012) *Violence against Women and Girls in Emergencies, Complex Humanitarian Crises & Fragile Settings: Technical Guidance Note for DFID*.

⁷⁴ Οι εκροές αφορούν την υλοποίηση ενός έργου και το επιχειρησιακό του σκέλος (δηλαδή τι έχουμε σχεδιάσει να κάνουμε). Σε κάποιες περιπτώσεις ταυτίζονται με τα παραδοτέα ή τα προϊόντα ενός έργου (π.χ. ιστοσελίδα, πρόγραμμα κατάρτισης), σε άλλες με αυτήν καθαυτή την διαδικασία υλοποίησης (π.χ. φάκελοι συμμετεχόντων, διαδικασίες επιλογής, εκπαιδευτικό υλικό που αξιοποιήθηκε, κ.λπ.). Στο παρόν εργαλείο δεν είναι δυνατόν να δοθούν αναλυτικά παραδείγματα εκροών, με δεδομένο ότι οι φάσεις που περιγράφονται στο διάγραμμα της Θεωρίας της Αλλαγής περιλαμβάνουν κυρίως κατευθύνσεις για δράσεις και μάλιστα σε αδρές γραμμές. Για να καταληχθούν οι όποιες αναμενόμενες εκροές απαιτείται πιο εξειδικευμένος και λεπτομερής σχεδιασμός των δράσεων ή παρεμβάσεων που θα υλοποιηθούν για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.

⁷⁵ Βλέπε Bloom, S. S. (2008), όπου παραπάνω.

⁷⁶ Βλέπε Bloom, S. S. (2008), όπου παραπάνω.

- ◆ Ποσοστό γυναικών που επιβιώνουν, που καταγγέλλουν το περιστατικό βίας και σε ποιον το καταγγέλλουν.⁷⁷

Τα βέλη διπλής κατεύθυνσης, δηλώνουν την αιτιώδη σχέση μεταξύ των εκροών, η οποία ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις εφόσον κάθε διακριτή εκροή μπορεί να επηρεάσει οποιαδήποτε άλλη. Το "κουτί" στον κορυφή της Φάσης 4 επικεντρώνεται στην κοινωνική αλλαγή που είναι αναγκαία για να παραχθούν οι αναμενόμενες εκροές και στη συνέχεια τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Κάθε εκροή ενισχύεται και επηρεάζεται από αυτήν την κοινωνική αλλαγή, ενώ οι εκροές δεν μπορούν να οδηγήσουν στα προσδοκώμενα αποτελέσματα αν δεν επιτευχθεί ή δεν προκύψει αυτή η κοινωνική αλλαγή (ως εκροή ή συνέπεια).

Η σημασία της κοινωνικής αλλαγής για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών και την αποτελεσματική της αντιμετώπιση, συζητείται αναλυτικά στο πλαίσιο της σχετικής αρχής (υποενότητα 2.1.4. Η κοινωνική αλλαγή κάνει τη διαφορά). Άμεσα συνδεδεμένη με την σημασία της κοινωνικής αλλαγής είναι και ο ουσιαστικός ρόλος που διαδραματίζουν οι οργανώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων των γυναικών - και στο επίπεδο των εκροών μιας παρέμβασης - και της ανάγκης για την ενίσχυσή τους από την πολιτεία. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η αλλαγή πολιτικής θα έχει θετικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των γυναικών και των κοριτσιών, είναι αναγκαία η συμβολή των κοινωνικών κινήματων και ιδιαιτέρως των γυναικείων και φεμινιστικών κινήματων.⁷⁸

ΦΑΣΗ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η βασική εκροή ή ορθότερα συνέπεια της κοινωνικής αλλαγής (βλέπε "κουτί" στον κορυφή της Φάσης 4) ενισχύεται και επηρεάζεται από κάθε μία από τις πέντε εκροές οι οποίες οδηγούν στα πέντε αποτελέσματα που αποτυπώνονται κατά τη Φάση 5 του Διαγράμματος της Θεωρίας της Αλλαγής.

Παραδείγματα δεικτών:

- ◆ Αριθμός παρόχων υπηρεσιών ή και στελεχών τους που έχουν καταρτιστεί προκειμένου να αναγνωρίζουν, να παραπέμπουν και να φροντίζουν τις επιβιώσασες.⁷⁹
- ◆ Ποσοστό περιστατικών βίας κατά των γυναικών που έχουν εκδικαστεί και έχουν οδηγήσει σε καταδικαστική απόφαση.
- ◆ Ποσοστό ανδρών και αγοριών που συμφωνούν ότι η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών δεν είναι ποτέ αποδεκτή.
- ◆ Ποσοστό γυναικών ηλικίας 18 έως 24 ετών που παντρεύτηκαν πριν την ηλικία των 18 ετών.

⁷⁷ Σύμφωνα με: Hossain, N. (2011) *Security and the pathways of women's empowerment: Findings from a thematic synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.pathwaysofempowerment.org/Security_Draft_Paper.pdf

⁷⁸ Για μια αναλυτική θεώρηση του θέματος βλέπε: Batliwala, S. (2008) *Changing Their World: Concepts and Practices of Women's Movements*, Toronto: AWID, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.awid.org/About-AWID/AWID-News/Changing-Their-World>

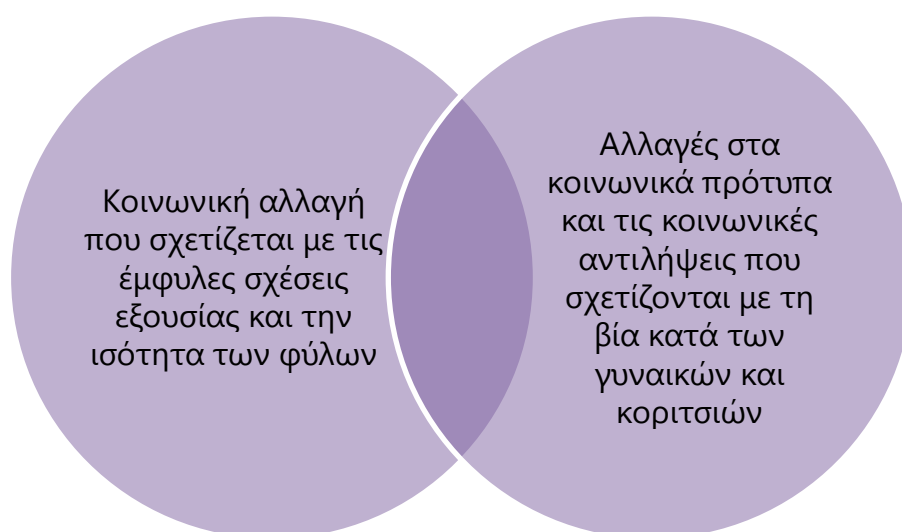
⁷⁹ Βλέπε Bloom, S. S. (2008), όπου παραπάνω.

Το πρώτο αποτέλεσμα - κυβέρνηση και πάροχοι υπηρεσιών λογοδοτούν στις γυναίκες/ στα κορίτσια για την πρόληψη, προστασία & ανταπόκριση - ενισχύει και επηρεάζει κάθε ένα από τα άλλα αποτελέσματα, πράγμα το οποίο συνδέεται με την (2η) αρχή ότι η πολιτεία έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών.

Το δεύτερο και το τρίτο αποτέλεσμα - οι επιβιώσασες έχουν ασφαλή και επαρκή πρόσβαση σε κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης και γυναίκες και κορίτσια έχουν ασφαλή πρόσβαση στη δικαιοσύνη, σε όλα τα επίπεδα - ενισχύουν και επηρεάζουν το ένα το άλλο. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη περιλαμβάνει και τις τυπικές και τις άτυπες οδούς, συμπεριλαμβανομένων των εθιμοτυπικών και θρησκευτικών νόμων και κανόνων που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των γυναικών και καταπολεμούν την ατιμωρησία, παρέχοντας για παράδειγμα αποζημιώσεις.⁸⁰

Τα δύο μεγαλύτερα "κουτιά" στην κορυφή της Φάσης 5 επικεντρώνονται στην κοινωνική αλλαγή που είναι αναγκαία προκειμένου τα αποτελέσματα να έχουν επιπτώσεις. Τα δύο αυτά αποτελέσματα είναι αλληλένδετα και το ένα ενισχύει και υποστηρίζει το άλλο (βλέπε και Σχήμα 2 στη συνέχεια) και ταυτοχρόνως ενισχύονται και επηρεάζονται από το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο αποτέλεσμα που προηγούνται.

ΣΧΗΜΑ 2. Αποτελέσματα της κοινωνικής αλλαγής

⁸⁰ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις αποζημιώσεις σχετικά με τη βία κατά των γυναικών βλέπε: Manjoo, R. (2010) *Promotion and Protection of all Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, including the Right to Development: Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.22_AEV.pdf

Επίσης, κάθε ένα από τα πρώτα, δεύτερα και τρίτα αποτελέσματα με τη σειρά τους ενισχύονται και επηρεάζονται από τα δύο αυτά αποτελέσματα σε επίπεδο κοινωνικής αλλαγής. Κανένα από τα επιμέρους αποτελέσματα δεν μπορεί να επιφέρει τις προσδοκώμενες επιπτώσεις, αν προηγουμένως δεν έχουν επιτευχθεί οι κοινωνικές αλλαγές που περιγράφονται στα δύο κεντρικά αποτελέσματα του Διαγράμματος. Η σημασία της (4ης) αρχής της κοινωνικής αλλαγής περιγράφεται αναλυτικά πιο πάνω.

ΦΑΣΗ 6: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ & ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Τα αποτελέσματα της κοινωνικής αλλαγής ενισχύονται και επηρεάζονται από κάθε ένα από τα τρία αποτελέσματα οδηγώντας στη μείωση της βίας κατά των γυναικών και στην απελευθέρωση των γυναικών από όλες τις μορφές βίας με βάση το φύλο καθώς και από την απειλή για έμφυλη βία.

Παράδειγμα δείκτη:

- ◆ Ποσοστό γυναικών που έχουν βιώσει βία.
Ο δείκτης αυτός θα πρέπει να εξειδικεύεται με βάση τη μορφή βίας (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, οικονομική, κ.λπ.), την ένταση της βίας (μέτρια/ μεγάλη), τον θύτη (οικείος, συγγενής, άλλο γνωστό άτομο, άγνωστος, κρατική αρχή, κ.λπ.), τον πληθυσμό που πλήττεται (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, αναπηρία, σεξουαλικός προσανατολισμός, αν είναι μετανάστρια, φορέας HIV, τάξη, εθνοτική καταγωγή, κ.λπ.) τη χρονικό διάστημα (πέρυσι, εφ' όρου ζωής), και τη διάρκεια (μια φορά, μερικές ή πολλές φορές).⁸¹

Η πρόληψη της βίας κατά των γυναικών βρίσκεται στο επίκεντρο των (αναμενόμενων) επιπτώσεων έτσι ώστε να εξαλειφθεί ακόμα και η απειλή ή ο φόβος για βία κατά των γυναικών. Η διάσταση αυτή ξεπερνά την ανάγκη να νοιώσουν "ασφαλείς" οι γυναίκες και τα κορίτσια, που σε τελευταία ανάλυση μπορεί να είναι αντανάκλαση πιο αποτελεσματικών προσπαθειών προστασίας, αλλά εντέλει δεν αντιμετωπίζει τη απειλή για βία με στόχο την πλήρη εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών.

ΦΑΣΗ 7: ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Παρά το γεγονός ότι οι επιπτώσεις της Θεωρίας της Αλλαγής είναι καθαυτές πολύτιμες, θα πρέπει να αναδειχτούν δύο επιπλέον μακροπρόθεσμες συνέπειες που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της απελευθέρωσης των γυναικών και των κοριτσιών από όλες τις μορφές έμφυλης βίας και από την απειλή για βία.

---

⁸¹ Με βάση τους δείκτες που προτείνονται από τον ΟΗΕ. Βλέπε αναλυτικότερα: UN Division for the Advancement of Women, UN Economic Commission for Europe and UN Statistical Division (2007) *Indicators to measure violence against women: Report of the Expert Group Meeting Organized by United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Europe, United Nations Statistical Division, 8 to 10 October 2007, Geneva, Switzerland*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/IndicatorsVAW/IndicatorsVAW_EGM_report.pdf.

Παραδείγματα δεικτών:

- ◆ Ποσοστό θέσεων που καταλαμβάνονται από τις γυναίκες στο εθνικό κοινοβούλιο.⁸²
- ◆ Ποσοστό κοριτσιών που ολοκληρώνει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.⁸³

Το κλειδί για τις μακροπρόθεσμες αυτές επιπτώσεις είναι η συμμετοχή των γυναικών και των κοριτσιών στην κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική και πολιτική ζωή. Για παράδειγμα, όταν οι γυναίκες είναι ελεύθερες από τη βία, μπορούν να συμμετάσχουν πιο ενεργητικά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα, χωρίς φόβο για την ασφάλειά τους και μπορούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση των κοινωνικών, περιβαλλοντικών ή και αναπτυξιακών στόχων για την περιοχή ή τη χώρα τους.⁸⁴

3. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

3.1. Γενικά στοιχεία για την αξιοποίηση των θεωριών αλλαγής

Η θεωρία της αλλαγής περιγράφει με ποιον τρόπο θα προκύψει η αλλαγή που προωθεί μια εκστρατεία. Τι θα πρέπει να κάνει το κοινό για την αλλαγή που επιδιώκεται; Ποιες είναι οι υποθέσεις και οι αρχές που διέπουν την εκστρατεία προκειμένου να επιτύχει τους μακροπρόθεσμους στόχους που επιδιώκει; Η θεωρία της αλλαγής συμβάλλει στον καθορισμό των πιο αποφασιστικών τρόπων επηρεασμού των κοινών, των ομάδων στόχων στις οποίες απευθύνεται η εκστρατεία. Στοιχείο - κλειδί για να προκύψει κοινή αντίληψη στο πλαίσιο μιας εκστρατείας είναι η συμφωνία των εταίρων ή μελών της συμμαχίας, σχετικά με τη θεωρία αλλαγής. Η διαδικασία αυτή συμβάλλει αφενός στη διαμόρφωση στόχων, στρατηγικών και αποτελεσμάτων, και αφετέρου στην ένταξή τους σε μια συνεκτική προσέγγιση που θα επιτρέψει τη συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας ή της συμμαχίας.⁸⁵

Η θεωρία της αλλαγής θα πρέπει να βασίζεται σε σχετικά ερευνητικά ευρήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εκστρατείες που στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφορών, ολόένα και περισσότερο βασίζονται σε τεκμηριωμένες επιστημονικές θεωρίες για την αλλαγή της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Επίσης η θεωρία της αλλαγής θα πρέπει να περιγράφεται με απλές προτάσεις ή να

⁸² Σύμφωνα με τον ΟΗΕ. Βλέπε: UN (2008) *Official list of Millennium Development Goals Indicators*, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>

⁸³ Βλέπε και: World Bank (2012) *Indicators*, Διαθέσιμο στη ιστοσελίδα:

<http://data.worldbank.org/indicator>

⁸⁴ Βλέπε σχετικά: 1) ActionAid (2010) *Destined to Fail? How violence against women is undoing development*, London: ActionAid, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

http://www.actionaid.org.uk/doc_lib/destined_to_fail.pdf ; 2) World Health Organisation (2005) *Addressing violence against women and achieving the Millennium Development Goals*, Geneva: World Health Organisation, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://www.who.int/gender/documents/MDGs&VAWSept05.pdf>

⁸⁵ Klugman Barbara (2009) *Less is More– Thoughts on Evaluating Social Justice Advocacy*. Ford Foundation

οπτικοποιείται μέσω ενός διαγράμματος και να συζητείται με όσους και όσες συμμετέχουν στο σχεδιασμό της εκστρατείας προκειμένου να προσδιοριστούν όψεις που χρειάζονται μεγαλύτερη επίσκεψη και σαφήνεια.

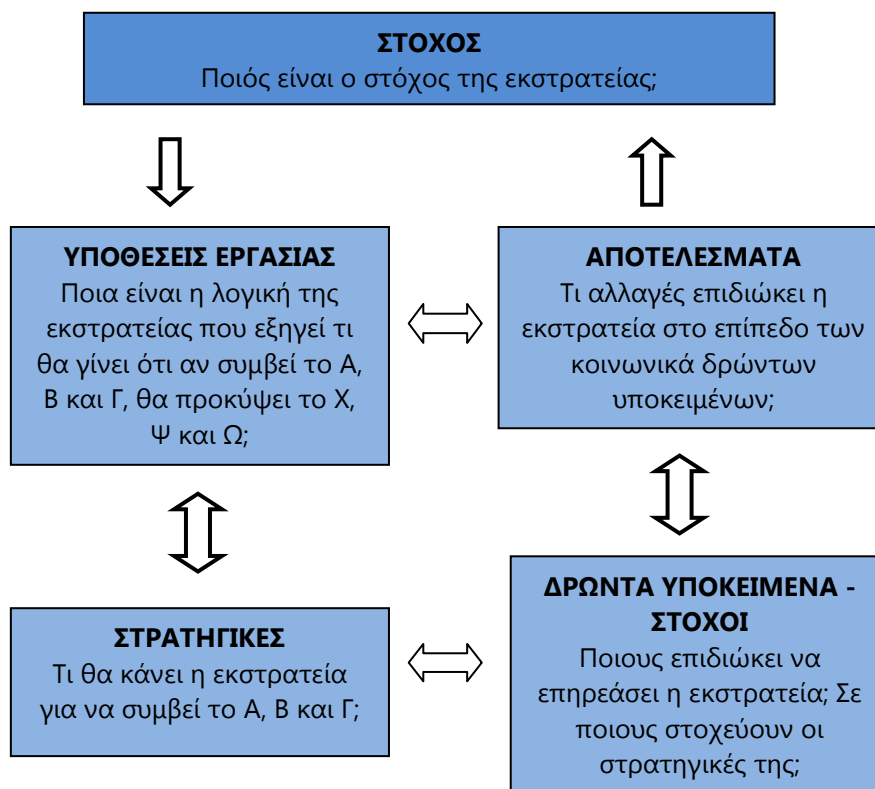
Ο μετασχηματισμός και η καινοτομία που απαιτείται για να αλλάξουν οι σχέσεις εξουσίας που είναι η βασική αιτία της βίας με βάση το φύλο, απαιτούν την μετακίνηση σε πιο σύνθετα συμφραζόμενα όπου μια εκστρατεία κατά της βίας κατά των γυναικών μόνο εν μέρει μπορεί να προβλέψει ποια θα είναι τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων που σχεδιάζονται. Γι' αυτό και δεν είναι δυνατόν να παρουσιαστεί ένα αξιόπιστο πλάνο που περιγράφει τις σχέσεις αίτιου και αιτιατού που αφορούν τις δραστηριότητες, τις εκροές και τα αποτελέσματα. Επίσης, ενώ είναι δυνατόν να είναι σχετικά σαφείς οι προκλήσεις και τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται - αν και όχι πάντα - συνήθως υπάρχουν διαφωνίες για τον τρόπο χειρισμού τους. Ακόμα και όταν δίνεται μια συγκεκριμένη λύση σε ένα δεδομένο πρόβλημα, κάθε επιμέρους κατάσταση είναι τόσο δυναμική που σπανίως η λύση μπορεί να αξιοποιηθεί σε άλλα συμφραζόμενα. Με άλλα λόγια, σε τόσο σύνθετες περιπτώσεις, οι τυπικές μεθοδολογίες, τα μοντέλα και λογικά πλαίσια για διαχείριση με βάση τα αποτελέσματα, σπανίως είναι χρήσιμα. Υποθέτουν ότι μπορεί κανείς να προβλέψει αίτια και αιτιατά στο πλαίσιο μιας λογικής σειράς: δεδομένα/ εισροές -- δραστηριότητες -- εκροές -- αποτελέσματα -- επιδράσεις, όταν οι σχέσεις αυτές είναι εντελώς απρόβλεπτες. Όπως έχει σημειωθεί και σε σχετική έκθεση του ΟΗΕ "Ένα εγγενές εμπόδιο της διαχείρισης με βάση τα αποτελέσματα είναι ότι η φορμαλιστική προσέγγιση στην κωδικοποίηση του τρόπου επίτευξης των αποτελεσμάτων μπορεί να καταστείλει την καινοτομία και την ευελιξία που απαιτείται για την επίτευξη αυτών των αποτελεσμάτων."⁸⁶

Ο τρόπος για να διαχειριστεί κανείς τα αποτελέσματα μιας εκστρατείας ευαισθητοποίησης **είναι να αξιοποιήσει μια θεωρία αλλαγής**, η οποία περιγράφει μια ευρύτερη άποψη της επιδιωκόμενης αλλαγής και μια διαδικασία σχεδιασμένης κοινωνικής αλλαγής, ξεκινώντας από τις υποθέσεις και τις αρχές που διέπουν το σχεδιασμό της εκστρατείας και φθάνουν μέχρι τους μακροπρόθεσμους στόχους της. Η θεωρία της αλλαγής προσδιορίζει υποθέσεις εργασίας, στρατηγικές, συμμετέχοντες/ συμμετέχουσες και αποτελέσματα που αναμένεται να αλληλεπιδράσουν και να ενισχύσουν το ένα το άλλο κατά τη διάρκεια της εκστρατείας. Δηλαδή, μια θεωρία αλλαγής μπορεί να αξιοποιηθεί ως στρατηγικό σχέδιο για μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης κατά της έμφυλης βίας. Στο Σχήμα 3. που ακολουθεί αποτυπώνονται όσα προαναφέρονται.

---

⁸⁶ UN Office of Internal Oversight Services, UN A/63/268, 22 September 2008. *Review of results-based management at the United Nations.*

ΣΧΗΜΑ 3. Χαρτογραφώντας την αλλαγή που επιδιώκεται⁸⁷

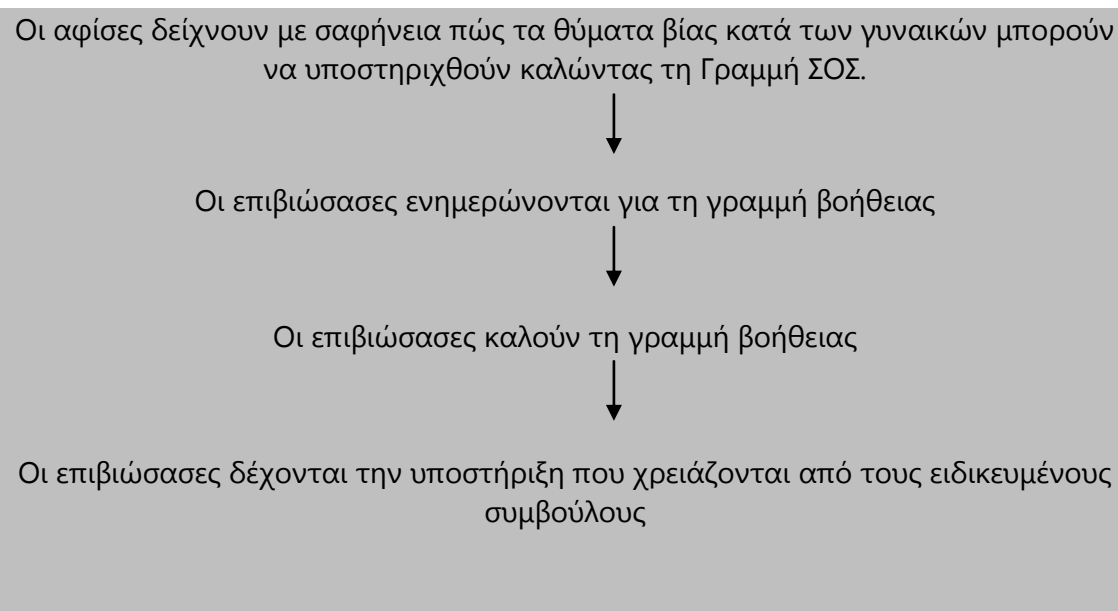
Με βάση τους στόχους και τα συμφοραζόμενα της εκστρατείας, η θεωρία της αλλαγής που αξιοποιείται μπορεί να είναι απλή ή πιο σύνθετη. Για παράδειγμα, οι δύο βασικοί τύποι εκστρατειών για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών - οι εκστρατείες συνηγορίας και οι εκστρατείες για την αλλαγή συμπεριφοράς - αντανακλούν δύο γενικές θεωρίες αλλαγής. **Οι εκστρατείες συνηγορίας**, οι οποίες γενικά είναι προσανατολισμένες στη θεσμική και πολιτική αλλαγή, στηρίζονται στην ιδέα ότι απαιτούνται πιο αποτελεσματικοί μηχανισμοί και θεσμοί σε μια κοινωνία, όπως για παράδειγμα νόμοι, πρωτόκολλα, πολιτικές, υποδομές, κ.λπ., προκειμένου να εξαιρεθεί η βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Από την άλλη, **οι εκστρατείες για την αλλαγή συμπεριφοράς** θέτουν στο επίκεντρο τις ατομικές σκέψεις, τα συναισθήματα και τις αποφάσεις, καθώς και τα κοινωνικά πρότυπα και τις πρακτικές που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Στο πλαίσιο αυτών των δύο κατηγοριών, κάθε εκστρατεία, έμμεσα ή άμεσα αξιοποιεί τη δική της θεωρία αλλαγής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο προκύπτει η επιδιωκόμενη πολιτική ή θεσμική αλλαγή δεν είναι πάντα σαφής. Στη σημερινή εποχή αναγνωρίζεται ευρέως ότι η αλλαγή συντελείται στο πλαίσιο μιας πολυσύνθετης και πολυεπίπεδης δυναμικής, που μόνο εν μέρει μπορεί να προβλεφθεί διότι υπόκειται σε πολλαπλές μορφές αιτιότητας. Γι' αυτό και τα

⁸⁷ Βλέπε Grant Craft Guide: Mapping Change. Foundation Center and European Foundation Center, 2006. <http://www.grantcraft.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&pageId=1542>

μοντέλα που χρησιμοποιούνται στις θεωρίες αλλαγής της συμπεριφοράς και στις θεωρίες επικοινωνίας, μπορεί να συνδέονται και με τις εκστρατείες συνηγορίας.⁸⁸

3.2. Θεωρίες αλλαγής της συμπεριφοράς

Οι εκστρατείες που στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφοράς τείνουν να απαιτούν πιο σύνθετες θεωρίες αλλαγής με δεδομένο ότι οι στάσεις και οι συμπεριφορές των ανθρώπων επηρεάζονται από πολλούς και περίπλοκους παράγοντες που δεν μπορούν να υπαχθούν σε απλούς κανόνες ή γραμμικές αλυσίδες αίτιου - αποτελέσματος. Για παράδειγμα, μια εκστρατεία μπορεί να επιδιώκει να καθοδηγήσει το κοινό προς μια πιο στενά προσδιορισμένη δράση, όπως για παράδειγμα την κλήση μια τηλεφωνικής γραμμής ΣΟΣ για να ζητήσει κανείς βοήθεια, που μπορεί να σημαίνει ότι μια σχετικά απλή θεωρία αλλαγής είναι αρκετή:

Για να διασφαλιστεί ωστόσο ότι οι επιβιώσασες πράγματι θα χρησιμοποιήσουν τον αριθμό που διαφημίζεται, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μια σειρά παράγοντες που τις ενθαρρύνουν ή τις αποθαρρύνουν από το να καλέσουν τη γραμμή βοήθειας. Για παράδειγμα, σε περιοχές ή και χώρες όπου η ενδοοικογενειακή βία θεωρείται συνηθισμένο μέρος της έγγαμης ζωής, οι γυναίκες μπορεί να νοιώθουν ότι θα επικριθούν αν καλέσουν τη γραμμή βοήθειας. Στην περίπτωση αυτή η θεωρία της αλλαγής θα πρέπει να προσδιορίσει με ποιον τρόπο θα γίνει σαφές στις γυναίκες που υφίστανται ενδοοικογενειακή βία ότι η κλήση της γραμμής είναι θεμιτή, νόμιμη και ευπρόσδεκτη και επιπλέον μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στη βελτίωση της κατάστασής τους.

⁸⁸ Klugman Barbara (2009) *Less is More– Thoughts on Evaluating Social Justice Advocacy*. Ford Foundation.

Αν και η θεωρία της αλλαγής δεν μπορεί να εκφραστεί με λίγες μόνο λέξεις, παρά τούτα μπορεί να είναι αποτελεσματική. Παραδείγματα ή χάρτες που οπτικοποιούν την προσέγγιση, όπως για παράδειγμα είναι ο χάρτης της εκστρατείας Raising Voices (βλέπε στην συνέχεια), συμβάλλουν στον καθορισμό των βασικών διαστάσεων και κινητήριων δυνάμεων της αλλαγής. Για το λόγο αυτό συστήνεται η αξιοποίηση υφιστάμενων θεωριών (π.χ. της κοινωνικής ψυχολογίας, της θεωρίας της επικοινωνίας, κ.λπ.), προκειμένου να προσδιοριστεί η κατάλληλη θεωρία αλλαγής για τις εκστρατείες που στοχεύουν στην αλλαγή συμπεριφοράς.

Όπως προαναφέρθηκε, οι εκστρατείες που στοχεύουν στην κινητοποίηση της μάθησης και των διαδικασιών ανάπτυξης της προσωπικότητας για το κοινό τους, απαιτούν θεωρίες αλλαγής που λαμβάνουν υπόψη την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης σκέψης και συμπεριφοράς. Πολλά υποσχόμενα παραδείγματα από την άποψη αυτή είναι η εκστρατεία **"Raising Voices"** στην Ουγκάντα και η εκστρατεία **"We Can"** στη Νότια Ασία.

Πιο συγκεκριμένα, στο **μοντέλο των σταδίων αλλαγής του "Raising Voices"**, τα μέλη της κοινότητας σε εξατομικευμένο επίπεδο (ως άτομα) καθοδηγούνται μέσω μιας μαθησιακής διαδικασίας που ξεκινάει με μια κριτική εξέταση των ατομικών στάσεων και συμπεριφορών σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και την ισότητα των φύλων, και οδηγεί σε απτή, ατομική και συλλογική δράση για την αλλαγή. Παράλληλα η επιδιωκόμενη αλλαγή υποστηρίζεται από μεγάλης κλίμακας επικοινωνιακά μέσα - π.χ. μέσω εθνικών ΜΜΕ δημιουργείται υποστηρικτικό πλαίσιο για την αλλαγή. Το "Raising Voices" έχει οπτικοποιήσει τη θεωρία της αλλαγής στο σχήμα που αποτυπώνεται παρακάτω (βλέπε Σχήμα 4.), μεταξύ των άλλων και επειδή θα ήταν δύσκολο να απεικονιστούν οι σύνθετες διαδικασίες που συμβαίνουν σε πολλαπλά επίπεδα με ένα γραμμικό τρόπο.

Το **μοντέλο της εκστρατείας "We Can"**, που εγκαινιάστηκε από την Oxfam⁸⁹ το 2004, περιλαμβάνει τα εξής επίπεδα δράσης: α) μέσω της εκστρατείας έχει δημιουργηθεί μια συμμαχία στην οποία συμμετέχουν περισσότερες από 2.400 οργανώσεις από έξι (6) χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας (Μπαγκλαντές, Σρι Λάνκα, Ινδία, Νεπάλ, Πακιστάν και Αφγανιστάν). β) Σκοπός της εκστρατείας και των οργανώσεων που συμμετέχουν είναι να προσελκύσουν και να επιστρατεύσουν άτομα που θα γίνουν εθελοντές- δημιουργοί της αλλαγής (*change makers*). γ) Οι εθελοντές δεσμεύονται ότι θα απέχουν από τη βία στη ζωή τους και δ) ότι θα προωθήσουν και θα διαδώσουν το μήνυμα της εκστρατείας ("Οι γυναίκες δεν έχουν λιγότερη αξία από τους άνδρες. Η βία κατά των γυναικών δεν είναι αποδεκτή.") σε συνεργασία με άλλα δέκα (10) τουλάχιστον άτομα, πυροδοτώντας με αυτόν τον τρόπο μια αλυσιδωτή αντίδραση στην αλλαγή της στάσης για τη βία κατά των γυναικών σε επίπεδο χώρας.

Στο Σχήμα 4. που ακολουθεί αποτυπώνεται η προσέγγιση της εκστρατείας "Raising Voices" και το μοντέλο των σταδίων αλλαγής. Βλέπε αναλυτικότερα και σχετική ιστοσελίδα: <http://raisingvoices.org/>.

---

⁸⁹ Η Oxfam είναι μια διεθνής συνομοσπονδία 17 οργανώσεων από 90 και πλέον χώρες, οι οποίες έχουν δικτυωθεί και συνεργάζονται στο πλαίσιο ενός παγκόσμιου κινήματος αλλαγής και οικοδόμησης ενός κόσμου χωρίς αδικία και φτώχεια. <http://www.oxfam.org/en>

3.3. Εκστρατείες που βασίζουν την προσέγγισή τους στις θεωρίες αλλαγής της συμπεριφοράς

Στη συνέχεια παρουσιάζονται παραδείγματα εκστρατειών που στηρίζουν την προσέγγισή τους σε θεωρίες αλλαγής.

A. Δείχνοντας ότι η βία κατά των γυναικών είναι έγκλημα και θα πρέπει να σταματήσει

Αυτός ο τύπος εκστρατείας στηρίζεται στη θεωρία της αιτιολογημένης δράσης. Στόχος της είναι να επηρεάσει συμπεριφορές, καθιστώντας γνωστό στους θύτες, στις επιβιώσασες και στους μάρτυρες ότι η βία κατά των γυναικών δεν είναι αποδεκτή και προσκαλώντας το κοινό να τοποθετηθεί κατά της βίας, να ζητήσει βοήθεια και να την καταγγείλει.

Παράδειγμα

Η εκστρατεία Zero Tolerance (Μηδενική Ανοχή)⁹⁰ που ξεκίνησε το 1992 από το Συμβούλιο του Εδιμβούργου στο Ενωμένο Βασίλειο με στόχο να ευαισθητοποιήσει για τις μορφές, τις επιπτώσεις και την έκταση της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών. Επιμέρους στόχοι της εκστρατείας ήταν: να αποδομήσει αντιλήψεις και μύθους για τη βία κατά των γυναικών, να δείξει ότι οι πράξεις βίας είναι ποινικά κολάσιμες πράξεις που επισύρουν ποινικές κυρώσεις, να πληροφορήσει τα θύματα για τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες υποστήριξης και να αναδείξει την ανάγκη για αποτελεσματική νομοθεσία. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε τρία γυμνάσια έδειξε ότι οι έφηβοι και έφηβες ηλικίας 12 έως 19 ετών επιδεικνύουν υψηλά επίπεδα ανοχής απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία, ενώ η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσαν πως είναι πιθανό και οι ίδιοι να χρησιμοποιήσουν βία στις σχέσεις τους.

Η εκστρατεία Zero Tolerance ανέπτυξε μια στρατηγική αρχή που και σήμερα χρησιμοποιείται ευρέως: τα τρία Π που καθορίζουν τους τομείς - κλειδιά για τις παρεμβάσεις που στοχεύουν στην εξάλειψη της βίας: **Πρόληψη** (των εγκλημάτων βίας κατά των γυναικών) - **Παροχή** (ποιοτικών υπηρεσιών υποστήριξης) και **Προστασία** (νομική προστασία των γυναικών και των παιδιών).

B. Ενημερώνοντας τις επιβιώσασες της βίας κατά των γυναικών για τις λύσεις και ενθαρρύνοντας τις γυναίκες να δράσουν

Η προσέγγιση αυτή, η οποία εμπνέεται από το μοντέλο της γνωστικής θεωρίας και το μοντέλο της πεποίθησης για την υγεία⁹¹, έχει ουσιαστική σημασία για τη δευτερογενή πρόληψη. Συνήθως συνδυάζεται με ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα των γυναικών.

⁹⁰ Βλέπε αναλυτικότερα σχετική ιστοσελίδα: <http://www.zerotolerance.org.uk/>

⁹¹ Το μοντέλο της πεποίθησης για την υγεία (*health belief model*) αναγνωρίζει δύο παράγοντες που επηρεάζουν την προστατευτική συμπεριφορά για την υγεία: α) το αίσθημα της προσωπικής απειλής από ασθένεια και β) την πεποίθηση ότι τα οφέλη που θα προκύψουν από την προστασία της υγείας είναι πολύ σημαντικότερα από το κόστος.

Παράδειγμα

Η εκστρατεία *Bursting the Bubble* (Σπάζοντας τη Φυσαλίδα)⁹² είναι πρωτοβουλία του Κέντρου Τεκμηρίωσης για την Ενδοοικογενειακή Βία της Βικτώρια (Αυστραλία). Είναι μια υπηρεσία που χρηματοδοτείται από το κράτος και απευθύνεται σε άτομα που έχουν βιώσει ενδοοικογενειακή βία. Η εκστρατεία χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για να φθάσει σε εφήβους που έχουν υπάρξει μάρτυρες σωματικής κακοποίησης και ενδοοικογενειακής βίας κατά των μητέρων ή θετών μητέρων τους ή έχουν βιώσει οι ίδιοι σωματική, συναισθηματική ή σεξουαλική κακοποίηση από κάποιο γονέα ή κηδεμόνα. Η πολύχρωμη ιστοσελίδα της εκστρατείας έχει σχεδιαστεί για "να σε βοηθήσει να καταλάβεις τι είναι αποδεκτό σε μια οικογένεια και τι όχι" και παρέχει συμβουλευτική για το πώς μπορούν οι έφηβοι και οι έφηβες να προστατέψουν τον εαυτό τους και να ζητήσουν βοήθεια. Το 72% των χρηστών που συμμετείχαν σε μια διαδικτυακή έρευνα δήλωσαν ότι θα χρησιμοποιούσαν τις συμβουλές που δίνονται στην ιστοσελίδα της εκστρατείας.

Γ. Δείχνοντας ότι η βία κατά των γυναικών επηρεάζει ολόκληρη την κοινωνία και θα πρέπει να σταματήσει

Αυτή η προσέγγιση, η οποία επίσης εμπνέεται το μοντέλο της πεποίθησης για την υγεία, στοχεύει στην ενθάρρυνση των ατόμων που θεωρούν ότι δεν επηρεάζονται άμεσα από τη βία κατά των γυναικών προκειμένου να την αναγνωρίσουν ως ένα πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η διάσταση αυτή μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στις περιπτώσεις των εκστρατειών που στοχεύουν σε θεσμική ή πολιτική αλλαγή.

Παράδειγμα

Σε αρκετές χώρες πραγματοποιούνται μελέτες για τον υπολογισμό του κόστους της βίας κατά των γυναικών για την εθνική οικονομία (π.χ. Έκθεση του Εθνικού Συμβουλίου Αυστραλίας για τη Μείωση της Βίας κατά των Γυναικών και των Παιδιών, 2009⁹³). Τα ευρήματα των ερευνών μπορούν να ενσωματωθούν σε αυτόν τον τύπο εκστρατείας.

Δ. Απευθυνόμενοι στους θύτες και ενθαρρύνοντάς τους για να αλλάξουν

Παράδειγμα

Μια ευρέως γνωστή και επιτυχημένη εκστρατεία είναι το **Freedom from Fear** (Απελευθέρωση από το Φόβο) που πραγματοποιήθηκε στη δυτική Αυστραλία. Η εκστρατεία συνδυάζει ποικίλες προσεγγίσεις για να δείξει ότι η ενδοοικογενειακή βία είναι έγκλημα που έχει νομικές κυρώσεις, ότι η κακοποίηση της συντρόφου βλάπτει και τα παιδιά και ότι οι άνδρες που επιδεικνύουν βία συμπεριφορά χρειάζονται εξειδικευμένη θεραπεία. Η εκστρατεία στηρίζεται το μοντέλο της

⁹² Βλέπε αναλυτικότερα σχετική ιστοσελίδα: <http://burstingthebubble.com/>

⁹³ Report by the Australia National Council to Reduce Violence against Women and Children, 2009

πεποίθησης για την υγεία και επιδιώκει να επηρεάσει τις ομάδες στόχους μέσω της ανάδειξης των επιβλαβών συνεπειών μιας ανεπιθύμητης συμπεριφοράς. Επίσης παρέχει πρακτικές συμβουλές για το πώς μπορεί να αποτραπούν επιβλαβείς συνέπειες μέσω της ψυχοκοινωνικής συμβουλευτικής. Κατά τη διάρκεια των πρώτων 21 μηνών της εκστρατείας η γραμμή βοήθειας δέχτηκε 6.000 κλήσεις, κυρίως από άνδρες (64%) που ζητούσαν θεραπεία για να πάψουν να συμπεριφέρονται βίαια.

Ε. Φέρνοντας την αλλαγή για να πάψει η βία κατά των γυναικών να μοιάζει ελκυστική και ικανοποιητική

Το κοινωνικό μάρκετινγκ που στηρίζεται στη θεωρία της αιτιολογημένης δράσης επιδιώκει να πείσει το κοινό ότι υιοθετώντας μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ωφελούν τον εαυτό τους και την κοινωνία. Η ιδέα αυτή έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε εκστρατείες οικογενειακού προγραμματισμού, πρόληψης του HIV και για άλλα θέματα υγείας. Το κοινωνικό μάρκετινγκ θεωρείται εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο για τη διάχυση κοινωνικών μηνυμάτων.⁹⁴

Παράδειγμα

Η εκστρατεία The Consent is Sexy (Η Συγκατάθεση είναι Σέξι) εγκαινιάστηκε από την Νοτιοαφρικανική ΜΚΟ Nisaa και σχεδιάστηκε σε στενή συνεργασία με φοιτητές και φοιτήτριες από το Πανεπιστήμιο του Witwatersrand. Δημιουργήθηκαν αφίσες που μπορούν να μεταφορτωθούν από την διαδραστική σελίδα της εκστρατείας οι οποίες δηλώνουν ότι "το να λέμε όχι στο μη συναινετικό σεξ και να σεβόμαστε το όχι της συντρόφου μας είναι απολύτως κουλ". Για να κινητοποιήσουν τη συμμετοχή του κοινού σε συζητήσεις για το θέμα της συγκατάθεσης και για να αποφευχθεί η συγκαταβατικότητα οι αφίσες θέτουν ερωτήματα και δεν προσφέρουν έτοιμες λύσεις. Όλα τα μηνύματα που περιέχονται στις αφίσες ελέγχθηκαν και αναπτύχθηκαν σε συνεργασία με ομάδες εστιασμένης συζήτησης στις οποίες συμμετείχαν φοιτητές και φοιτήτριες από το Συμβούλιο Σπουδαστών του Πανεπιστημίου Witwatersrand. Μια διαδικτυακή έρευνα σε φοιτητές/φοιτήτριες είχε πολύ θετική ανταπόκριση, ενώ τα σχόλια δημοσιεύτηκαν στην ιστοσελίδα και ενεργοποίησαν έναν πολύ ζωντανό διάλογο - απόδειξη ότι οι φοιτητές και φοιτήτριες είναι ανοιχτοί στο κεντρικό μήνυμα της καμπάνιας.

ΣΤ. Παρέχοντας μοντέλα στο κοινό για να δράσει κατά της βίας κατά των γυναικών

Παράδειγμα

To Soul City⁹⁵ στη Νότια Αφρική χρησιμοποιεί μια σαπουνόπερα της τηλεόρασης και δραστηριότητες που γίνονται σε επίπεδο κοινότητας για να αναδείξει δημιουργικούς τρόπους με τους οποίους οι κοινότητες, αλλά και τα άτομα μπορούν να εξαλείψουν τη βία κατά των γυναικών. Για παράδειγμα, σε ένα

⁹⁴ World Health Organization (2009) *Promoting Gender Equality to Prevent Violence against Women*. World Health Organization, Geneva, Switzerland.

⁹⁵ Βλέπε αναλυτικότερα σχετική ιστοσελίδα: <http://www.soulcity.org.za/>

επεισόδιο του Soul City που προβλήθηκε το 1999, οι γείτονες διαμαρτύρονται κατά της βίαιης συμπεριφοράς ενός συζύγου, χτυπώντας κατσαρόλες και τηγάνια κοντά στο σπίτι του δράστη. Μετά από μερικές βδομάδες η πρακτική αυτή άρχισε να κερδίζει έδαφος σε αρκετές τοπικές κοινότητες της Νότιας Αφρικής ως μέσο για να σταματήσει η κακοποίηση των γυναικών.

Z. Καθοδηγώντας το κοινό - στόχο μέσα από διαδικασίες προσωπικής ανάπτυξης

Πρόκειται για μια σχετικά περίπλοκη προσέγγιση η οποία περιλαμβάνει την υποκίνηση και ενίσχυση διαδικασιών προσωπικής ανάπτυξης για το κοινό - στόχο προκειμένου να "ξεμάθει" επιβλαβείς συμπεριφορές κατά τη διάρκεια μιας εκτεταμένης χρονικής περιόδου. Αυτού του είδους οι εκστρατείες απαιτούν συνδυασμό μεθόδων μαζικής επικοινωνίας και προσωπικής επαφής.

Παράδειγμα

Η εκστρατεία **Raising Voices**⁹⁶ συγκαταλέγεται ανάμεσα στις πιο καινοτομικές προσεγγίσεις. Εμπνέεται από τα στάδια της θεωρίας της κοινωνικής αλλαγής η οποία περιγράφει τις βασικές φάσεις των διαδικασιών ατομικής μάθησης που συνδέονται με την αλλαγή συμπεριφοράς. Το Raising Voices κινητοποιεί τις τοπικές κοινότητες προκειμένου να διασφαλίσει τη δέσμευση των ατόμων και θεσμικών φορέων για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. Στην ιστοσελίδα του προγράμματος διατίθενται εύκολα στη χρήση εργαλεία, αναλυτικοί οδηγοί, εργαλεία κατάρτιση και οπτικό-ακουστικό υλικό.

---

⁹⁶ Βλέπε αναλυτικότερα σχετική ιστοσελίδα: <http://raisingvoices.org/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Βουγιούκα Άννα (2011) " Η βία κατά των γυναικών και κοριτσιών: Προβληματισμοί και σκέψεις για το ρόλο του σχολείου και της σχολικής κοινότητας στην πρόληψη και καταπολέμηση της βίας." Κέντρο Γυναικών Καρδίτσας, Καρδίτσα 9 Φεβρουαρίου 2011.
- Βουγιούκα Άννα, Λιάπη Μαρία (2010) "Πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών: Τα συμφραζόμενα, οι ανάγκες και τα αιτήματα για μια αποτελεσματική και μακρόπνοη κοινωνική παρέμβαση" άρθρο στην εφημερίδα Εποχή, 31 Ιανουαρίου 2010.
- Γεωργογιάννης, Π. (1995). Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, (τόμ.1), Αθήνα: Gutenberg.
- Ομάδα Διοίκησης Έργου με σκοπό την ολοκλήρωση της επεξεργασίας Σχεδίου Νόμου για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών (ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. ΔΙΑΚ/3435 ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ - Φ.Ε.Κ. 253 ΥΟΔΔ/08-08-2011), Πόρισμα.
- Πάνα Άρτεμις και Στάλω Λέστα (2012) Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο για Ενδυνάμωση των Νέων για την Πρόληψη της Έμφυλης Βίας μέσω Αλληλοδιδασκτικής Προσέγγισης. Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (Κύπρος) με την υποστήριξη του Daphne III Programme, European Commission. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Mediterranean Institute for Gender Studies (MIGS)
<http://www.medinstgenderstudies.org/news/new-publication-youth4youth-training-manual/>
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2012) Εγχειρίδιο για Βουλευτές. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) Γραμματεία της Επιτροπής για την Ισότητα και τη Μη Διάκριση, Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Στρασβούργο.
- Τατά Αρσέλ Λίμπυ (επιμ) (2011) Βία κατά των Γυναικών. Οδηγός Παροχής Συμβουλευτικών Υπηρεσιών και Λειτουργίας των Υποστηρικτικών Δομών. Συγγραφική Ομάδα: Λίμπυ Τατά Αρσέλ, Ε. Ζορμπά, Στ. Σουλή, Μ. Τόπα. ΕΣΠΑ 2007 -2013, ΕΠ "Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007 -2013" Άξονας Θεματικής Προτεραιότητας III "Ενδυνάμωση των Πολιτικών Ισότητας σε όλο το εύρος της δημόσιας διοίκησης", Κατηγορία Πράξης 3.2.3., Πράξη "Οριζόντιες Παρεμβάσεις Εθνικής Εμβέλειας". Δικαιούχος: ΕΥΕ/ ΓΠΦ, Αθήνα, Οκτώβριος 2011.

Ξενόγλωσση

- ActionAid (2010) *Her Stories: Case studies from ActionAid's Violence Against Women project*, Johannesburg: ActionAid.
- ActionAid (2010) *Destined to Fail? How violence against women is undoing development*, London: ActionAid,
http://www.actionaid.org.uk/doc.lib/destined_to_fail.pdf.

- ActionAid (2009) *Making the grade: A model national policy for the prevention, management and elimination of violence against girls in school*, Johannesburg: ActionAid.
http://www.actionaid.org/assets/pdf/Model_policy_educ.pdf
- Amnesty International (2010) *'I can't afford justice': Violence against women in Uganda continues unchecked and unpunished*, London: Amnesty International Publications,
http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_20290.pdf
- Antić Gaber Milica (ed) (2009) *VIOLENCE IN THE EU EXAMINED Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU Accession Countries*. Ljubljana : Faculty of Arts, 2009.
- Barr, C. (2011) 'Making Connections: Bridging transitional justice and security sector reform to confront conflict-related sexual and gender-based violence'.
- Barcia Inmaculada (2011) *Urgent responses for women human rights' defenders at risk: Mapping and preliminary assessment*. Association for Women's Rights in Development (AWID), Toronto, Canada.
www.awid.org
- Barcia Inmaculada and Analva Penchaszadeh (2012) *Ten Insights to Strengthen Responses for Women Human Rights Defenders at Risk*. Association for Women's Rights in Development (AWID), Toronto, Canada.
www.awid.org
- Barker, G., Contreras, M., Heilman, B., Singh, A., Verma, R., and Nascimento, M. (2011) *Evolving Men: Initial Results of the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES)*, Washington, DC: International Center for Research on Women and Rio de Janeiro: Instituto Promundo,
<http://www.icrw.org/publications/evolving-men>
- Batliwala, S. and Pittman, A. (2010) *Capturing Change in Women's Realities: A Critical Overview of Current Monitoring & Evaluation Frameworks and Approaches*, Toronto: AWID.
- Batliwala, S. (2008) *Changing Their World: Concepts and Practices of Women's Movements*, Toronto: AWID,
<http://www.awid.org/Library/Changing-their-World-Concepts-and-practices-of-women-s-movements-2nd-Edition>.
- Berkowitz, A.D. (2010) *Fostering Healthy Norms to Prevent Violence and Abuse: The Social Norms Approach*
<http://www.alanberkowitz.com/articles/Preventing%20Sexual%20Violence%20Chapter%20%20Revision.pdf>
- Bloom, S. S. (2008) *Violence against Women and Girls. A Compendium of Monitoring and Evaluation Indicators*, Chapel Hill, NC: Carolina Population Center,
<http://www.cpc.unc.edu/measure/publications/pdf/ms-08-30.pdf>
- Bradshaw, S. and Quiroz Viquez, A. (2008) 'Women Beneficiaries or Women Bearing the Cost: A Gendered Analysis of the Red de Proteccion Social in Nicaragua', *Development and Change*, 39(5): 23-44.
- Buvinic, M., & Morrison, A. (1999). *Violence as an obstacle to development*. Washington DC: Inter-American Development Bank

- Coluccia Anna, Lorenzi Lore, Bianchi Monica (2012) Violence against women. Assumptions for a model of care for women victims of violence: the "task force". *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, XVII, 1, 2012: 31-44.
- Council of Europe (2011) Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Chapter III – Prevention pgs: 10 - 13.
- Council of Europe (2008) Analytical study of the results of the 2nd round of monitoring the implementation of Recommendation REC (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states Directorate General of Human Rights Strasbourg, 2008.
- Council of Europe (2007) Protecting women against violence. Analytical study on the effective implementation of Recommendation REC (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states, Directorate General of Human Rights Strasbourg.
- Council of Europe (2006) Combating violence against women Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States prepared by Prof. Dr. Carol Hagemann-White with the assistance of Judith Katenbrink and Heike Rabe, University of Osnabrück, Germany.
- Coy Maddy, Jo Lovett and Liz Kelly (2008) *Realising Rights, Fulfilling Obligations: A Template for an Integrated Strategy on Violence Against Women for the UK*. Take integrated measures to prevent and eliminate violence against women. (United Nations) Published by End Violence Against Women. www.endviolenceagainstwomen.org.uk
- DFID (2012) How to note Violence against Women and Girls, CHASE Guidance Note Series, Guidance Note 2: A Practical Guide on Community Programming on Violence against Women and Girls.
- EIGE (2013) Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against women - Victim support. European Institute for Gender Equality, Vilnius, Lithuania. <http://www.eige.europa.eu>
- End Violence Against Women Coalition (2011) *A Different World is Possible: A call for long-term and targeted action to prevent violence against women and girls* London: End Violence Against Women Coalition.
- Expert Group on Gender Equality and Social Inclusion, Health and Long-Term Care Issues (EGGSI) (2011) Violence against women and the role of gender equality, social inclusion and health strategies. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010.
- Governance and Social Development Resource Centre (2011) *Helpdesk Research Report: Impact evaluations of programmes to prevent and respond to violence against women and girls*, 16.09.11, <http://www.gsdr.org/docs/open/HD789.pdf>
- Greig, A. and Edström, J. (2012) *Mobilising Men in Practice: Challenging Sexual and Gender-based Violence in Institutional Settings*, Brighton: Institute of Development Studies.
- Guedes and Bott (2009). Primary Prevention Module. End Violence against Women and Girls Virtual Knowledge Centre.

- Harvey, A., García-Moreno, C. And Butchart, A. (2007) *Primary prevention of intimate-partner violence and sexual violence: Background paper for WHO expert meeting*, May 2–3, 2007, http://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/IPV-SV.pdf
- Heise, Lori L. (2011) *What works to prevent partner violence? An evidence review*. Report for the UK Department for International Development. London: DFID.
- Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*. 4 (3): 262-290.
- Heise, L., & Ellsberg M., & Gottemoeller M., (1999). *Ending violence against women*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University School of Public Health, Center for Communications Programs.
- Hogg, E., & Vaughan. (1995). *Social Psychology: An Introduction*, London: Prentice Hall.
- Hossain, N. (2011) *Security and the pathways of women's empowerment: Findings from a thematic synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research*, http://www.pathwaysofempowerment.org/Security_Draft_Paper.pdf.
- Hovland, C., & Rosenberg, M. (1960). *Attitude Organization and Change*, Yale: New Haven.
- International Planned Parenthood Federation (IPPF) (2010) *Men are changing: Case study evidence on work with men and boys to promote gender equality and positive masculinities*, London: IPPF, <http://ippf.org/resource/Men-are- Changing-Case-study-evidence-work-men-and-boys>
- International Rescue Committee (2012) *Violence against Women and Girls in Emergencies, Complex Humanitarian Crises & Fragile Settings: Technical Guidance Note for DFID*.
- International Rescue Committee (2009) *Part of the Solution: Engaging men as partners to prevent violence against women and girls: Principles and Promising Practice*, London: International Rescue Committee.
- Jilani, H. (2002) *Promotion and protection of human rights: human rights defenders: Report submitted by Ms. Hina Jilani, Special Representative of Secretary-General on human rights defenders, pursuant to the Commission on Human Rights resolution 2000/61*, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/F40AE5FC19F8B08685256CC900581CF2>
- Kabeer, N. (2005) 'Is Microfinance a 'Magic Bullet' for Women's Empowerment? Analysis of Findings from South Asia', *Economic and Political Weekly*, 29 October 29 2005, http://www.eledu.net/rrcusrn_data/Is%20Microfinance%20a%20%60Magic%20Bullet%60%20for%20Women%60s%20Empowerment.pdf
- Klugman Barbara (2009) *Less is More– Thoughts on Evaluating Social Justice Advocacy*. Ford Foundation.
- Manjoo, R. (2010) *Promotion and Protection of all Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, including the Right to Development: Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*,

http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.22_AEV.pdf

- Maxwell Claire, Elaine Chase, Ian Warwick, Peter Aggleton & Hannah Wharf (2010) Preventing violence, promoting equality: A whole - school approach. WOMANKIND Worldwide Institute of Education, University of London, November 2010.
- Médecins Sans Frontiers (2005) *The Crushing Burden of Rape: Sexual Violence in Darfur*, Amsterdam: Médecins Sans Frontiers.
- Michau, L. (2007) 'Approaching Old Problems in New Ways: Community Mobilisation as a Primary Prevention Strategy to Combat Violence Against Women,' *Gender and Development Journal*, 15(1): 95-109.
- Molyneux, M. (2008) 'Conditional Cash Transfers: A 'Pathway to Women's Empowerment?'' *Pathways Working Paper 5*, <http://www.pathwaysofempowerment.org/PathwaysWP5-website.pdf>.
- Moosa Zohra (2012) *A Theory of Change for Tackling Violence Against Women and Girls*. ActionAid UK, on behalf of the Gender and Development Network Working Group on Violence against Women and Girls. London, November 2012
- Morrison, Andrew and María Beatriz Orlando (1999). "Social and Economic costs of Domestic Violence: Chile and Nicaragua" in Morrison and Biehl (eds.), *Too Close to Home: Domestic Violence in the Americas*. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank.
- Morrison and Biehl (eds.) (1999), *Too Close to Home: Domestic Violence in the Americas*. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank
- NANE Women's Rights Association (2006) *Lessons learned: Adapting and using the*
- OECD (2009) *OECD DAC Handbook on Security System Reform: Section 9: Integrating Gender Awareness and Equality*, Paris: OECD, <http://www.oecd.org/dataoecd/4/52/42168607.pdf>.
- Pathways of Women's Empowerment (2012) *Empowerment: A Journey Not a Destination*, Brighton: Pathways of Women's Empowerment, <http://www.pathwaysofempowerment.org/PathwaysSynthesisReport.pdf>
- Raab M. & Rocha J.,(2011) *Campaigns to End Violence against Women and Girls*, UN WOMEN, United Nations Entity for Gender Equality & the Empowerment of Women, 2011: 75. <http://www.endvawnow.org/en/articles/1191-theories-of-behaviour-change.html>
- Ricardo, C., Eads, M. and Barker G. (2012) *Engaging Boys and Young Men in the Prevention of Sexual Violence: a Systematic and Global Review of Evaluated Interventions*, South Africa: Sexual Violence Research Initiative, <http://www.svri.org/menandboys.pdf>
- Sekaggya, M. (2010) *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders*, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/A-HRC-16-44.pdf>
- State of Victoria (2009) *A Right to Respect. Victoria's Plan to Prevent Violence against Women 2010 - 2020*. Office of Women's Policy Department of Planning and Community Development. Melbourne Victoria 3000, November 2009.

- Tropp, S. and Ellsberg, M. (2005) *Addressing Violence against Women within the Education Sector*, Prepared for the Gender and Development Group, PREM.
- Tropp, S. and Ellsberg, M. (2005) *Violence against Women: Health Sector Responses*, Prepared for the Gender and Development Group, PREM, <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/Health.pdf>
- UN (2008) *Official list of Millennium Development Goals Indicators*, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>
- UN (2006) *Integration of the Human Rights of Women and the Gender Perspective: the Due Diligence Standard as a Tool for the Elimination of Violence Against Women*. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, (E/CN.4/2006/61). United Nations, New York.
- UN Development Fund for Women - UNIFEM (2013) *Ending Violence Against Women & Girls: Programming Essentials*, January 2013.
- UN Division for the Advancement of Women (2006) *In depth study on all forms of violence against women*, Report of the Secretary-General, A/61/122/Add.1 UN, New York. <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>
- UN Division for the Advancement of Women and UN Economic Commission for Africa (2009) *Good Practices in Legislation on 'Harmful Practices' Against Women*, Expert group meeting organized by United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Africa, Addis Ababa, Ethiopia, 26-29 May 2009. http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2009/Report%20EGM%20harmful%20practices.pdf
- UN Division for the Advancement of Women, UN Economic Commission for Europe and UN Statistical Division (2007) *Indicators to measure violence against women: Report of the Expert Group Meeting Organized by United Nations Division for the Advancement of Women, United Nations Economic Commission for Europe, United Nations Statistical Division, 8 to 10 October 2007, Geneva, Switzerland*, http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/IndicatorsVAW/IndicatorsVAW_EGM_report.pdf.
- UN General Assembly (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
- UN Office of Internal Oversight Services, UN A/63/268, 22 September 2008. *Review of results-based management at the United Nations*.
- UN Women in cooperation with ESCAP, UNDP, UNFPA, UNICEF and WHO (2012) *Report of the Expert Group Meeting (EGM) on Prevention of Violence against Women and Girls Bangkok, Thailand 17-20 September, 2012*.
- UN Women (2012) *Handbook for National Action Plans on Violence Against Women*, New York, 2012
- UNDAW and UNODC. 2005. "Good practices in combating and eliminating violence against women." Expert Group Meeting Final Report. UN Division for the Advancement of Women (UNDAW) and UN Office on Drugs and Crime (UNODC), Vienna.

<http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/FINALREPORT.goodpractices.pdf>

UNICEF, Innocenti Research Centre (2000), *Domestic Violence against Women and Girls*, Innocenti Digest, No 6, June 2000, Florence.

UNIFEM (2010) *Investing in Gender Equality: Ending Violence against Women and Girls*, New York: UNIFEM, http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/genderequality_vaw_leaflet_en_web.pdf.

USAID (2009) "A Guide to Programming Gender-Based Violence Prevention and Response Activities (Draft For Discussion Purposes)." Gender-Based Violence Working Group U.S. Agency for International Development, Washington, D.C. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADO561.pdf

VicHealth (2007) *Preventing Violence before it Occurs: A Framework and Background Paper to Guide the Primary Prevention of Violence against Women in Victoria*, VicHealth, Melbourne.

Virginia Sexual & Domestic Violence Action Alliance in collaboration with the Virginia Department of Health (2009) *Virginia's Guidelines for the Primary Prevention of Sexual Violence & Intimate Partner Violence*. http://www.vawnet.org/summary.php?doc_id=2073&find_type=web_sum_GC

Walby, S. (2007) *Developing Indicators on Violence Against Women*, Lancaster: Lancaster University Department of Sociology.

Ward, J. and Marsh, M. (2006) *Sexual Violence Against Women and Girls in War and Its Aftermath: Realities, Responses, and Required Resources*. A Briefing Paper, Prepared for Symposium on Sexual Violence in Conflict and Beyond, 21-23 June 2006, Brussels.

Ward, J. (2002) *If Not Now, When? Addressing Gender-based Violence in Refugee, Internally Displaced, and Post-conflict Settings: A Global Overview*, New York: The Reproductive Health for Refugees Consortium, <http://www.rhrc.org/resources/ifnotnow.pdf>

WAVE Training Programme on Combating Violence Against Women. Sensitisation and training of professionals on violence against women. With the support of the European Commission's Daphne II. Programme. Budapest, 2006.

WAVE Office / Austrian Women's Shelter Network (2000) *PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN*. European Survey, Good Practice Models WAVE Training Programme. European Commission "DAPHNE Initiative", Austrian Ministry of Social and Generations. Vienna 2000.

Wikigender, *Transforming social norms to prevent violence against women and girls* Synthesis of the Wikigender online discussion.⁹⁷ http://www.wikigender.org/index.php/Wikigender_Polls

---

⁹⁷ Η συζήτηση με θέμα: "Μετασχηματίζοντας τα κοινωνικά πρότυπα με στόχο την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών" οργανώθηκε από τους εξής: Wikigender, Breakthrough, End Violence Against Women (EVAW), Partners for Prevention (P4P, a UNDP, UNFPA, UN Women and UNV Asia-Pacific Regional Joint Programme for Gender-based Violence Prevention), Womankind Worldwide and the Ministry for Foreign Affairs of Finland. Σκοπός της διαδικτυακής συζήτησης ήταν να καταγραφούν οι ποικίλες απόψεις και προσεγγίσεις που προκύπτουν από την εμπειρία στο πεδίο και αφορούν τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να μετασχηματίσουμε τα κοινωνικά πρότυπα και τις αντιλήψεις προκειμένου να έχει αποτέλεσμα η πρόληψη της βίας κατά των γυναικών.

- Women Won't Wait campaign (2007) *Show Us the Money: Is violence against women on the HIV&AIDS funding agenda?*, London: ActionAid, http://www.womenwontwait.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=20&Itemid=72
- World Health Organization/London School of Hygiene and Tropical Medicine (2010) Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence. Geneva, World Health Organization, 2010.
- World Health Organization/London School of Hygiene and Tropical Medicine (2010) Violence prevention: the evidence: Series of briefings on violence prevention. Geneva, World Health Organization, 2010. <http://www.who.int/violenceprevention/publications/en/index.html>
- World Health Organization (2009) Violence prevention: the evidence: overview. World Health Organization, Geneva, Switzerland
- World Health Organization (2009) *Promoting Gender Equality to Prevent Violence against Women*. World Health Organization, Geneva, Switzerland
- World Health Organisation (2007) *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*, Geneva: World Health Organisation, http://www.who.int/gender/documents/Engaging_men_boys.pdf.
- World Health Organisation (2005) *Addressing violence against women and achieving the Millennium Development Goals*, Geneva: World Health Organisation, <http://www.who.int/gender/documents/MDGs&VAWSept05.pdf>
- World Health Organisation (2005) *WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*, Geneva: World Health Organisation.
- World Health Organization (2003) WHO ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women /written by Cathy Zimmerman and Charlotte Watts. Geneva: World Health Organisation.
- World Health Organization (2001) Putting Women First: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women. WHO/FCH/GWH/01...1. Distr.: General. Original: English. Geneva: World Health Organisation.
- World Bank (2012) *Indicators*, <http://data.worldbank.org/indicator>
- Zimbardo G. Philip, & Michael R. Leippe, *The Psychology of Attitude Change and Social Influence*, New York: McGraw-Hill, Inc., 1991.